

16. Tiistaina 25 päivänä helmikuuta 1997

kello 14

Päiväjärjestys

Ensimmäinen käsittely

Ilmoituksia

4) Hallituksen esitys laiksi patenttilain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 385

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys 254/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 1/1997 vp

1) Hallituksen esitys laiksi vähittäiskau-
pan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta 350

5) Hallituksen esitys laiksi lelujen tur-
vallisuudesta „

Hallituksen esitys 258/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 2/1997 vp

Hallituksen esitys 253/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 3/1997 vp

2) Hallituksen esitys laiksi kansanter-
veyslain muuttamisesta 384

6) Hallituksen esitys laiksi vapaaehtoi-
sista huutokaupoista annetun asetuksen ja
lähempiä määräyksiä huutokaupantoimit-
tajan-ammatin harjoittamisesta kaupun-
gissa sisältävän julistuksen kumoamisesta
sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi „

Hallituksen esitys 233/1996 vp
Sosiaali- ja terveystoimenvaliokunnan mietintö 1/
1997 vp
Toivomusaloite 177/1996 vp

Toinen käsittely

Hallituksen esitys 259/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 4/1997 vp

3) Hallituksen esitys laeiksi kemiallisten
aseiden kehittämisen, tuotannon, varas-
toinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden
hävittämistä koskevan yleissopimuksen
eräiden määräysten hyväksymisestä ja
yleissopimuksen soveltamisesta annetun
lain ja rikoslain muuttamisesta sekä rikos-
lain muuttamisesta annetun lain kumoaa-
misesta 385

Lähetekeskustelu

7) Lakialoite laiksi vuodelta 1998 suori-
tettavasta sairausvakuutusmaksusta 386

Lakialoite 1/1997 vp (Pentti Tiusanen /vas
ym.)

Hallituksen esitys 243/1996 vp
Lakivaliokunnan mietintö 1/1997 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho, Anttila U., Bremer, Halonen, Hyssälä, Kokkonen, Kuoppa, Lapintie, Lax, Leppänen J., Lämsä, Markkula-Kivisilta, Myllyniemi, Niinistö, Norrback, Nurmi, Pekkarinen, Penttilä, Perho, Pohjola M., Rask, Skinnari, Soininvaara, Tarkka, Tuomioja, Vehkaoja, Vokkolainen ja Vähänäkki.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Niinistö, Vokkolainen ja Bremer.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Lapintie, Lax, Myllyniemi, M. Pohjola, Tarkka ja Vähänäkki sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Bremer, Tuomioja ja Vokkolainen,

tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi ed. Halonen ja yksityisasioiden vuoksi ed. Penttilä,

tämän kuun 27 päivään yksityisasioiden vuoksi edustajat J. Leppänen, Nurmi ja Pekkarinen, tämän kuun 28 päivään yksityisasioiden vuoksi ed. Aho sekä

ensi maaliskuun 7 päivään virkatehtävien vuoksi ed. Norrback.

U-asiat

Puhemies: Ilmoitetaan, että 20 päivänä helmikuuta 1997 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä on puhemiehelle saapunut valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:ssä tarkoitettu Euroopan unionin asia n:o U 2.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitun asian käsiteltäväksi suureen valiokuntaan, jolle ulkoasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 986, 990 ja 997/1996 vp. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys 258/1996 vp

Talousvaliokunnan mietintö 2/1997 vp

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Kääriäinen: Arvoisa puhemies! Uusi liikeaikalaki on koko sateenkaarihallituksen suunnitelma olkoonkin, että sen toteutus nyt jää tunnetuista syistä puolitiehen. Uudesta tieaikalaista vastaavat kokoomus ja muu oikeisto sekä vasemmisto yhdessä. Erityinen vastuu uudesta liikeaikalasta on kuitenkin sosialidemokraateilla ja osin vasemmistoliitolla. Kokoomuksen kanta on ollut alusta lähtien tiedossa. Se ajaa kauppojen aukiolojen täydellistä vapautusta ideologisilla perusteilla, vapautta ja kilpailua joka paikkaan.

Sosialidemokraateilla olisi ollut ja on tietysti vieläkin täysi mahdollisuus estää tämä pienyritystajien, kaupan työntekijöiden, kuluttajien valtaisan enemmistön ja myös kirkon yksimielisesti vastustama suunnitelma. Jotkut sosialidemokraateista ja ehkä vasemmistoliitostakin äänsäntävät myös tätä rujoa kompromissia vastaan, mutta ei se muuta miksikään sitä tosiasiaa, että SDP ja vasemmistoliitto puolueina ja ryhminä ajavat eteenpäin uutta liikeaikalakia.

Tämä on myös periaatteellinen ja ideologinen kysymys, ei mikään vähäpätöinen käytännön ongelma. Kokoomuksen pirtaanhän sopii vallan hyvin se, että valtio ja politiikka ajetaan pois politiikasta seurauksista piittaamatta. Yksityiskohtiin menneen holhoamisen asennosta viisari on heilahtamassa toiseen äärilaitaan. Valtiota ja julkista valtaa ylipäättään ei tarvita juuri missään, eikä sen tehtävänä ole ohjata, rajoittaa tai säätellä mitenkään yhteiskuntaelämää. Se ajattelu ja politiikka on oikeistolaista uusliberalismia, joka on sateenkaarihallituksen politiikan ideologinen pohja.

Ihmettelen vasemmiston alistumista tällaisen politiikan viettäväksi. Vasemmisto on joutunut kokoomuksen ideologisen vyörytyksen alle, sen jyrän alle. Liikeaikalaki ei nimittäin ole ensimmäinen tapaus, jossa uusliberalistinen ajattelu-

tapa niittää voittoja tämän hallituksen aikana. Kaameinta on, jos valtio, siis hallitus, asettuu vahvojen puolelle. Merkit viittaavat tähän suuntaan etenkin vero-, sosiaali- ja aluepolitiikassa.

Toki valtion asema ja vastuu ovat radikaalisti muuttuneet, ja se on tiettyyn määrään asti perusteltua ja oikein. Emme tarvitse elämässämme valtion kaikkivoipuutta ja kaikkitietävyyttä, mutta valtion, jota käytännössä hallitus ja eduskunta edustavat, tulee asettaa tiettyjä puitteita mahdollisimman hyvän ja oikeudenmukaisen elämän toteutumiselle jokaisen ihmisen osalta. Valtion on taattava ulkoinen ja sisäinen turvallisuus, kohotettava heikoimpia alueita ja parannettava vähempiosaisten ihmisten asemaa ja myös osoitettava suunta ekologisesti kestäville ympäristö- ja energiaratkaisuille.

Valtion on siis suojeltava ja tiettyssä määrin jopa säänneltävä yhteistä elämää yhteiskunnassa. Se on keskustan lähtökohta. Jos näin ei tapahdu, yhteiskunnassa voittaa aina vahvemman laki, niin kuin nyt Suomessa tapahtuu lähes asiassa kuin asiassa. Tällainen meno alkaa monia jo hirvittää. Viimeksi eilen akateemikko Erik Alldardt, tunnettu sosiologi, arvosteli Lipposen hallitusta liian uusliberaaleista toimista. Viisaan miehen puhetta!

Ei oikeistolainen, uusliberalistinen suuntaus pääty liikeikalain käsittelyyn. Tällaisia valintatilanteita on jatkuvasti edessä. Nyt ratkaistavat budjettikehykset ensi vuodelle ovat seuraava järeä tapaus. Ennustan, että siinä ja jatkossa muuttenkin kokoomus vie ja vasemmisto vikisee. Tämä jo tutuksi tullut kaava toteutuu sen takia, että hallituksen johto on tällä kannalla.

Arvoisa puhemies! Perjantaina äänestämme tässä salissa hallituksen luottamuksesta. Konstitikkaalla kompromissilla on vasemmiston väkeä haettu hallituksen jatkon taakse, ja se varmaan onnistuu. Se näyttää selvältä. Mikä arvo tällaisella luottamuksella on, sitä sopii pohtia. Perjantaina ei kuitenkaan äänestetä siitä, mistä pääministeri teki luottamuslauseäänestyksen. Jos pääministerin kanta otettaisiin vakavasti, perjantaina pitäisi äänestää tarkalleen siitä, mitä hallitus alun perin esitti uudeksi liikeaikalaisi, siis täydellistä aukiolojen vapautusta.

Arvoisa puhemies! On kaksinkertainen syy esittää liikeaikalakiesityksen hylkäämistä. Itse asia on epäkelpo, ja hallituksen runnaus on sekä tympeää että tuomittavaa. Ehdotan lakiehdotuksen hylkäämistä.

Pääministeri L i p p o n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Kääriäisen puheesta huokuu hirvittävä pettymys siihen, että hallitusryhmät ovat tässä asiassa päässeet yhteisymmärrykseen. On saatu aikaan kenties laiha sopu verrattuna siihen, mitä ed. Kääriäinen oikein toivoi, että olisi tehty todella täydellinen aukioloaikojen vapauttamispäätös. Minä valitan, ed. Kääriäinen, että emme ole opposition toivomuksen mukaan juosseet siihen suuntaan, kuin ed. Kääriäinen niin toivoisi voidakseen leimata hallituksen — miten se nyt oikein olikaan, ”uusliberaali”, ”oikeisto”? Tämä on sitä keskustan möykkää, jota se pitkin maata harjoittaa, leimaamista sen sijaan, että keskustellaan asiasta.

Asiahan on tässä se, että on saatu aikaan kompromissi, jossa jossakin määrin aukioloa vapautetaan. Tämä hallitus ei tuo tätä asiaa enää eduskuntaan uudelleen. On joitakin asioita, jotka vaativat vielä selvittelyä, esimerkiksi se, mikä on kioskien asema. Totta kai järjen käyttö on sallittua. Mutta vaikka keskusta kuinka toivoisi, että hallitus toisi tämän asian, niin kuin se vihjailee ympäri maata tupailloissa, että tuomme tämän asian kuitenkin uudestaan vielä ja kuitenkin hallitus tai hallitusryhmät tekevät jotakin muuta kuin ne nyt ovat tekemässä, emme tätä asiaa tuo enää. Tämä tällä erää ratkaistaan. Keskusta joutuu tämän asian eteen nyt, ja myös keskustan täytyy tehdä oma ratkaisunsa.

Lärväilyihin uusliberalismista ja thatcherismista. Katsotaanpa, mitä tapahtui edellisen hallituksen aikana! Leikkaukset sosiaaliturvaan olivat samaa luokkaa kuin tämän hallituksen, mutta asenne — ja nyt puhun siitä, mitä on thatcherismi, mitä se oli ja mitä sillä tarkoitettiin — oli se, että ammattiyhdistysliikkeen ja palkansaajaliikkeen kanssa haluttiin olla napit vastakkain. Thatcherismihan oli sitä, että pyrittiin palkansaajajärjestöt panemaan polvilleen. Tämä oli edellisen hallituksen linja. Se oli nimenomaan thatcherismia, uusliberalismia.

Minusta tällainen kielenkäyttö vain paljastaa sen, että keskustapuolue on joutunut toteamaan ikäväkseen, että liikeikalain yhteydessä on päästy aivan järkevään lopputulokseen tällä erää, emmekä millään käyttäydy toisin kuin aiomme.

Ed. K ä ä r i ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Herra pääministeri, me tunnemme pettymystä vain sen takia, että kaupan alan työntekijät, pienyritykset, iso osa kuluttajia

ja kirkko ovat jyrätyt tässä asiassa hallituksen ns. kompromissilla. Se on meille pettymyksen aihe.

Kun sanotte, että emme puhu asiaa, meillä on parempi vaihtoehto tarjottavana, herra pääministeri. Se on nykyisen tilanteen jatkaminen, jonka takana on muuten laaja kansan enemmistö, suurempi kuin tänä päivänä ehkä ymmärrätte.

Tämä hallitus ei varmaankaan tuo asiaa enää uudelleen eduskuntaan. Kukaan ei sitä usko eikä toivokaan, mutta olen matti siitä, että jos kokoomus saa vahventua ja vahvistua, se tulee vielä tähän eduskuntaan joskus, ei välttämättä tämän vaalikauden aikana.

Pääministeri Lipponen, te itse äänestitte viime vaalikaudella tätä nykyistäkin järjestelyä vastaan! Ilse äänestitte, menkääpä itseenne! Miettiikää silloisia perusteluita, nykyisiä puheita! Siinä on huutava, räikeä ristiriita.

Mitä tulee uusioikeistolaisuuteen ja leikkauksiin, keskustan johtama hallitus ei käynyt käsiksi perusturvaan eikä peruspalveluihin (Ed. Zyskowicz: Eikä viljelijöiden etuuksiin!). Kylläkin muutoin leikattiin, niin kuin pitikin tehdä, mutta perusturva jäi rauhaan, koska se on hyvin tärkeä linja-asia. Te olette käynyt käsiksi perusturvaan ja se on nimeltään uusioikeistolaisuutta.

Pääministeri L i p p o n e n : Arvoisa puhemies! Edellisen hallituksen aikana puututtiin indekseihin, kuritettiin erityisesti pienipalkkaisia. Minä voisin tätä luetteloa kyllä jatkaa. Mutta tässä itse asiassa sosialidemokraatit ovat tässä eduskunnassa ja tässä hallituksessa sen verran vahvoja, että vaikka yritettäisiinkin vielä tätä asiaa tuoda, niin tätä ei tuoda. Kun hallitusryhmät ovat päässeet yhteisymmärrykseen, niin tämä asia jää tähän. Minä todella valitan keskustan puolesta, että olemme päässeet yhteisymmärrykseen. Tämä harmittaa hirveästi ed. Kääriäistä.

Ed. Kääriäinen on kirjoittanut jo monta juttua Savon Sanomiin siitä, kuinka kuitenkin varmaankin hallitus sittenkin vielä tekee jotain vielä katalampaa. Mutta kun ei tee! Tässä asiassa, vaikka minäkin äänestin edellisessä eduskunnassa niin kuin äänestin, niin täytyy ottaa huomioon se, että on tehty lisää selvityksiä. Tässä asiassa on puolensa ja toisensa, ja jos joidenkin näkökannat, kuten kirkon tai kaupan alan työntekijöiden, eivät tässä ole riittävästi tulleet niiden mielestä huomioon otetuiksi, niin ei se tarkoita sitä, että nämä tärkeät yhteiskunnalliset voimakeijät on jyrätty, vaan ne ovat sanoneet sanansa tässä

keskustelussa, ja se on vaikuttanut tähän lopputulokseen. Minusta pitäisi kysyä näiltä tahoilta itseltään, mitä ne nyt ajattelevat sen jälkeen, kun on saatu kompromissi aikaan.

Tämähän tarkoittaa sitä, että kun kesällä nimenomaan tulee lisää sunnuntaita käyttöön, niin katsotaan sitten käytännössä mitä tapahtuu, missä määrin todella kauppvoja pidetään auki, minkä verran käydään kaupoissa. Ei tämä ole mustavalkoinen kysymys. Jos voi mennä kirkon menojen aikaan kioskiin ostamaan makkaraa ja maitoa ja melkein mitä tahansa, mitä kaupasta saa, niin onko tämä mustavalkoinen maailma? Ei keskustakaan ole vaatinut — vai vaatiiko keskustasta, että kioskitkin pannaan kiinni, kielletään kioskeista makkaran ja maidon myynti ja että maaseudulla kauppojen pitäisi olla kiinni, että poikkeusluvut, nämä kaikki kielletäisiin? Näillä olisi merkittäviä alueellisia vaikutuksia. On aivan turha keskustan tässä teeskennellä olevansa jokin täysin puhdas kauppojen aukioloista.

Eli asiat asioina ja ideologiat ideologioina. Tässä asiassa on päästy nyt hyvään kompromissiin, vaikka se niin harmittaakin keskustaa.

Ed. Niinistö merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K ä ä r i ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Herra pääministeri, meitä ei harmita se, että olette joutuneet perääntymään siitä alkuperäisestä aikeestanne. On hyvä, että jonkin verran edes kuuntelette mitä kansa, intresiryhmät ja oppositio sanovat. Te peräännyitte mutta kuitenkin otatte vielä kohtalaisen pitkän askeleen vääriin suuntaan.

Totta kai asiat asioina ja aatteet aatteina mutta tässä asiassa on aatteita sisällä, herra pääministeri. Tämä on valinnan paikka nyt, kumpaan suuntaan ylipäätään kuljetaan tässä ja monessa muussa asiassa. Ei ole olemassa arvovalta-asiaa tässä maassa, ei ole eikä tule olemaan. Minä uskon sen, että hallitus ei enää tuo tätä asiaa uudelleen tähän eduskuntaan. Uskomme teidän puhettanne. Se on päivänselvä asia. Mutta ei tämä asia ole tähän jäävä pitemmässä juoksussa, kun tunnemme kokoomuksen ärhäkkyuden tässä kysymyksessä ja ylipäätään oikeistosuuntauksen vahvistumisen tässä maassa.

Pääministeri L i p p o n e n : Arvoisa puhemies! Jos te keskustalaiset olette todella aatteellisia, niin vaatikaa sitten kioskit kiinni, maaseu-

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pääministeri syyttää keskustaa möykkäämisestä. Samassa puheenvuorossa pääministeri olisi voinut syyttää möykkäämisestä Suomen pienyrittäjiä, liiketoöntekijöitä,

kirkkoa, arkkikiisppaa, kirkon luottamushenkilöitä, koska kaikki nämä tahot vastustavat esitystä, myös suuri osa sosialidemokraateista ja hallituksen edustajista. Pääministeri olisi todella voinut käyttää vähän totuuden mukaisempaa kieltä.

Minusta kyllä tuntuu, että nimenomaan hallituksen on tässä asiassa syytä olla pettynyt. Tämä esitys on muuttunut eduskunnassa huomattavasti myönteisempään suuntaan kuin hallituksen esitys oli. Hallitus teki asiasta luottamuskysymyksen. Hallituksen arvovaltaan ei sopinut, että eduskunta on eri mieltä kuin arvoisa pääministeri Lipponen tai ministeri Niinistö, ja sen vuoksi asiasta yritettiin tehdä luottamuskysymystä. Mutta kun hallitus huomasi, että alkuperäinen esitys ei edes menisi läpi, hallitus perääntyi, koska muuten hallitus olisi kaatunut.

Olisin toivonut, että pääministeri Lipponen olisi uskaltanut tehdä luottamuskysymyksen työttömyysasiasta. Mutta sitä ei ilmeisesti uskalleta, koska ongelma on niin suuri, että jos siinä asiassa ryhdyttäisiin täällä äänestämään, niin Lipposen hallitus lähtisi heti samana päivänä.

Työministeri J a a k o n s a a r i : Arvoisa puhemies! Keskustan taholta on hallitusta arvosteltu monta kertaa suhteessa ammattiyhdistysliikkeeseen. Minäkin olen monta kertaa joutunut vastaamaan siihen, millä tavalla suhtaudumme ammattiyhdistysliikkeeseen ja korporaatioihin. Nyt keskusta joka puheenvuorossaan vetoaa korporaatioihin, sekä ammattiyhdistysliikkeeseen että kirkkoon. Minusta tässä on lievää epäjohtonmukaisuutta aivan samalla tavalla kuin ed. Tennilä puhui elitismistä. Minusta tässä on kyllä todellakin kysymys elitismistä. On sellaista vasemmisto- ja sanoisinko myös vihreätä elitismia sillä tavalla, että halutaan päättää ikään kuin toisten puolesta asioista. Halutaan päättää kauppiaitten puolesta, halutaan päättää kuluttajien puolesta ja siinä on kieltämättä elitististä sävyä.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä pidän pääministeri Lipposen pelottomasta ja persoonallisesta tavasta esiintyä. Hän käveli puhujakorokkeelle ja toisesa puheenvuorossaan käänsi asiat täysin päällelleen. Tähän asiaan tietyllä tavalla liittymättömästi hän totesi, että Ahon hallituksen aikana pienipalkkaisia ja pienituloisia sorrettiin, vaikka asia on perusteellisesti toisin. Ahon hallituksen aikana meillä nimenomaan varottiin puuttumasta pienituloisten elämään, kohdistettiin leik-

kaukset suurituloisiin. Teillä on nimenomaan ja todetusti ja tilastoidusti tapahtunut toisin kuin edellisen hallituksen aikana.

Mutta mitä tulee itse asiaa, rouva puhemies, pääministeri Lipponen, siis hallitus, toi liikeaikalain eduskuntaan täsmälleen saman sisältöisenä kuin aikaisemmin ja asetti luottamuksensa punnittavaksi. Kun sitä ei ole nyt täällä hyväksytty eikä hyväksytty sen sisältöisenä kuin te esitte, te saatte epäluottamuslauseen perjantaina, vaikka laki hyväksytäänkin. Jotta te olisitte selvinneet, teidän olisi pitänyt tuoda se kompromissina jo omalta taholtanne, niin silloin luottamukselle olisi säilynyt. Nyt se kaatuu ilman muuta, vaikka te jättätkin rampana seisomaan hallituksessa.

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Herra pääministeri on erittäin pontevasti puolustanut liikeaikalain läpiviemistä eduskunnassa, voisi sanoa, aivan huomiota herättävän pontevasti. Kysyisinkin pääministeriltä: Onko teillä tietoa sellaisesta sopimuksesta, joka olisi jo aikaisemman kauppa- ja teollisuusministerin aikana tehty tukkuliikkeiden kanssa ja nykyinen kauppa- ja teollisuusministeri sitten ikään kuin ajaa tätä sopimusta täytäntöön?

Toisaalta sopii edelleen kyllä sitä asiaa kummeksua, että asiasta on todella tehty ns. hallituskysymys. Se, siis perjantainen äänestys, ei oikeastaan toisaalta, niin kuin pääministeri itsekin monta kertaa on todennut, täytä niitä tunnuksia, jotka tällainen eduskunnan hallitukselle antama luottamuslause sinänsä vaatisi.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On todellakin ensimmäistä kertaa eduskunnassa niin, että vasta kolmannessa käsittelyssä tiedämme, mikä on hallituksen luottamuslauseasian sisältö. Ed. Aittoniemi oli sikäli oikeassa, että tässä tulee tietyllä tavalla kvasiluottamuslause hallitukselle, 30 prosentin luottamus korkeintaan, jos katsomme, mikä oli lähtökohta.

Mitä itse asiaan tulee, siitä on vaikea keskustella, koska tästä on tehty luottamuslausekysymys. Mutta on sinällään selvää, että sunnuntai-aukiolon vapauttaminen suosii marketoitumiskehitystä ja marketoitumiskehityksen merkitsee taa-
jamien ja haja-asutusalueiden peruspalvelujen heikentymistä. Se on tässä kuitenkin fakta.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee politiikan linjaukseen, kyllähän on niin, että yhteiskunnat eri-arvoistuvat yleensäkin ja Suomessa tapahtuu nyt kansan kahtiajako. Kokoomus katselee sitä vie-

restä, se ei ole sille ongelma. Mutta kyllä meille muille poliittisille voimille on ongelma tällainen yleinen eriarvoistumiskehitys. Kun vielä veropoliitiikalla toisaalta — kun verokevennykset ovat prosenttiperusteisia — ja toisaalta perusturvaleikkauksilla lisätään kansan kahtiajakoa, tämä on erityinen ongelma ja tästä pitäisi aatteellisin perustein myös vasemmiston kantaa huolta. Tähän saakka tasa-arvo on ollut työväenliikkeen parhaita perinteitä. Miksei enää ole?

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Niin kuin keskustelu on osoittanut ja pääministeri Lipposenkin vastaus äsken, kysymys on ilmeisesti yllättänyt meidät kaikki, myöskin hallituksen, sillä tavalla, että tuskin kukaan odotti, että tästä nousee näin suuri kysymys; on puhuttu elämää suuremmasta kysymyksestä. Erityisesti viitataan siihen, mitä pääministeri Lipponen totesi sanoen, ettei asiaa enää tuoda eduskuntaan tällä vaalikaudella. Olen täysin vakuutunut, että näin varmasti on, koska kaikki olemme ilmeisesti saaneet kyllä selvän kuvan siitä, mitä suomalaiset ajattelevat vapaista aukioloajoista.

Kun ed. Kääriäinen viittasi siihen, että tämä on, niin kuin hän sanoi, periaatteellinen ja ideologinen kysymys, yhdyin siihen, että tämä on periaatteellinen, mutta ei tämä kyllä ideologinen kysymys ole. Totesin jo viime istunnossa, että Ruotsin sosialidemokraattinen hallitus avasi aukioloajat 70-luvun alussa Ruotsissa, mutta olen myös todennut, että Ruotsi on Ruotsi, Suomi on Suomi ja meillä tämä on enemmän elämäntapakysymys. Siinä, minkä takia ammattiyhdistysliike, kirkko ja yrittäjät lähtivät liikkeelle, on varmaan aika paljon kyse suomalaisen elämäntavan säilyttämisen puolesta olevasta liikkeestä.

Yhdyin siinä pääministeri Lipposen näkemykseen kyllä, että ed. Kääriäisen puheenvuoro huokui pettymystä ja vähän samanlaista tekopyhyttä kuin viime kerralla ed. Vihriälän puheenvuoro. Ed. Kääriäinenhän käyttää savolaisena hyvin värikästä kieltä. Tällä kertaa hän puhui konstikkaasta kompromissista, viime kerralla kai oudosta konkelosta, mutta joka tapauksessa ed. Kääriäinen on vähän pahoillaan siitä, ettei keskustasta päässyt sopimaan asiasta.

Siihen viittaa myös se, että ed. Jäätteenmäki oikeastaan antoi kompromissille tunnustuksen, jota itse en olisi niin valmis antamaan. Olen sitä mieltä, että viisi ylimääräistä sunnuntaita olivat se kokoomuslisä, joka meidän olisi pitänyt pys-

tyä välttämään, mutta kuitenkin tämä osoittaa, että ed. Jäätteenmäki oli vähän eri linjoilla kuin ed. Kääriäinen tässä kysymyksessä.

Pääministeri L i p p o n e n : Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä kuin ed. Elo siitä, että asia on meidät yllättänyt, mutta se johtuu siitä, että se kytkeytyy muihin asioihin. Nyt oikeastaan on lopputulos se, että koko liikeaikalakysymys on saanut sellaisen käsittelyn kuin sen pitää saada. Sitä on käsitelty kuulemalla kaikkia eri tahoja, ottamalla huomioon eri näkemykset: kirkon, työntekijöiden, kauppiaiden, kuluttajien, ja sitten on saavutettu laaja yhteisymmärrys, olkoonkin että se näyttäisi kattavan vain hallituspuolueet. Toivottavasti myös osa oppositiosta tulee mukaan.

Ei tämä ole sen kummempi asia. Tämä on juuri niin tärkeä asia kuin se ansaitsee olla, mutta ei sen suurempi. Eikä tämä ole todellakaan sellainen jättäiläismäinen ideologinen kysymys, jota ed. Kääriäinen yrittää siitä tehdä. Sen jälkeen, kun meillä on poikkeusmenettelynä maaseudun aukioloaika ja kioskit ovat auki, eihän tämä ole mikään suuri ideologinen kysymys, vaan käytännön kysymys, joka on nyt ratkeamassa tämän eduskunnan osalta. Minusta meidän pitää olla tyytyväisiä tähän.

Eikä tämä ole missään vaiheessa ollut hallitukselle tai minulle mikään arvovaltakysymys. (Ed. Kääriäinen: Siltä hän se vaikutti!) — Ei millään tavalla. Te yritätte tehdä siitä minulle arvovaltakysymyksen ja puhutte siitä, että pääministeri perääntyy ja tällaista. Eihän tässä ole mitään järkeä. — Kysymys on siitä, että eduskunnassa noudatetaan pelisääntöjä ja annetaan mahdollisuus pyrkiä yhteisymmärrykseen. Kun hallitus edellisen kerran toi asian eduskuntaan, sitä käsiteltiin valiokunnassa ja siihen tehtiin muutoksia. Niin on tehty nytkin. Ei tämä ole sen kummempi asia. Toivon, että myös opposition puolelta voitaisiin tulla mukaan esitystä tukemaan ja sillä tavalla myös osoittaa, että asia on tämän eduskunnan osalta käsitelty silloin, kun kolmannen käsittelyn äänestys on suoritettu.

Ed. K ä ä r i ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On hyvä, että pääministeri Lipponen selostaa hallituksen kannan taustoja tällä tavalla avoimesti, mutta on pakko sanoa, että tälle kompromissille on kyllä olemassa parempi vaihtoehto. Jankkaamatta sitä nykyisen tilanteen jatkaminen on parempi vaihtoehto kaikkien kannalta kuin tämä väkisin tehty erit-

täin rujon näköinen kompromissi. Te olitte, herra pääministeri, kolme vuotta sitten sillä kannalla, että pitäisi mennä nykytasoon verrattuna vieläkin tiukempaan linjaan aukiolojen suhteen. Itse jopa tämän puolesta äänestitte ja toimitte. Mikä nyt on kannan tällä tavalla vaihtanut?

Tämä on ideologinen kysymys, herra pääministeri, ja se pitää liittää moniin muihin tapahtumiin ja ratkaisuihin hallituksenne politiikan osalta. Tämä on vain yksi tapahtuma, mutta tärkeä, ja kertoo, missä hengessä ja minkä arvomaailman pohjalta maan asioita tällä hetkellä hoidetaan. Me annamme sille nimen: Se on uusoikeistolaista politiikkaa. Te ette siitä pidä, mutta teidän on pakko ottaa vastaan tällainenkin arvostelu omaa politiikkaanne kohtaan.

Yllättynyt täytyy olla sen takia, että kyllähän tämä teidän aikeenne kävi kansan sydämiin. Se otti koville. Sieltä lähti se reaktio; te teitte kansan tunnon mielestä väärää politiikkaa. Sen vuoksi tässä on näin kova reaktio noussut ja kansa ollut takajaloillaan tämän teidän hankkeenne osalta. Kansa ehti teille antaa epäluottamuksen. Tästä salista tulee varmasti luottamus, mutta se on, kuten ed. Ala-Nissilä sanoi, se on kvasiluottamuslause.

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! Pääministeri poistui salista, mutta täytyy todeta, että kyllä minun analyysini ja arviointini näitten titaaniens ottelusta Kääriäinen — Lipponen on se, että kyllä Lipposen analyysi siltä osin on oikea. Vaikka tämä asia on minulle periaatteellisesti äärettömän tärkeä, en minä tätä kovin syvästiin ideologisiin lähtökohtiin ankuroisi.

Käytin tämän asian yhteydessä laajemman periaatteellisuusfilosofisen puheenvuoron joulukuussa. Tapoihini ei kuulu pitää samaa puhetta kahta kertaa täällä salissa. Mutta kolme asiaa haluan eduskunnan pöytäkirjoihin ja myös laajemmin todeta.

Tämän asian taustalla oleva iso kysymyshän on se, pitääkö meidän poliittisten päättäjien ylipäättensä pyrkiä vaikuttamaan ihmisten elämäntilaan, elämisen rytmiin, tietyllä tavalla kokonaishyvinvointiin. Monet, erityisesti oikeistolaiset painotukset lähtevät siitä, että ihminen itse kuluttajana ja kansalaisena päättää, äänestää ja loillaan, käykö kaupassa vaiko ei.

Itse kuitenkin juuri tämän asian kohdalla näen asian paljon syvällisemmin. Tykkäätte hyvää tai huonoa, käytän marxilaista termiä "yhteiskunnan perusrakenne". Tässä tapauksessa kauppa on olennaisesti sitä. Se, mitä siinä tapahtuu, hei-

jastuu hyvin voimakkaasti yhteiskunnan ylärakenteeseen, sen kulttuuriin, perheeseen, moraalisiin, vapaa-aikaan jne. Tätä taustaa vasten kysymys kauppojen sunnuntaiaukioloajasta on iso periaatteellinen kysymys. Laaja kauppojen sunnuntaiaukiolo ei vastaa niitä arvoja ja hyvän yhteiskunnan ihanteita, joita itse haluan kansanedustajana, isänä ja kansalaisena olla edistämässä yhteiskunnassa.

On mielestäni tärkeää edes yrittää säilyttää sunnuntain erityisluonne. Se on vaikeaa, kuten tämänkin asian monikerroksinen käsittely on osoittanut. Enimmilläänhan sunnuntain toimintakulttuurissa on kysymys isoista kehitystekijöistä, joihin kaikkiin me täällä eduskunnassa emme voi ollenkaan vaikuttaa. Mutta tähän sunnuntaiaukioloon me voimme vaikuttaa. Kun meidän tiedossamme on se, että esimerkiksi pankit ovat antaneet ymmärtää, että ne tulevat vapaampiin aukioloaikoihin perässä ja varmaan sen jälkeen muutkin, niin tällä asialla on isohkon ennakkopäätöksen luonne ja merkitys.

Se, että herra pääministeri teki tästä asiasta luottamuslausekysymyksen, oli ja on valitettava. Se oli minusta väärä päätös, jos nyt näin rohkenee herra pääministerin päätöstä arvioida. Samalla, kun pääministerillä on kiistatta oikeus tehdä luottamuslausekysymys, minulla on kansanedustajana oikeus todeta, että kun äänestän tässä asiassa hallituksen ja talousvaliokunnan esitystä vastaan, minun ei-ääntäni ei pidä laskea hallituksen kaatamiseksi tai epäluottamuslauseksi hallitukselle. Tuen edelleen hallituksen oikeita toimia työttömyyden alentamiseksi ja valtionvelan kasvun taittamiseksi, joissa molemmissa pääkysymyksissä hallitus on kuitenkin yrittänyt aktiivisesti toimia ja tulokset toivottavasti alkavat pikkuhiljaa näkyä. Toisin sanoen otan äänestyskäyttäytymiselläni kantaa vain kauppojen aukiolokysymykseen.

Kuten olen aiemmissa puheenvuoroissani ja tässäkin sanonut, en minä eikä kuluttajien valta-enemmistö näe tarvetta laajentaa sunnuntaiaukioloa niin paljon, kuin mihin tässä kompromissiesityksessä on päädytty. Ymmärrän sen, että pitää tehdä politiikassa kompromisseja. Minusta aina laiha sopu on parempi kuin lihava riita. Olisin itse ollut valmis hyväksymään ehkä kaksi kolme sunnuntaita lisää ja olisi sen jälkeen puhallettu tämä peli katki. Mutta tämä kompromissiesitys, joka nyt on aikaansaatu, avaa kuitenkin aivan liikaa mielestäni sunnuntaikaupankäyntiä ja sen seuraukset muun yhteiskunnan ja elinkeinoelämän toimesta tulevat olemaan suuruusluo-

kaltaan isoja ja arvaamattomia, joten en voi olla tätä esitystä tukemassa.

Ed. Liikkane (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Gustafssonin kanssa voi olla samaa mieltä siinä, että kyllähän tässä maassa pitäisi yhä enemmän saada perheen kanssa viettää aikaa. Siihen liittyy myös sunnuntai hyvin vahvasti ajatellen, että sunnuntai olisi ainoa päivä nykypäivänä tämän kaupallisuuden keskellä, jolloin me voisimme todella harrastaa jotain ja saada perhettä homogeenisemmaksi. Ihmettelen minä ... (Ed. Zyskowitz: Paitsi maaseudulla, siellä kaupat ovat auki!) — Minulla on puheenvuoro, ed. Zyskowitz, nyt. — Myös ihmettyttää se, että me yleensä tavoittelemme EU-maiden tapoja, mennään perässä, mutta ei tässä suhteessa. Nimenomaan Keski- ja Etelä-Euroopan maat eivät sunnuntaisin pidä kauppiaan auki. Se on aivan selvä, että ne haluavat sunnuntain pyhittää.

Myös pääministeri Lipposen puheenvuoro äsken oli erittäin epäjohdonmukainen. Kyllähän tällainen järeä ase, tehdä luottamuskysymys tällaisesta asiasta, hämmästyttää. Täytyy toivoa, että te, ed. Gustafsson, pidätte omassa ryhmäsänne huolen siitä, että tällainen vastaava energia säilytetään ja kohdistetaan työttömyyden ja budjetin alijäämän tasoittamiseen. Olisi kyllä mainio asia, että me voisimme tässä salissa puhua nimenomaan työllisyysilanteesta. Me puhumme kauppojen aukioloista kuukausitolkulla. Tämän takia toivoisin, että hallitus tässä suhteessa parantaa otettaan.

Ed. Johannes Koskinen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ryhmätoveri Gustafsson puhui itse asiasta paljon senkin suuntaista, jota itse olen ajatellut. Äänestin edelliskerralla tätä esitystä vastaan. Mutta nämä käsitykset parlamentarismista ovat kyllä kovin toisenlaisia kuin esimerkiksi marxismin pohjalta voisi ajatella ed. Gustafssonin filosofisesti ajatelleen.

Kun parlamentissa äänestetään hallituksen luottamuksesta, niin sen luottamuksen asettaa kyseenalaiseksi nimenomaan hallitus. Se valitsee, missä kysymyksessä on kyse luottamuslauseesta. Toki eduskunta voi omasta aloitteestaan missä asiassa hyvänsä tämän tehdä. Mutta silloin kun tällainen hallituksen puolelta asetetaan luottamuslausekysymykseksi, niin yksittäiset edustajat eivät voi tehdä kymmeniä erilaisia variaatioita siitä kysymyksenasettelusta, vaan silloin on kaksi vaihtoehtoa, punainen ja vihreä nappi, keltai-

nenkin olisi kolmantena, mutta se ei anna vastausta siihen, nauttiiko hallitus luottamusta vai ei. Meillä ei ole mitään äänestysselelysten mekanismeja käytössä ja yleensäkin parlamentaarisessa käytäntöön ei vaihtoehtoja enempää löydy. Toivoisin, että ed. Gustafssonkin tässä kysymyksessä ajatuskulkunsa mukaisesti päätyisi kuitenkin hallitukselle tukensa antamaan.

Ed. Vihtilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Gustafsson totesi, että on kyseessä iso periaatteellinen asia, ja näinhän on. Todella on myös niin, että meidän poliittisina päättäjinä, kansan valittuina täällä tulisi yrittää säilyttää vielä sunnuntain erityisluonne, niin kuin ed. Gustafsson totesi. (Ed. Zyskowitz: Paitsi maaseudulla!) — Näyttää, että ed. Zyskowitzillä on trauma maaseudusta, mutta se on hänen asiansa.

Tässä on todella kysymys siitä, että me voimme vaikuttaa sunnuntiaukioloaikaan. On monia asioita, joihin me emme voi vaikuttaa, mutta tässä me pystymme sen tekemään. Toisaalta on myös kuultu ed. Gustafssonin loppukannanotto, että hän on hylkäämässä nyt tätä lakiesitystä, mikä on aivan oikein, mutta antaa kumminkin luottamuksen hallitukselle. Minusta näitä ei voi erottaa siinä vaiheessa, kun kerran hallitus on tehnyt tästä luottamuslausekysymyksen. Minä tietenkin toivon, että sosialidemokraateista löytyisi mahdollisimman paljon niitä, jotka menettelevät tällä kertaa niin kuin ed. Gustafsson täällä esille toi, koska silloinhan me pääsisimme yrittämään jotakin muuta vaihtoehtoa.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On tietysti tärkeä kysymys keskustella parlamentarismista ja hallituksen luottamuksesta. Jokainen kansanedustaja ja valvetunut kansalainen kuitenkin tiedostaa ja ymmärtää sen, että tässä hallituskysymys on nousut menettelytapongelmasta. Se ei ole noussut kauppojen sunnuntiaukioloajasta, vaan siitä, että oli tietty paketti, josta oli sovittu, ja sille kävi niin kuin kävi.

Minulla on kuitenkin kansanedustajana luottamaton oikeus todeta, että tämä asia, josta on nyt tehty luottamuslausekysymys, kauppojen sunnuntiaukiolo, ei ole sen luontoinen eikä tasoinen, että siinä olisi pitänyt menetellä tällä tavalla. Tätä kautta päädyn siihen, että minulla on oikeus antaa oma tulkintani tälle äänestyskäytännymiselleni, vaikka hyvin tiedostan sen, että edustajatoverini Johannes Koskinen on varmaan

periaatteessa oikeassa. Ei jonkin eduskuntaryhmän kansanedustaja voi ikään kuin normaalitalanteessa toimia näin. Tämä ei ole mikään normaalityönsä. Sen takia minä annan oman äänestysesitykseni ja tulkintani tästä asiasta.

Ed. J. Kukkonen: Arvoisa puhemies! Kantani tähän kyseiseen kiisteltiin asiaan lienee yleisesti tiedossa. Tällä kertaa otan esille — olen pyrkinyt myös säästämään jonkin verran asioita kutakin keskustelua varten — eräitä seikkoja, joita en ole itse vielä käsitellyt. Tähän viimeksi esillä olleeseen edustajatoverieni Gustafssonin ja Johannes Koskisen keskusteluun haluan osallistua sillä tavalla, että kyllä ymmärrän ed. Johannes Koskisen perustelut, mutta toisaalta sanoisin ja viittaisin hänen aikaisempiin puheisiinsa markkinauskovaisuudesta ja muusta uskovaisuudesta, että kyllä kai tämä kysymys kauppajen aukioloaikojen vapauttamisesta on myös vaakaumuksen kysymys. Se on sellainen kysymys minun ja hyvin monien ajattelussa, jossa on siinä mielessä ideologisuudesta kyse, että niissä asioissa on hyvin harvinaista tehdä luottamuskyksymyksiä. Juuri sellaisissa asioissa tulee kyseeseen ja käyttöön myös eduskuntaryhmiä ajatellen ns. vapaat kädet. Tässä mielessä tuen ed. Gustafssonin ajattelua hyvin voimakkaasti kuten hänen muitakin mielipiteitänsä äskeisestä puheesta.

Itse haluaisin nyt puuttua kahteen seikkaan tässä keskustelussa ja sitten myös pariin yksityiskohtaan valiokunnan mietinnössä. Tässä talossa on surtu sitä ja vielä enemmän julkisuudessa on kiinnitetty huomiota siihen, että poliittisesta elämästämme puuttuu aatepoliittinen keskustelu. Meitä poliitikkoja on syytetty, että me olemme samaan muottiin rakennettuja, että meidän puheemme ovat sellaista pullamössöä, josta kukaan ei ota selvää. Tässä suhteessa se keskustelu, jota niin pitkään on nyt käyty, on varmaankin ollut poikkeus. Minun mielestäni se on ollut hyvä poikkeus ja se on osoittanut sen, että voidaan perustellusti olla asiasta monta eri mieltä ja että tälle monimuotoisuudelle elämässä on annettava suuri sija. Se merkitsee myös käyttäytymisessä äänestyskäyttäytymistä myöten sitä, että rajat eivät välttämättä kulje puolueiden välillä vaan puolueiden sisällä. (Ed. Takkula: Tervetuloa keskustaan!) — Tässä suhteessa juuri tästä syystä, ed. Takkula, se on turha toivo. Minä olen vakuumuksellinen sosialidemokraatti, vasemmistolainen sosialidemokraatti ja siitä pidän huolen, että keskusta ei voi sitä sekoittaa edes takapenkillä.

Kuitenkin nyt me joudumme tilanteeseen,

jossa tämä virinnyt aatepoliittinen keskustelu, jonka yhteydessä nähtiin uusi kokoonpano, uusi taustavaikuttajien joukko, pyrittiin tukahduttamaan sillä, että asiasta tehtiin luottamuskyksymys. Minun nähdäkseni tämä luottamuskyksymykseksi tekeminen tapahtui pikaistuksissa. Sitä osoittaa myös se, että uusi esitys annettiin aivan entisessä muodossaan ja sitten tietyn harkintajan ja joulunajan jälkeen myös hallituksen taholta ruvettiin ottamaan takaisin ja sanottiin, että normaalia menettelytapaa noudattaen valiokunta muokatkoön asiasta sellaisen piirakan kuin se haluaa. Näin on tapahtunut. Se on sinänsä hyvä asia. Mutta peruslähtökohta siitä, että aatepoliittista keskustelua tulisi käydä ja siltä pohjalta meidän tulisi saada vapaasti muodostaa kantaamme, on minusta niin suuri asia, että sitä tässä ei ole aina muistettu ja siihen ehkä myös jatkossa joudumme palaamaan.

Minusta on merkittävää se, aivan kuten ed. Kääriäinen ja monet muut ovat täällä sanoneet, että tämä yhdisti sellaista joukkoa Suomen kansasta, sellaisia tahoja, joita ei ole aikaisemmin nähty yhteistyössä. Tässä suhteessa minusta on hyvä merkki, että eri kansalaispiirit uudelta pohjalta alkavat löytää myös toinen toisensa. Saatamme nähdä tällaisia yhteenliittymiä myös muissa asioissa tulevaisuudessa, niin oletan.

Toinen periaatteelliseen puoleen liittyvä seikka on se, että täällä on puhuttu paljon vapaudesta, nimenomaan kuluttamisen vapaudesta tämän asian yhteydessä, ostamisen vapaudesta, (Ed. Zyskiewicz: Valinnan vapaudesta!) — valinnan vapaudesta, kyllä, ed. Zyskiewicz. Mutta mitä se vapaus on? Sitä vapautta ei ole tämän asian yhteydessä käytännössä kauppiaille, sitä valinnanvapautta, että he saisivat ilman keskusliikkeiden ohjaavaa vaikutusta johtaa kauppajansa. Sitä vapautta ei ole esimerkiksi eräiden merkittävien kauppiaiden työntekijöillä, kun he työ sopimusta sopiessaan jo kiinnittävät huomiota siihen, että työntekijän on työskenneltävä myös pyhäpäivinä. Mitä vapautta se on? Kyllä siinä ihmisen työvoima on todella orjuutettua. Siitä huolimatta tietysti on paljon niitä, jotka myös haluavat työskennellä viikonloppuisin ja pyhäpäivisin. Mutta jos ja kun puhutaan vapaudesta, pitäisi puhua siitä myös sillä monipuolisuudella, että nähdään, mitkä tekijät maailmassa ja tässä yhteiskunnassa ja työelämässä tätä vapautta rajoittavat.

Minä ymmärrän, että me olemme tässä talossa sitä varten, että meillä on oikeus, mahdollisuus ja velvollisuus pohtia näitä asioita ja myös säädellä

niitä. Tässä mielessä se, että samana ajankohtana tuli ilmi pankkien halu vapauttaa omaa toimintaansa myös viikonloppuisin tapahtuvaksi, on hyvin kuvaavaa. Olen aivan varma, että jos tämä esitys olisi alkuperäisessä muodossaan mennyt läpi täysin pyhäpäivien kaupan vapauttaen, sillä olisi ollut hyvin kohtalokkaat seuraukset työelämää ajatellen suomalaisessa yhteiskunnassa. (Ed. Zyskowitz: Pankkien aukioloa ei säädellä lailla, kauppojen aukioloa säädellään!) — Ehkä me voimme keskustella kahden kesken näistä asioista kokoomuksen ryhmänjohtaja Zyskowitzin kanssa myös tämän salin ulkopuolella. Minä huomaan, että tämä ärsyttää teitä suunnattomasti. Se on ehkä sen merkki, että voitto, jonka me joulukuussa saavutimme, ärsyttää koko kokoomusta niin, että uuden tilanteen tullen, niin uskon, se pyrkii palaamaan vanhoille jäljilleen. (Ed. R. Korhonen: Älkää sotkeko asioita! — Ed. Takkula: Demarilisä, viisi sunnuntaita!)

Sitten pari yksityiskohtaa valiokunnan mietinnössä. Mietintöä leimaa selvästi poliittinen tarve saada asiasta sellainen kompromissi, joka tyydyttäisi. On sinänsä ihan hyvä asia, että sellaiseen pyritään. Kiinnitän huomiota vain kahteen mielestäni selkeään seikkaan täällä, jotka eivät kuitenkaan vastaa sitä todellisuutta, mitä tämän asian parissa on tapahtunut ja tapahtumassa.

Poikkeuslupamenettelystä ensin. Valiokunta edellyttää, että kauppa- ja teollisuusministeriö ohjein ja tarvittaessa säädöksin valvoo poikkeuslupakäytännön muotoutumista. Ei kauppa- ja teollisuusministeriöllä ole valtuuksia valvoa sitä. Sille ei ole annettu mahdollisuutta antaa asetusta, ellei sitä valtuutusta tule eduskunnalta. (Ed. Hämäläinen: Valvoa voi!) Oikeuskanslerinvirasto katsoo näin. Siitä syystä tämä pykälä, tämä kohta mietinnössä jää helposti kuolleeksi kirjaimeksi. Saamani tiedon mukaan tämä kohta myös herätti viime vaiheessa valiokunnassa aika suurta vastakkainasettelua siitä syystä, että tätä asetusvaltuutta olisi haluttu, mutta heti kun siitä aletaan keskustella, silloin kokoomuksessa jo vihjataan, että menkää puhumaan pääministerille, ikään kuin oltaisiin avaamassa tätä pakettia. Minusta tämä kohta on sellainen, joka ei vielä tämänkään perusteella tule oikein toimimaan. Se sekavuus, mikä asiassa on ollut, siis jatkuu.

Sitten mietinnössä sanotaan kioskikaupasta hyvin kummallisesti: ”Viimeisimpien tilastojen mukaan kioskien ja huoltoasemien osuus päivittäistavarakaupasta oli vuonna 1996 10 prosenttia ja sen uskotaan vielä kasvavan.” Tähän yhteyteen kannattaa ottaa kuluttajatutkimuskes-

kuksen Paavo Saarisen julkaisema artikkeli tai tiedote, missä yhteydessä hän kuvaa kioskikaupan kuluttajakäyttäytymistä: ”Kioskiasiakas tunnetusti ostaa paljon tupakkaa ja vähän elintarvikkeita. Tupakkaostojen osuus kokonaiskulutuksesta oli 17 prosenttia ja elintarvikkeitten vain 1,7 prosenttia, josta vain neljäsosa oli peruselintarvikkeita.” Siis rahapelit, muu välitystoiminta ja tupakka muodostavat keskimäärin 75 prosenttia elintarvikekioskin kokonaismyynnistä. Tällä tavalla saadaan homma näyttämään kymmeneltä prosentilta, muuten me puhuisimme noin parista prosentista.

Tätäkö varten, että kioskikauppa herättää närästystä suurissa keskusliikkeissä, tähän relohkaan piti lähteä? Ihmettelen suuresti. Minusta kioskit palvelevat ja niiden on syytä antaa palvella asiakkaita ja myös sitä välttämätöntä tarvetta, joka ihmisillä on. Mutta se, että tällä perusteella koko tämä homma olisi vapautettu, on minusta hyvin kaukaa haettu asia.

Lisäksi siihen liittyvä vielä se, että mielestäni todellisesti kioskikauppaa olisi saatava sillä tavalla kuriin, että se kiertoilmiö, mikä siellä on totta, ei pääsisi tapahtumaan. Siinä mielessä tulisi puhua reilusti esimerkiksi hyvin pienistä neliömääristä kioskien kohdalla. Mutta vaikeudet valvoa asiaa on jo edellä todettu.

Kolmas asia, johon valiokunnan mietinnössä ei ollenkaan puututa, on minusta iso kysymys, kysymys siitä aukioloaikojen kirjavuudesta, joka nyt on seurauksena tästä esityksestä. Voidaan syystä kysyä, mitä järkeä oli panna sulkemisaika esimerkiksi kello 21:een myös sunnuntaina, kun esimerkiksi ollen ja siiderin myynti sallitaan nyt ainoastaan kello 20:een saakka. Turvallisuuden kannalta ei ole järkevää alkoholijuomien myyntiaikaa pidentää ollenkaan. Käytännössä tämä siis merkitsee ilmeisesti painetta alkoholiasetuksen muuttamiseen.

Kaiken kaikkiaan nämä turvallisuuskysymykset ja se, millä tavalla kaupassa joutuu tavalinen työntekijä käyttäytymään ja pelkäämään olemassaolonsa ja työnsä puolesta, eivät ole saaneet tässä arvoistaan huomiota.

Arvoisa puhemies! Yhdyn siis hyvin paljon siihen, mitä ed. Gustafsson äskén sanoi. Siksi, kun nyt lopetellaamme tämän asian käsittelyä, minusta eräs myönteisimpiä ilmoituksia ja asioita on se, että tältä paikalta herra pääministeri on sanonut, että tähän asiaan ei tulla enää palauttamaan. (Ed. Kääriäinen: Tällä vaalikaudella!) — Tällä vaalikaudella. — Uskon kyllä, aivan kuten oppositiokin, että mikäli se kokoomuksesta riip-

puu, siihen palataan niin pian kuin mahdollista. Tästä syystä meidän on vasemmistossa oltava mahdollisimman tarkkana.

Arvoisa puhemies! Tämä asia ei ole mustavalkoinen. Sitä ei pidä yksinkertaistaa liikaa. Kristillinen lähimmäisenrakkaus ja välttämätön tarve vaativat myös palveluja sunnuntaisin, mutta eivät täysin vapaata kauppojen aukioloa. Tässä suhteessa täällä on käyty sellaista keskustelua, joka ei välttämättä vastaa todellisuutta. Toivotavasti me pysymme nyt näiden rajojen puitteissa, jotka nyt luodaan, ja pystymme myös sitten seuraamaan sitä ja ihmiset itse näkevät, että eivät todellakaan enempää tarvitse.

Joka tapauksessa valiokunnan esitys merkitsee nyt sitä, että tulee puolet lisää niitä pyhiä nykytilanteeseen verrattuna, jolloin lähes puolet kaikista pyhäpäivistä tullaan avaamaan kaupankäynnille. Henkilökohtaisesti en sitä hyväksy. Minusta tätä voi lähinnä kuvata vain suomalaisen ja sellaisen perinteisen eurooppalaisen elämäntavan muutokseksi, jota en halua olla edistämässä. Siksi tulen myös äänestämään tätä esitystä ja mietintöä vastaan.

Ed. Zyskiewicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. J. Kukkonen puheenvuorossaan sanoi, että välihuutonikin kertovat siitä, että kokoomusta ärsyttää se voitto, jonka, niin kuin hän sanoi, me saimme joulu-kuussa. Pitää paikkansa, että kokoomuksen näkökulmasta se ei todellakaan ollut mikään mieluisa asia.

Se meitä harmittaa ennen kaikkea sen takia, että me olemme tämän asian sopineet, ed. Kukkonen, hallituksessa muun muassa sosialidemokraattien kanssa ja täällä uudestaan eduskunnassa sopineet, ed. Kukkonen, tämän asian muun muassa sosialidemokraattien kanssa. Kun sitten salissa mennään äänestämään ja kun sosialidemokraattien eduskuntaryhmästä ja eräistä muista hallitusryhmistä riittävä osa liittoutumalla opposition kanssa kaataa tämän yhdessä sovitun esityksen ja sen yhdessä sovitun sisällön, on selvää, että tällainen ärsyttää.

Mitenhän ed. Kukkonen ja hänen ryhmätoverinsa suhtautuisivat siihen, jos eduskuntaan tulossa olevassa kotitalouksien työllistämisen kannustamisessa, josta tänään hallitus on sopinut, että kokeillaan sekä ministeri Alhon mallia että kokoomuksen verovähennysmallia, täällä eduskunnassa enemmistö liittoutumalla opposition kanssa päättäisikin vastoin demareitten kantaa, että kokeillaan vain tätä kokoomuksen mallia,

koska uskomme, että se on parempi? Olisivatko siinä tilanteessa sosialidemokraatit ja ed. Kukkonen tyytyväisiä siitä, että eduskunnan enemmistön ja kansan enemmistön ja kuluttajien ja kauppiaiden enemmistön tahto verovähennysmallista toteutuu eduskunnan päätöksenteossa?

Mutta arvostan ed. Kukkonen vahvaa vakautusta tässä asiassa enkä sitä hetkeäkään epäile.

Sen sijaan keskustan kaksinaamaisuus kyllä ärsyttää. Maaseudulla kaupat saavat olla vapaasti auki, ja se on teidän mielestänne oikein, mutta sitten kun samaa oikeutta ja vapautta halutaan muualle, niin te täällä hurskastelette sitä vastaan.

Ed. J. Urola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka minulle henkilökohtaisesti olisivatkin riittäneet nykyisetkin sunnuntain kauppojen aukioloajat, haluan kiinnittää tässä keskustelussa muutamiin seikkoihin huomiota.

Ed. J. Kukkonen puhui vapaudesta, puhui kauppiaitten vapaudesta, jota ei ole, kauppiaita holhoavat keskusliikkeet, puhui liiketyöväen vapaudesta, jota ei ole. Sitä varmasti ei siinä määrin olekaan, koska he ovat työntekijöitä ja joutuvat olemaan työssä siihen aikaan, kun heitä tarvitaan. Mutta itse asiassa kuluttajallahan tässä on täysi vapaus valita, menevätkö he kauppaan vai eivät. Jos ihmiset käyttäytyvät siten kuin he tällä hetkellä palautetta meille kaikille ovat antaneet, tuntuu siltä, että kaupat pysyvät kiinni.

Toisin sanoen ihmisethän tässä valitsevat sen tavan, millä he pyhittävät sunnuntainsa ja viettävät aikaansa perheitten kanssa. Vaikka minunkin lapsuudessani pyhät ja lauantait olivat aivan erilaisina, niin maailma aika lailla muuttuu, vaikka me kuinka haluaisimme sitä säädellä.

Ed. A. Ura (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen keskustelussa aikaisemmin tyytynyt vain korjaamaan virheelliset asiatiedot. Ed. J. Kukkonen toi Liikeliiton innostamana esille kioskien ja huoltoasemien päivittäistavaramyyntin, A.C. Nielsenin tilaston, jota noudattaa koko Suomi, pääasiassa koko Eurooppa ja joka määrittelee päivittäistavarat. Sen mukaan päivittäistavaran kokonaisynti oli viime vuonna 49 miljardia, huoltamoiden 1,7 miljardia ja kioskien 3,5 miljardia, eli siitä tulee yhteensä noin 5,2 miljardia, joka normaalin laskentatavan mukaan on noin 10 prosenttia 48 miljardista. On tietenkin eri asia, pitääkö tupakkaa päivittäistavarana vai ei, se on jokaisen henkilökohtainen asia, mutta

määritelmissä se on päivittäistavara. Ed. Kukkonen niitä tilastoja koettaa vääristellä eikä kukaan muu.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. J. Kukkonen arvosteli sitä aukioloaikojen kirjavuutta, joka hänen mielestään tästä uudesta laista on seurauksena. Tarkoitus onkin, että lailla ainoastaan määritellään aukioloaikojen sallitut rajat ja kukin kauppa siten omien tarpeidensa mukaan niiden sisällä määrittelee, mikä on todellinen aukioloaika. Kannattaa kuitenkin muistaa, että alkuperäisessä hallituksen esityksessä pyrittiin ratkaisuun, jossa olisi kaikille päiville ollut vain yksi ainoa sallittu aukioloraja. Mutta se ei kyllä silloin miellyttänyt oikeastaan ketään niistä, jotka aukiolojen vapauttamista nyt ovat vastustaneet.

Sama koskee poikkeuslupamenettelyä. Ne, jotka ylipäänsä ovat vastustaneet aukiolojen laajentamista, ovat vastustaneet myös poikkeuslupia ja ovat halunneet poistaa koko poikkeuslupakäytännön. Mutta yleensä silloin, kun joitakin sääntelyjä on, on syytä pitää edelleenkin voimassa mahdollisuus poiketa siitä erilaisten paikallisten tai tilapäisten tarpeiden vuoksi, joita kaikkia ei koskaan voida lakiin kirjoittaa. Sen vuoksi minusta ylipäänsä keskustelu poikkeuslupamenettelystäkin heijastelee enemmänkin suhtautumista alkuperäiseen ajatukseen liikkeiden aukioloaikojen vapauttamisesta enemmän tai vähemmän.

Kioskien päivittäistavarakauppamäärittelystä ed. Aura vastasi jo. Valiokunta on nimenomaan sillä vakiintuneella tavalla tarkastellut tätä asiaa.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin minäkin puuttua myös ed. J. Kukkonen joihinkin lausumiin.

Minua ei pätkäkään harmita, että tässä kävi näin, koska valiokunta sai toisen tilaisuuden käydä asiaa läpi isomman palautteen pohjalta, jota tuli yrittäjiltä ja joka oli pikkuisen erilaista kuin aikaisemmin ja myös suurelta yleisöltä, joka pysähtyi miettimään, mitä tämä on. Palautteiden pohjalta me laadimme kompromissin, joka minusta oli, niin kuin kaikkien mielestä lukuun ottamatta oppositiota, hyvä ja toimiva.

Sitten haluaisin myös kiinnittää huomiota asetuksen säätämisasiaan, mihin ed. Kukkonen puuttui. Ei valiokunnassa käyty mitään myrskyisää keskustelua siitä. Sen joku edustaja otti siellä esille, siitä keskusteltiin ja se sulassa so-

vussa haudattiin, koska se ei saanut laajempaa kannatusta. Ei siellä ollut mitään sisäisiä myrskyjä.

Siinä olen ed. Kukkonen kanssa samaa mieltä, että yhteiskunnassa täytyy olla monimuotoisuutta. Tämä on tietysti yksi tapa siinä. Näen tärkeänä sen, että valinnan vapauden ottaa kulluttaja viime kädessä. Hän voi olla ostamatta. Moni ihminen, joka on puhelimitse ottanut yhteyttä, on todennut, että he äänestävät jaloillaan eivätkä mene kesäsunnuntaina kauppaan, he viettävät kesäsunnuntain mökillä. Tästä varmasti jokainen tervejärkinen yrittäjä vetää johtopäätöksen.

Jos keskusliikkeillä on sellaisia säännöksiä, että liike on pidettävä auki, niin minusta se on sitten keskusliikkeen leivissä olevien yrittäjien asia ottaa joukolla siihen kantaa ja kieltäytyä pitämästä. Se on sitten sellaisen keskustelun paikka.

Ed. P e l t o m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä minäkin olen samaa mieltä kuin edustajat R. Korhonen ja J. Kukkonen, että oli hyvä, että asia tuli uudestaan keskusteluun, koska tätä on nyt pohdittu monelta kannalta ja tuotu eri arvoja esille ja myös kansalaiset, kuluttajat, yrittäjät, työntekijät ovat olleet liikkeellä. Eli on saatu paljon parempi ratkaisu kuin oli alkuperäinen ratkaisu, joka olisi vapauttanut lähes kaikki aukiolot.

Sen sijaan ed. Kukkonen puuttui mielestäni kahteen tärkeään asiaan nimenomaan työntekijöiden kannalta. Iltatöiden venyttäminen kello 21:een arkisin ja myös sunnuntaisin kello 21:een ovat turvallisuuskysymyksiä työntekijöiden kannalta, koska tiedämme, että silloin on varmasti hyvin vähän työntekijöitä ja mahdollisesti yksintyöskentelyä, koska nämä tunnit ovat kalliita. Tähän olisi tarvinnut kiinnittää vielä entistä enemmän huomiota.

Myös ed. Kukkonen toisti pääministerin sanat, että tätä lakia ei enää tuoda tämän vaalikauden aikana eduskuntaan. Toivottavasti näin on, mutta kun tämä tuotiin, niin siinä vaiheessa vedottiin siihen, että oli tilapäisesti poissa suuri joukko edustajia, jotka glögillä ja ketkä missäkin. Toivon nyt, kun tämä ystävänäpäiväratkaisu tänne tuotiin ja ollaan saamassa siihen laaja kompromissi, että Kalevalan päivänä ei ihmisiä olisi paukulla vaan kahvilla ja siitä pidetään myös huoli, että näin ei tule käymään. Jos sitten on yli 30 poissa täältä, niin mitäs sitten? Tuodaanko laki senkin jälkeen uudestaan?

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. J. Kukkonen puuttui vapauskysymykseen, että kauppiailla ei ole vapautta ja vielä vähemmän niillä ihmisillä, jotka ovat töissä kaupassa. Mutta sen lisäksi siinä ketjussa on vielä monta muuta, jotka ainakin isoihin liikkeisiin joutuvat toimittamaan tavaroita. On autonkuljettajat, leipomot ja mahdollisesti monet muut, jotka toimittavat suoraan hyllyyn, mikä tarkoittaa, että se ketjuhan laajenee huomattavasti suuremmaksi ja useammat ihmiset joutuvat lähtemään mahdollisesti pyhääamuna, jolloin mielellään oltaisiin muualla kuin niissä askareissa, vaikka rannalla.

Ed. Kukkonen puuttui lisäksi mietinnössä olevaan epäloogisuuteen. Tässähän todetaan vielä sellaisia asioita, kuin että tällä kartutetaan kesäaikana kokemuksia, mitä tässä tapahtuu, joka tarkoittaa sitä, että johdonmukainen pyrkimys on laajentaa tätä kokemusten myötä laajemmaksi, ei kokemuksia muuten kartuteta. Siinä mielessä, kun kokemusten kartuttaminen sattuu vielä kesäaikaan, se ei mitenkään ole otollinen ajankohta tällaista kartoitusta tehdä, koska sinä aikana ihmiset käyttäytyvät niin kuin käyttäytyvät Suomenniemellä, sekä työntekijät että asiakkaat. Kokemusten haku olisi tietysti pitänyt sovittaa johonkin muuhun kuin kesäaikaan.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hiukan palaan joulukuun tilanteeseen edustajien Zyskiewicz ja R. Korhonen puheenvuorojen pohjalta sikäli, että ymmärrän todella minäkin sen kiukun ja harmituksen, joka siitä seurasi. Joutuu vain kysymään, miksi siinä tilanteessa ei kiinnitetty huomiota esimerkiksi siihen, että kokoomuksen riveistä tästä salista poistui useita henkilöitä, jotka aiemmin esimerkiksi minulle ilmoittivat, että he ovat esitystä vastaan, mutta ilmeisesti kantti ei kestänyt. Toisin sanoen puoluekuri siinä ryhmässä, jossa sitä ei ole totuttu näkemään, olikin niin suurta, ettei edes uskallettu painaa punaista nappia. Minusta tämä on jäänyt julkisuudessa liian vähälle huomiolle.

Mitä tulee asetuksensääntämismahdollisuuteen ja siitä keskusteluun kyseisessä valiokunnassa tai sen keskustelun herättämiseen täällä, ymmärrän, että hyvin pitkälti kokoomuksen intresseissä on omien vaikuttajatahojensa, lähinnä kauppakamarilaitoksen ja kauppojen keskusliikkeiden kautta pyrkiä tämä asia jättämään sillä tavalla auki, että voitaisiin menetellä samalla tavalla kuin edellisessä hallituksessa, jolloin silloi-

nen kauppa- ja teollisuusministeri ilmoitti silloisen ratkaisun jälkeen, että eihän tämä hyvä ole mutta olkoon sitten näin, että voimme palata jälleen asiaan.

Siis sama kaiku on askelten. Onko, edustajat kokoomuksesta?

Ed. J ä ä s k e l ä i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Niin kuin pääministeri toivoi, aion puhua asiaa. Kymmenen minuutin raja on ehkä hieman tiukilla, mutta ehkä se on sallittavissa näin finaaliassa, kun asian ties monesko käsittely on nyt menossa kolmen viime vuoden aikana.

Tänään on kysyttävä, mikä on lakien tehtävä. Sehän on suunnata, ohjata, rajata kielteistä, viedä kohti oikeaa. Miten tämä asia on, mihin tämä laki ohjaa? Ohjasihan 84 edustajaa 82:ta ja pelastettiin 20 sunnuntaita. Mutta ohjaako nyt käsittelyssä oleva laki oikeaan? Jo edesmenneen pienkauppiaan poikana voisin ehkä parlamentaarista puhetapaa rikkomatta todeta, että kesäsunnuntain vapauttaminen eli kahlehtiminen voi aika monesta yrittäjästä tuntua jopa pilkanteolta, varsinkin pienyrittäjästä. Onnittelen silti, olette saamassa poistettua 12 pyhää erään vapauden, jo luomistyössä annetun vapauden piiristä. Nyt on markkinavoimilla hieman vapaampaa hengittää.

Alkuperäinen levon vapaus on peräisin jo luomistyöstä, niin kuin totesimme. Alkuperäinen käsky pitää yksi päivä erotettuna muista on peräisin kolmen lain kokonaisuudesta, joihin lyhyesti aikaisemmassa esityksessäni viikko sitten otin kantaa. Alkuperäinen kolmen vapauden kokonaisuushan oli kokonainen järjestelmä. Siinä vapautettiin pääomien ja niiden keskittymisen orjuudesta, siinä vapautettiin velkaantumisen ja alistamisen orjuudesta ja myös työnteon ja alipalkkauksen orjuudesta.

Sapatti eli lepopäivä oli peräisin luomisesta, juutalaisuudesta. Seitsemäs päivä oli Herralle ja levolle. Uusi testamentti tuo pyhäpäivän työnteon aivan oman näköalansa, joka täälläkin on todettu tiivistetyksi, mitä välttämätön tarve ja kristillinen rakkaus vaatii. Kuitenkin käskyn positiivinen puoli oli ratkaiseva. Kiellolla haluttiin suojella heikoimpia, toisten käskyvallan alla olevia, jopa eläimiäkin.

Tämän historiallisen paketin toinen osa oli, niin kuin kerroin, velkojen vapautus. Kun kuusi vuotta oli eletty, koitti seitsemäs vuosi, josta käytettiin samaa sanaa, sapattivuosi. Sen tarkoitus oli sama kuin viikoittaisenkin sapatin, levon ja oikeuden toteutuminen. Kun israelilaisten oli käsketty antaa lainaa ja lainata elintarpeita niille

veljille ja sisarille, jotka olivat köyhtyneet, kaikki tuo tapahtui ilman koron laskemista ja maksamista. Sapattivuotena velat tuli antaa anteeksi. Se vapautti toisaalta itsekkyydestä ja anarkiaista, toisaalta näin jälkeensä meidän ongelmiimme heijastaen myös valtiokeskeisyydestä ja tehottomasta byrokraatiasta vapaan kansalaisyhteiskunnan tiellä.

Arvoisa rouva puhemies! Kun seitsemän sapattivuotta oli vietetty, 50. vuotena julistettiin vapautus koko maassa. Maan alkuperäinen omistaja tai tämän perillinen sai maansa ilmaiseksi takaisin alkuperäisessä laajuudessa. Tuota riemuvoodeksi kutsuttua järjestelmää voisi pitää koko kirjoitetun historian tehokkaimpana ja oikeudenmukaisimpana tapana oikaista omaisuuden keskittymisestä johtuvia ongelmia. Tavoitteena oli turvata itse itselle tehdyn eli oman työn vapaus ja estää omaisuuksien, maaomaisuuksien keskittyminen.

Tämän paketin, josta siis tämä vapaapäivä oli vain yksi osa, keskeinen opetus oli luottamus siihen, että kuutena ehtii niin paljon, että seitsemäntenäkin selvittää.

Mitä tulee hallituksen esitykseen, nyt siis muutettuna, mitä tämä vapauttaa? Tämä lisää pääomien ja vähän ihmistyötä sisältävän työmuodon eli markettien valtaa. Tämä voidaan lukea vaikka Kangasalan yrittäjien kirjeestä, joka ennen kompromissia on tehty, mutta uskon, että sen sisältö sopii pääsääntöisesti vielä tähänkin tilanteeseen. Eräs kuluttajaryhmä on painottanut sunnuntain sopivuutta harkintaostoksille: ”Nykykäytäntöhän on osoittanut asian olevan täysin päinvastoin. Sunnuntaisin marketeissa ja tavarataloissa ei saa muuta kuin rahastuspalvelua, koska henkilökunta on mitoitettu kalliiden sunnuntailisien johdosta minimiin. Niinpä sunnuntaisin tehdään eniten virheostoja, ja sehän vasta kalliiksi tulee.”

Tässä siis vapautetaan maaseudun taajamia suhteessa haja-asutusalueisiin. Tähänhän mietintökin viittaa, ainakin konekirjoitetun tekstiversion sivulla 2. Periaateaukiolo syrjäseuduilla ei toki ole ollut hyvä, kuten äänestyskäyttäytymisemme tämän salin historiasta osoittavat, mutta joka tapauksessa tämä laki muutettunakin toimii lisää kielteiseen suuntaan.

Voimme kysyä, mitä etua pääomien vallan kasvattamisesta on 15 viime vuoden aikana ollut ja miten taitamattomasti sekin on tehty. Ennen kaikkea voi todeta, että tämä laki on askel matkalla entistä suurempaa pääomavaltaisen kaupan valtaa.

Toiseksi voi todeta, että tämä laki ja mietintö edistää lyhytaikaisia, osa-aikaisia työsuhteita. Tällä entisestään tehostetaan työntekijöiden käyttöä, ja jatkosta kertovat Kangasalan yrittäjät muun muassa näin: ”Koska ostovoima maassa ei lisäännä, ei myöskään työntekijöiden määrä lisäännä. Mikäli rajaton sunnuntaiaukiolo sallitaan, ainoastaan muutaman suurimman kaupunkin markettien tilapäis- ja osa-aikahenkilöstö saa työtä. Muilla paikkakunnilla kauppaliikkeiden, yrittäjien ja muun henkilöstön määrä vähenee dramaattisesti.” — Näin viisaasti Kangasalla, joka on lähellä Tamperetta, josta myös sieltä on tänään viisaasti puhuttu.

Kolmanneksi tämä laki muuttaa ajattelun rakennetta. Tehdään laki, joka on ei-tarpeellisella alueella, ei perustellulla tavalla ikivanhan käskyn selvän sanamuodon vastainen. Sanahan sanoo: ”Totuta poikanen tiensä suuntaan, niin hän ei vanhanakaan siitä poikkea.” Käytännön toiminta on parempi ja tehokkaampi ohjaaja kuin ylevät periaatteet jossakin paperilla.

Kaupat ovat auki vasta kello 12, mutta työhön joudutaan lähtemään kello 10. Voi kysyä, onko kirkossa käynti laiminlyöty, kun nämä 12 pyhää tältä osin viedään. Varmaan valitettavasti jotakin tottakin on ed. Tarkan puheessa, jota ed. Kääriäinen vähän epäili. Hallituksen toimissahan tämä ei ole uutta, kun ajattelempa hallituksen enemmistön linjaa Jumalan nimen poistamisessa rikoslaista sekä suurimman hallituspuolueen ministereiden toimintaa parisuhteiden rekisteröintiä koskevan aloitteen teossa. Opetalapsellesi, mitä me opetamme, voi sanoa. Hallitus voi tulla kertomaan minulle ja meille muutaman vuoden päästä, oliko tästä kaikesta jotakin siunausta.

Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ed. Kääriäisen ehdotusta lakiehdotuksen ja mietinnön hylkäämisestä.

Vielä lyhyesti lopuksi juhlista, jotka lakiehdotukseen jäivät valiokuntakäsittelyssäkin, kirkollisista juhlapäivistä, vaikka ne etupäässä meillä ovat talvella ja niiden kauppakiello koskee siis lähinnä KTM:n 5 sunnuntailuvan antoa ja aivan oikein estää sen. Tärkeimmillä juhlilammehan on yli 3 000 vuoden historia. Pääsiäinen on toteutunut sekä juutalaisilla että meillä kristityillä, samoin helluntai, jotka juhlat kertovat vapaudesta (Eduskunnasta: Pakanoille!) — Niin, pakanoille, juutalaisen käsityksen mukaan pakanakristityille. — Ne kertovat vapautta synnistä ja vapautta uuteen kasvuun seurakunnassa.

Kolmas, suurin vapauden juhlista, jota ei laikiin ole löydetty mutta jolla myös on 3 000-vuotinen historia, oli yhteiskunnallisin näistä juhlista. Kun kansalle piti julistaa velkojen anteeksi antaminen joka seitsemäs vuosi ja pääomien palautus joka 50. vuosi, oli alkamisen kohta nimenomaan tämän syksyisen juhlan kohdalla ja muodossa. Sitä kutsuttiin lehtimajanjuhlaksi viettämistapansa vuoksi.

Sana kertoo, että kerran kaikki kansat viettävät tätä suurimman vapautuksen juhlaa, mutta, arvoisa hallitus, tähän vain sidotte ihmisiä markkinavoiimien orjuuteen. Tätä varmaan helpottaa se, että meitähän on täällä 200 vapaaehtoista, joilla ei kesällä ole kiinteää työtehtävää. Varmaan me olemme ensimmäisinä käytettävissä, jos maaseudun taajamien pienyritykset tarvitsevat vapaapäivän tuuraajaa. Siinähan tapaisi paljon ihmisiä, ja varmaan yrittäjät saisivat meiltä nämä palvelut ilmaiseksi. Ei muuta kuin palvelunumerot käyttöön ja ilmoittautumaan!

Arvoisa puhemies! Kun Jumala lepäsi seitsemännen päivän, voisi yrittäjä, pienkauppias ja kaupan työntekijäkin levätä ei eri päivinä vaan yhtenä päivänä yhteisöllisesti. Toistan: kannatan ed. Kääriäisen hylkäysesitystä.

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! Vihreän eduskuntaryhmän puolesta voin myös ottaa vastaan tyytyväisenä pääministerin ilmoituksen, että tämä lähinnä oikeiston pyhäinjäännös on tältä eduskuntakaudelta pois päiväjärjestyksestä. Luulisin kuitenkin, että ne, jotka epäilevät jonkin tulevista eduskunnista joutuvan tähän palaamaan, ovat oikeassa. Kaiken sen sunnuntaitoimeliaisuuden jälkeen, joka yhteiskuntaan on syntynyt, niiden murrosten, joita työmarkkinoilla on syntynyt, joissa lähinnä vasemmisto ja ammattiyhdistysliike saavat tutkiskella itseään, ovatko ne liian jäykällä rakenteilla pakottaneet ihmiset ptkätöihin, kaikki johtaa siihen, että aikanaan sellainen esitys, jota itse kannatin joulukuussa, kun olin paikalla äänestyksessä, tullaan joskus hyväksymään.

Arvoisa puhemies! Seitsemännen päivän pitäminen lepopäivänä on ihmiskunnan yleisin konventio. Sen, niin kuin pyhäpäivien osalta, joihin ed. Jääskeläinen viittasi, 3 000 vuotta vanhoihin, kristinuskon omaksunut kansalaisten käyttäytymismuodot. Siinä mielessä, vaikka tämä vapautus nyt etenee puoleenväliin, olen aika vakuuttunut siitä, että se elämänrytmi, johon ihmiset luonnostaan ovat mittaamattomien aikakausien aikana asettuneet, tulee jatkumaan ja lepo-

päivä tavalla tai toisella pidetään, ja pidän sitä myös välttämättömänä.

Annan myös täyden tukeni ammattiyhdistysliikkeen kannalle sikäli, että työehtosopimuksin pyritään varmistamaan, että meillä on mahdollisimman yhteinen lepopäivä. Mutta niin kuin on todettu moneen kertaan, täydelliseen yhteyteen ei enää ole mitään mahdollisuutta. Tästä salista ei löydy yhtään poliittista ryhmää, joka voisi sanoa olevansa syytön siihen, että sunnuntaisin jokin ryhmä työskentelee. Kristillisten osalta voidaan viitata kirkon työntekijöihin. Kaikilta löytyy omista komeroista ratkaisuja, joilla on johdettu siihen, että sunnuntai lepopäivän luonnetaan on joiltakin osin rajoitettu.

Arvoisa puhemies! Lakiehdotuksen yhteydessä on puhuttu paljon kaupan kilpailun korostamisesta. Vihreiden näkökulmasta nämä aukiolopäivät eivät ole vähittäiskaupan kilpailun kannalta olennaisia.

Keskustelussa on muutamassa puheenvuorossa viitattu jo siihen tosiasiaan, että kaupan, vähittäiskaupan, paikallisen pienen kauppiaan kilpailuolosuhteiden, kilpailuedellytysten kannalta vakavin ja iljettävin este on pystysuorat jakelinjat, jotka alkavat jolleivät tehtaasta niin tukkukaupasta vähittäiskauppaan ainoana tavoitteena vaikuttaa siihen hintaan, jonka asiakas maksaa. Meidän vähittäiskaupan kilpailun esteitä voidaan nimittää Keskoksi, Tukoksi, SOK:ksi, Anttilaksi, Nesteeksi, Rautakirjaksi. Nämä kaikki ovat tuottajia tai tukkukauppiaita, jotka monilla monilla säikeillä vaikuttavat vähittäiskauppiiaan elämään, siihen, millä hinnalla hän myy, missä hän myy, koska hän myy.

Arvoisa puhemies! Vihreät tulevat pitämään huolen, että kun hallituksen elinkeinopoliittista selontekoa käsitellään valiokunnassa ja tässä salissa, nämä kysymykset nousevat keskeisesti esiin.

Olen pyrkinyt omalta osaltani selvittämään, onko vika lainsäädännössä, onko vika hallinnossa, onko vika kauppiassa, että me olemme eräissä mielessä yhden juuston, yhden kahvimerkin maa. Vähittäiskauppias joutuu käyttämään sitä tukkukauppiasta, jonka markkinapaikalla hän toimii, jonka rahoituksen varassa hän toimii, jonka jokapäiväisen ohjailun varassa hän toimii. Välttämättä lainsäädännössä ei ole vakavimmat puutteet. Hallinnollisin toimenpitein kilpailuviranomaiset pystyvät myös vaikuttamaan kaikkein räikeimpien epäkohtien syntymiseen. Olenainen ongelma on, että taloudellisten painostusten, painostuskeinojen, lukemattomien pienien

säikeiden johdosta kauppiat joutuvat alistumaan tähän komentoon.

Arvoisa puhemies! Siinä mielessä pidän erittäin arvokkaana sitä pienyrittäjien reaktiota, joka tämän liikeaikalain yhteydessä on lähtenyt liikkeelle. Sitä ei nähty vielä ennen joulukuista äänestystä, mutta se tuli hyökyäallonomaisena tähän käsittelyyn ja se selittää tietysti, että kokoomus on joutunut ottamaan niin monta askelta taaksepäin tämän lainsäädännön osalta kuin on tosiasiaa tapahtunut.

Arvoisa puhemies! Vihreistä ylivoimaisesti suurin osa tulee äänestämään nyt tämän lakiesityksen puolesta. Ajoissa oikeassaolijan ongelma on se, että kukaan ei muistuta siitä, että oli ajoissa oikeassa ellei asianomainen itse tee sitä. Sen vuoksi, arvoisa puhemies, tähän loppuun haluan muistuttaa, että kun vihreä eduskuntaryhmä sen joulukuisen äänestyksen jälkeisenä päivänä käsitteli pääministerin ilmoitusta, että tästä tulee uusi esitys, että tämä on hallitukselle luottamusksymys, jonka pääministeri tietysti itse vain asettaa, niin totesimme, että meidän ryhmämme kannatuksen saaminen tälle esitykselle edellyttää merkittävää muutosta lakiesityksen sisältöön.

Arvoisa puhemies! Tällaiset muutokset on nyt saatu.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Nikula puhui siitä, että kaikissa ryhmissä on ihmisiä ja ihmisryhmiä, jotka työskentelevät ja ovat olleet rikkomassa pyhän lumousta, jos näin voi sanoa. Siihen on viitattu täällä monta kertaa. Ei ed. Nikula ole ainoa, mutta haluan todeta sen, että ei näitä asioita voida sotkea keskenään. On tietysti selvä asia, että tietyt yhteiskunnalliset palvelualat, liikenne, poliisi, sairaanhoito, työskentelevät pyhänä, koska sairaudet ja rikolliset eivät katso pyhää, ei myöskään liikennetarve. Maanviljelijät työskentelevät silloin, kun heillä on kiire. Heidän on kylvettävä silloin peltoon, kun on se aika. Lehmät eivät odota perjantaista maanantaihin navetassa, ne täytyy käydä lypsämässä ja hoitamassa. Myös tehtaات tänä päivänä ovat niin suuria prosesseja, että niitä ei voida pysäyttää sellaisenaan. Se on pitkä prosessi niiden pysäyttäminen. Ne on välttämättä pidettävä käytössä koko ajan.

Mutta se, että kaupat ovat auki sunnuntaisin, tällä asialla ei ole mitään tekemistä näiden yhteiskunnallisesti välttämättömien toimintojen suhteen, jotka on välttämätöntä pitää toiminnassa.

Se on kokonaan eri asia. Toisin sanoen varsin viisaana pitämäni ja edelleenkin viisaana pitämäni ed. Nikula tässä harhautui kyllä aika lailla lapsenomaiseen viittaukseen, jos nyt yleensä käsitin hänen viittaustaan lainkaan. Sitten olen minä tyhmä ja ed. Nikula todella viisas, jos kävi niinpäin, että käsitin asian väärin.

Ed. Nikula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Aittoniemelle todeta, että totta kai tiettyjen välttämättömien toimien vuoksi on sunnuntaityötä, mutta siitä kolmivuorotyöstä johtuu myös semmoista työrytmiä, että kaikilla ihmisillä ei ole arkena mahdollisuus tehdä niitä ostoksia, joita he nyt voisivat tehdä sunnuntaina sikäli, kun kaupat nyt sunnuntaina tulevat olemaan auki. Korostan sitä, että tämä laki ei pakota pitämään kauppvoja auki, vaan antaa siihen mahdollisuuden.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Kun täällä monenlaisia äänestysseleityksiä on ja itse en aikaisemmin oikein paljon ole ottanut osaa, niin ehkäpä eduskunnan pöytäkirjoihin nyt etukäteen äänestysseleityksenä voinee tulla merkityksi oma käsitykseni. Olenko ollut väärässä taikka en, se nähdään myöhemmin.

Arvoisa puhemies! Oma käsitykseni on se, että tämä lakiesitys tulee muuttamaan tilannetta ratkaisevasti nimenomaan maaseutupaikkakunnilla lähinnä sen johdosta, että kaikki suurten taajamien läheisyydessä olevat pienemmät maaseutukeskustaikkakunnilla olevat liikkeet tulevat hiljaksen häviämään. Tämä on käsitykseni ja nimenomaan sen perusteella ainakin, mitä minulle tähän saakka on yrittäjien taholta esitetty.

Alussa tietysti pienet liikkeet yrittävät pitää perheen voimin liikettä auki eli se on tavallaan työtä vuorotta. Sen perusteella voi arvioida ainakin tämänhetkisen kustannustason huomioon ottaen, että jos siellä pidettäisiin vierasta työvoimaa, niin se vähäininkin kannattavuus, mikä näillä liikkeillä olisi, häviäisi, ja sen jälkeen saat-taisi olla ulosottomies siellä oven takana.

Arvoisa puhemies! Yksi asia, joka on kiinnittänyt huomiota ottaen huomioon sen keskustelun, jota tässäkin talossa ihan viime viikollakin käytiin nimenomaan tasa-arvosta. Mielestäni tähän lakiesitykseen liittyy varsin paljon ainakin laajasti ottaen sellaisia asioita, jotka liittyvät tavalla taikka toisella nimenomaan kielteisesti tasa-arvokysymyksiin ainakin siltä pohjalta, mitä täällä viime torstaina käytiin keskustelua.

Arvoisa puhemies! Sen johdosta ihmettelen suuresti sitä, että ne tahot, jotka olivat viime torstaina hyvin voimakkaasti keskustelemassa ja ottamassa kantaa nimenomaan miesten ja naisten väliseen tasa-arvoon, eivät ole tämän asian yhteydessä puuttuneet ponnekkaammin nimenomaan tältä pohjalta näihin asioihin.

Arvoisa puhemies! Mielestäni nyt esillä oleva hallituksen kompromissiesitys tästä lakiesityksestä tulisi hylätä, mutta tiedän, että kompromissilla on haettu nimenomaan sitä, että se menisi läpi, mitä pidän valitettavana.

Ed. R. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Väittäisin kuitenkin toisin kuin ed. Vistbacka. Enemmän on pienkauppoja kuollut menneen kymmenen vuoden aikana kuin tästä laista johtuen tulee seuraavan kymmenen vuoden aikana kuolemaan. Näin erityisesti johtuen siitä, niin kuin ed. Nikulakin sanoi, että tämä ei pakota ketään pitämään kauppoja auki. Minä luulen, että esimerkiksi Tampereella marketit eivät ole sunnuntaisin auki, kun se on aivan tyhjä kylä koko kesäkauden; ihmiset ovat muualla, ja silloin kaupat eivät varmasti ole auki.

Arvoisa puhemies! Saanen varmasti vastata myös ed. Jääskeläisen puheenvuoroon, kun tämä on ainoa puheenvuoro, jonka tämän lain yhteydessä olen käyttänyt ja tulen käyttämään. Liikkuva vapaapäivä on monella alalla ollut vuosikymmenet todellisuutta. Itse tulen perheestä, josta on aina käyty vuorotyössä ja oltu töissä myös sunnuntaisin. Siitä huolimatta pidämme itseämme aivan keskivertokristittyinä ihmisinä, normaaleina kirkkoon kuuluvina jäseninä, eikä se meitä ole loukannut, se vain on ollut välttämättömyys. Mikä sitten on välttämättömyys yhteiskunnan toiminnan kannalta, jos lähdetään sitä miettimään, niin ilmeisesti televisio- ja radiotoiminta voitaisiin pitää sunnuntaisin suljettuna, koska jokainen meistä tulee pyhänä toimeen myöskin ilman niitä, ja voisi perheitten kannalta olla erinomainen asia, että sitä ohjelmaa ei niin paljon tulisiakaan.

Tässä voi vain esittää toivomuksen, että kaikki ne, jotka syvästi aatteellisesti tähän asiaan suhtautuvat, pitävät huolen siitä, että heitä ei sitten näy sunnuntaisin kaupoissa, hoitavat asiansa sitten muulloin taikka se aatteellisuus saattaa muuten horjua.

Pieni yksityiskohta, arvoisa puhemies, vielä, kun ed. Jääskeläinen vetosi voimakkaasti tähän Kangasalan yrittäjien kirjeeseen. Siitä voisi todeta, että kun Kangasalan yrittäjien puheenjohtaja

toimii alalla, joka valmistaa ruumisarkkuja, niin uskoisin, että hänen alallaan kovin paljon heräteostoksia ei kuitenkaan tulla tekemään.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. R. Ojalalle toteaisin sen, kun olen ollut tässä talossa sen verran pitkään kuitenkin, että näitä päätöksiä täällä aina budjetin yhteydessä on tehty, jolloin nimenomaan kyläkauppoja on hävinnyt. Siinä on syynä kyllä varmasti osittain myös se muuttoliike, joka on aiheutunut siitä maatalouspolitiikasta, jota maaseudulle on aiheutettu. Mutta, arvoisa puhemies, minä tarkoitin nimenomaan sitä, että ne pienemmät liikkeet 50–60 kilometrin päässä suuremmista taajamista, vaikka ne ovat maaseutukuspaikkakunnalla, ne joutuvat vaikeuksiin. Tämä oli minun tarkoitukseni ja sanomani.

Ed. Rehn: Arvoisa puhemies! Aika kummalliseen tilanteeseen on tultu tämän lain käsitelystä, kun tulee kompromissia kompromissin jälkeen ja selitystä selityksen jälkeen. Meillä olisi varmasti tärkeämpääkin tekemistä. Mutta tästä on nyt tehty hyvin tärkeä.

Kun talousvaliokunta alkoi käsitellä hallituksen viime vuonna antamaa esitystä liikeaika-laiksi, olisin ollut itsekkin, niin oppositiopuolueessa kuin olenkin, valmis pienen kompromissin jolalla olisi vähäisessä määrin laajennettu arkipäivän aukioloaika ja lisätty muutama sunnuntaiaukiolo, mutta se ei tuntunut kelpaavan vaihtoehdoksi täydelle vapauttamiselle. Sitten kun hallitus näki, että tästä ei tule tällä tavalla mitään, se on yrittänyt kahta eri vaihtoehtoista kompromissia.

Neliömääriin perustuva kompromissi ei ollut hyvä, mutta kesäaukiolon laajentaminen on lähes yhtä järjetön. Se ei ole tarpeen ainakaan niissä asutuskeskuksissa, joiden kadut kesäaikaan ammottavat tyhjyyttään, kun asukkaat ovat perjantai-iltana lähteneet rantasaunoilleen viikonlopun viettoon. Järkevämpi olisi ollut esimerkiksi eräiden asiantuntijoidenkin esittämä malli, jossa muutama lisäsunnuntai ja lupamennettely paikallisten ja alueellisten ja alakohtaisten tarpeiden hoitamiseksi olisi auttanut asiaa. Tällaisena en voi kannattaa hallituksen esitystä.

Vielä pari sanaa haja-asutusalueiden kaupoista, joista nyt semmoisia kateellisen tuntuisia lausahduksia on kuultu monissa puheenvuoroissa. On otettava huomioon, että haja-asutusalueen kaupoista suuri osa on talvisin lähes tyhjinä. Siellä saavat kauppiaat viettää melkein kuin karhut

kolossansa talviunta. Toimiminen on hyvin pientä talvella.

Ed. Vokkolainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Lyhyesti tässä yritän vielä tiivistää tästä hallituksen esityksestä tai kompromissista, miten sitä nyt kutsutaankin, vesitetystä esityksestä muutamia asioita. Yleisten ihmisoikeuksien ja uskonnonvapauden kannalta tämä esitys on hyvä, mutta melkein täytyy sanoa, että siihen tämän esityksen ainut hyvä puoli jääkin. Elikkä onhan näin, että kenenkään lepopäivästä ei voida maallisella lainsäädännöllä päättää, vaan jokaisella ihmisellä tulee olla siihen oikeus ja vapaus, ja tästä vapaudesta pitäisi pystyä pitämään kiinni ja myös se vapaus pitäisi lainvoimalla ihmisille antaa. Valitettavasti näin ei vielä tänä päivänä tapahdu.

Mutta kun puhutaan sitten tämmöisestä vapaudesta, niin olisi hyvä muistaa, että siihen liittyy myös vastuu. Ehkä tässä yhteydessä osittain sitä vastuuta on haluttu kiertää. Täällä on erilaisia vetoomuksia, tässä on tullut vuorotyötä ja muuta. Näinhän se on monissa asioissa, että aina löydetään joitakin selityksiä ja vetoomisia johonkin, miten on ennen tehty tai mitä on joskus ollut jne. Mutta tämä tilanne pitäisi katsoa nyt ja tässä ja todeta se, että yksi semmoinen asia, mitä me tarvitsemme huolimatta siitä, että jokaisen pitäisi saada päättää lepopäivästä, on se, että myös lapsille ja nuorille pitäisi kasvattaa semmoista arjen ja voisiko sanoa pyhän tuntua, että opittaisiin ymmärtämään, että on olemassa joitakin arvoja, jotakin pysyvämpää, merkityksellisempää, että kaikki ei olisi yhtä pyöreätä samaa pötköä, vaan että joskus pysähdyttäisiin myös perheen ja muiden henkistenkin harrastusten pariin ja sitä kautta henkisesti rakentumaan. Kun ihminen on tällainen psykofyysinen kokonaisuus ja tarvitsee myös ruumiillista lepoa, levon merkityksenkin kannalta yksi päivä olisi tarpeen ja merkityksellistä.

Tämähän on siis johtamassa keskitykseen, mistä kärsivät pienet yritykset, pienet kaupat, maaseudun kaupat. On tietenkin selvää, että myös tässä yhteydessä olisi pitänyt paremmin kuunnella Liiketyöväen liittoa. Niin kuin tuolta vasemmalta päin on aina sanottu, että työväenliike on oikeutettu vain taistelevana työväenliikkeenä, kyllä nyt täytyy sanoa, että meillä ei ole tässä maassa taistelevaa työväenliikettä. Meillä

on hyvin alistunut työväenliike, joka kulkee lienarussa ja ...

P u h e m i e s (koputtaa): Ed. Takkula, jos haluatte jatkaa, olkaa hyvä ja siirtykää puhujakorokkeelle. (Ed. Gustafsson: Aloittakaa uudelleen siitä työväenliikkeestä!)

P u h u j a (korokkeelta): Arvoisa puhemies! Ed. Gustafssonin pyynnöstä johtuen lähden jatkamaan puhettani työväenliikkeen kohdalta. Pienestä pitäen olen kuullut, että työväenliike on oikeutettu ainoastaan taistelevana työväenliikkeenä. (Ed. Rinne: Kyllä Eetu Salin jo aikoinaan sanoi näin!) — Juuri näin, ja Forssan kokouksen hengestä olemme puhuneet joskus ed. Rinteen kanssa. — Näin ollen on olemassa aatteellista sosialidemokratiaa. On olemassa aatteellista vasemmistolaisuutta. Mutta valitettavasti täytyy sanoa, että se, mitä tänä päivänä tässäkin salissa tämän hallituksen esityksen ympärillä on näkynyt, on ollut Helsinki-keskeistä uusliberalismia, joka kiteytyy sitten tällä tavoin. Ei minun mielestäni tässä voi puhua mistään kokoomuslisästä, vaan tämä on koko hallituksen lisä, niin höystetyinä vasemmistoliitolla kuin sosialidemokraateillakin, huolimatta siitä että siellä vielä muutama uskollinen Forssan hengessä kulkeva onkin.

Arvoisa puhemies! Kun minä puhuin yleisistä ihmisoikeuksista ja uskonnonvapaudesta, oikeastaan myös se asia koskettaa sitä, että kyllä kansanedustajillakin pitäisi olla oikeus vapautteen tällaisissa asioissa, mitkä koskettavat heidän aatteellista, ideologista taustaansa. Sen vuoksi tässä pitää olla se mahdollisuus, ettei täällä olla Lipposen edustajia, Niinistön edustajia tai jonkun muun, Anderssonin edustajia, vaan ollaan itsenäisiä edustajia, joilla on oma valtakirja, saatu äänestäjiltä tietyillä lupauksilla. Neljän vuoden väleinhän, jos kaikki taiteen sääntöjen mukaan menee, tätä kirjaa pyritään uusimaan. Sen vuoksi toivon, että tässä pysähdytään myös miettimään tätä puolta näistä asioista. Kun jokaisella ihmisellä pitää olla oikeus omaan lepopäivään, myös jokaisella kansanedustajalla pitää olla oikeus omaan valintaan. Toivon, että edes taistelevan työväenliikkeen rippeet näyttäisivät omalla äänestyskäytymisellään, että vielä elää se henki, mitä oli aikanaan Forssan kokouksessa ja mitä oli Eetu Salinilla ja monella monella muulla.

Arvoisa puhemies! Ettei tämä menisi työväenliikkeen ylistykseksi, koska itse olen maalaisliitto-keskustan riveissä, todettakoon, että työväen-

liike ja maalaisliitto-keskusta ovat merkittävällä tavalla rakentaneet tätä maata ja hyvinvointia, mitä tänä päivänä puretaan.

Haluun vielä sanoa yhden huolestuttavan piirteen, joka tässä on myös näkyvissä. Rehellisyyden nimissä on sanottava, että eihän tätä esitystä ensimmäistä kertaa tähän taloon tuotu. Se viime vaalikaudellakin vähän vilahteli, vaikka silloin ei näin pitkälle asiassa edetty. Nyt se tuli uudestaan. Niin kuin aikaisemmin kävi ilmi, silloinen oppositiojohtaja, nykyinen pääministeri, vastusti viime kaudella tällaista esitystä. On luettu täällä muun muassa ed. Smedsin johdolla hyvinkin voimakkaita lausuntoja viime eduskunnan ajalta, mitä merkittävät ns. työväenliikkeen edustajat täällä kävivät puhujakorokkeelta esittämässä.

Tämä osoittaa, että meillä on melko voimakas virkamiesvalta ja melko heikko poliittinen johto, melko heikot poliittiset päättäjät, kun aina ministeriön virkamiehet voivat pukata eteenpäin näitä omia näkemyksiään tai kaupan keskusliikkeiden näkemyksiä ja sitä kautta saavat omien narujensa päähän sätkynukeksi ministerin, joka on täällä valmis ilman omaa aatteellista perustaansa ja pohjaansa esittämään asian. Jos ministerillä on selvä arvomaailma, selvä aatetausta, ja hän tietää, mistä kontekstista käsin hän tässä talossa ja tässä eduskunnassa on, kyllä hän silloin sanoo sellaiselle virkamiehelle, joka tällaista esitystä tuo, että tämä ei ole sosialidemokratian hengen mukaista, minä en voi toimia tällä tavalla, koska minun aatemaailmani on tämä ja tämä. Näin ollen tämä on kyllä sellainen asia, että tässä on näkynyt suuri aatteettomuus, suuri uusliberalismi ja vielä kerran: Helsinki-keskeisyys.

Arvoisa puhemies! Toivon, että tällaiset näytökset, mikä tämän hallituksen vesitetyn esityksen ympärillä on käyty, voisivat loppua tästä salista. Toivon, että työväenliikkeestä löytyisi sen verran taistelutahtoa, että se saisi koottua äärioikeiston kanssa voimat yhteen taistelemaan, ja siihen taisteluun myös Suomen keskusta tulee mukaan, työttömyyden puolittamiseksi, työttömyyden nujerttamiseksi eikä niin, että kaikki intohimo on ladattu tähän kysymykseen.

Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kääriäisen tekemää hylkyehdotusta ja toivon, että kun tällä asialla ei hallituksen luottamusta enää voitu mitata, kuitenkin hallitus tekee tästä omat johtopäätöksensä ja ymmärtää, että se suuri missio, se suuri lupaus työttömyyden puolittamisesta, on jäänyt toteuttamatta ja nyt askarrellaan toisarvoisissa asioissa.

Ed. K a n t a l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En malta olla vastaamatta myös omalta osaltani, kun ed. Takkulan esitys oli niin kovasti värikäs. Toteaisin vain se, että ministeri Kalliomäen valmisteleva esitys liikealasta on selkeästi jatkoa 80-luvulla valmistellulle ja tehdyille kioskiasetuksen muutokselle, jossa kioskien, samoin huoltamoiden, sortimentti oleellisesti laajeni. Tällä on selkeästi haluttu löytää ratkaisua siihen, että tasapuolinen kilpailu-asema huoltamoihin ja kioskeihin nähdessä tulisi myös kaupan puolelle. Ajatellen sekä tätä että haja-asutusalueita oikeastaan voisi todeta, että tämä on sellaista jäännöstaistelua, ajan rattaan ja kehityksen taakse päin kääntämistä. Meillä on selkeästi nähty se, että sunnuntait tänäkin päivänä ovat käytössä niin autokaupan kuin huonekalukaupan osalta. On näyttelyjä, joissa ei varsinaisesti kauppooja ole tehty, mutta itse asiassa niistä sovittu.

Tässä voisi oikeastaan esittää kysymyksen, mikä on sinikeltainen, alati paisuva ja tuoksua tuoreelle pullalle. Sehän on kaikkien tuntema R-kioski. Tällä esityksellä, mikä nyt tehdään, vahvistetaan selkeästi Lex R-kioski -mallia ja saadaan tämän tyyppistä asiaa eteenpäin. Tämä on vaillinaisen esitys siitä, mitä tämä olisi voinut olla, mutta esitys on kuitenkin kompromissi ja sinällään siedettävä.

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Takkulan puheenvuorossa oli paljon retoriikkaa ja siltä osin nyt takertuminen työväenliikkeen taisteluperinteisiin ei ole ehkä aiheellista. Mutta se on ehkä aiheellista sen takia, että jos kuitenkin ajatellaan, että ed. Takkula vilpittömästi puhuu kuten puhuu, niin kylähän voidaan kysyä, millä tavalla kansanedustaja taistelee. Kansanedustajahan taistelee sillä tavalla, että hän muun muassa painaa tiettyä napia.

Kyllä täytyy nyt sillä tavalla olla rehellinen, että joulukuussa, kun äänestettiin, 20 sosialidemokraattista kansanedustajaa äänesti hallituksen esitystä vastaan. Se oli poikkeuksellisen laaja, merkittävä, voimakas taistelu ja kannanotto tietyn asian puolesta. Se johti siihen, että tämä hallituksen esitys muuttui. Ed. Nikula sanoi hetki sitten, että se muuttui merkittävästi; se on hänen mielipiteensä. Se muuttuikin, ja minäkin olen sitä mieltä, että se on parempi kuin se esitys, joka laitettiin nurin. Se, ettei se nyt minua vielä kukaan tyydytä, on sitten toinen asia, ja sen olen aiemmin perustellut. Mutta kyllä tässä varsin

voimakasta taistelua on viime viikkoina ja kuu-
kausina ollut. Enpä muista monta kertaa keskus-
tan riveistä niinkään voimakasta taistelumieltä
osoitetun.

Ed. T a k k u l a (vastauspuheenvuoro): Ar-
voisa puhemies! Lähdän ed. Gustafssonista liik-
keelle. On totta, että joulukuussa, kun tästä ää-
nestettiin, 20 sosialidemokraattia äänesti vas-
taan. Lisäksi on totta, että moni sosialidemo-
kraatti sai juuri silloin puhelun tai muuten oli
jossakin nurkissa tai käytävillä. Sen lisäksi osa oli
ns. glögeillä ja syystä taikka toisesta hitaasti tän-
ne kiiruhtamassa, jotta heidän toivomansa mu-
kaan tämä esitys meni. Silloin, niin kuin demo-
kратиassa tapahtuu, äänestystulos näytettiin tau-
lulla ja se näytti, että eduskunta ei hyväksy halli-
tuksen esitystä. Sitten tuli se värikäs vaihe, ja
siihen ei enää tässä vastauspuheenvuorossa ole
syytä mennä.

Tämä kertoo jotakin demokratian alennusti-
lasta. Minä uskon, että me ed. Gustafssonin
kanssa tässä jaamme sen näkemyksen. Sitä mieli-
pidettä, mitä nämä 20 sosialidemokraattia edus-
tivat ja enemmistö eduskunnasta, ei kunnioitet-
tu, vaan tälle enemmistölle sanottiin, että te olet-
te väärässä, ja tästä uhottiin ja möykättiin, että
tästä tulee luottamuslausekysymys ja täällä tullaan
eduskunta palauttamaan ruotuun.

Mitä ed. Kantalaisen tulee, niin minä ym-
marran ed. Kantalaisen puheenvuoron siinä, että
meillä on tässä erilainen näkemys tämän asian
suhteen. Minä en suinkaan ole kioski- enkä huol-
tamokauppaa vastaan, vaan näen, että sillä on
oma paikkansa ja oma siivunsa. On varmasti
paikallaan, että niitakin rajoja jossakin vaiheessa
mietitään, mutta periaatteessa me edustamme
tässä hiukan erilaista näkemystä. Minä oman
näkemykseni puhujakorokkeelta kerroin, ja siinä
mielessä on aivan oikeutettua, että toitte siihen
oman vastineenne.

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! En
aio käydä läpi kaikkea, mitä tässä asiassa on
tullut aikaisemmin sanottua. Tyydyn vain totea-
maan, että tämä käsittelyyn uusi vaihe ei mielestäni
ole tuonut esille mitään sellaista, mikä tarkoiti-
taisi, että sitä kantaa, jonka asiaan otin ennen
jouluu käydyssä keskustelussa, tarvitsisi muut-
taa, joten viittaen vain siihen, mitä silloin sanoin,
asiaa toistamatta. Tässä on kuitenkin, arvoisa
puhemies, muutamia uusia piirteitä tämän jou-
lun jälkeisen päätöksen jälkeen tullut esille, joista
muutama mielipide.

Ensinnäkään se, että eduskunnan aidosti syn-
tynyt päätös otetaan heti uudelleen käsittelyyn
siinä tarkoituksessa, että painostamalla ja präs-
säämällä hallituspuolueiden kansanedustajia
saataisiin syntymään uusi, toisenlainen päätös
kuin se, minkä eduskunta oli tehnyt, ei minusta
vastaa käsitystä hyvästä parlamentaaraisesta
työskentelystä ja demokratiasta.

Olin viime viikolla tilaisuudessa käydä Belgra-
dissa, jossa on paikallisvaalien tulosta pitkään
mietitty, sitä mikä se on. Vallassa olevan puo-
lueen selostus asiasta oli se, että tulos, jota siellä
on vaadittu kansainvälisenkin yhteisön taholta
toteutettavaksi, oli vasta ensimmäisen vaiheen
pätös ja olisi pitänyt järjestää vielä muutama
äänestyskierrös lisää ja vasta sitten olisi ollut
lopullinen päätös, jota olisi tullut noudattaa. Tuli
mieleen, että täällä nyt tässä asiassa haetaan vä-
hän samanlaista käytäntöä ja asiaa äänestytet-
tään ja käsitellään niin kauan, että saadaan ha-
luttu tulos. Tämä ei totisesti ole demokratialle
kunniaksi! Tämä tästä osasta.

Sitten kompromissista. Tässä on ilmiselvästi
takana se, että kokoomuksenkin, jos voisin sa-
noa näin, Kehätien ulkopuolella olevat kannat-
tajat havahtuivat reagoimaan asiaan tammi-
kuussa päätöksen jälkeen, tulivat keskusteluun
mukaan siinä vaiheessa, kun sosialidemokraatti-
en taustavoimat olivat jo olleet pitkän aikaa liik-
keellä.

Monia sellaisia puheenvuoroja kuultiin, joissa
todettiin, että kokoomuksen pienyrittäjämyön-
teisyys näyttää täydellisesti kadonneen, ja ihme-
teltiin tätä puolta asiassa ja siinä yhteydessä ko-
koomuksen käyttäytymistä. Toinen on tietysti
periaatteellinen kansallisten arvojen ja traditioi-
den säilyttämiseen liittyvä käyttäytyminen.
Myös siltä puolelta entiset kokoomuksen kan-
nattajat ja ehkä vielä tälläkin hetkellä kokoo-
muksen kannattajat ihmettelivät, miten puo-
lueemme voi näin toimia. Nämä seikat tietysti
johtivat siihen, että kokoomuksen piirissäkin
syntyi käsitys siitä, että tämä ei välttämättä ole
heidänkään kannalta on hyvä ajatus, ja tultiin
tähän kompromissiin, mihin on tultu. Tämä on
oma käsitykseni asioiden kulusta.

Itse tästä kompromissista haluaisin vain tode-
ta sen, että se merkitsee monelle pienyrittäjälle
kesäloman menetystä, kesän ainoiden vapaiden
päivien menetystä, eikä sitä kyllä kovin suurella
innolla ole otettu vastaan nimenomaan yrittäjien
puolella. Ymmärrän, että monet työntekijäpuo-
len edustajat eivät tässä näe niin suurta ongel-
maa. Ehkä ajatellaan, että kesäaukiolo hoide-

taan väliaikaisilla työntekijöillä, kesäapulaisilla jne., mutta nimenomaan pienyritystien kohdalla asia on otettu vastaan sellaisena, että siinä menivät kesän vapaapäivät lyhyen Suomen suven osalta, eikä tätä kompromissia todellakaan ole tämän takia otettu innostuneesti vastaan.

Minusta tämä ehkä riittää omaksi kannanotokseni tästä asiasta. Haluan vain todeta, että ei ole mitään syytä muuhun johtopäätöksen kuin että tämä esitys tulee hylätä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. Huotari: Arvoisa puhemies! Puutun enää tässä vain yhteen asiaan. Mielestäni lain valmistelu perustuu joskus kyseenalaisiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Muun muassa tässä liikeaikalaisissa on ollut sellaisia. Jo ensimmäisessä lakiesityksessä viime vuoden puolella Rope-tutkimus on useilta tahoilta myöhemmin kyseenalaistettu. Nyt tällä kertaa tämän lain toisessa käsittelyssä ihmettelin talousvaliokunnan mietinnössä ollutta lausetta, jossa todettiin "Viimeisimpien tilastojen mukaan kioskien osuus päivittäistavaramyynistä oli vuonna 1996 10 prosenttia ja sen uskotaan vielä kasvavan". Myöhemmin on kuitenkin todettu, että tämä on tulkinta tutkimuksesta ja sitä on kyseenalaistettu voimakkaasti.

Tämän tutkimuslaitoksen tiedot ovat olleet seuraavia saamienei tietojen mukaan: Huoltamotoiminnan kokonaismyynti on 1 717 miljoonaa markkaa ja kioskien 3 145 miljoonaa markkaa. Kun lukuja on tulkittu, niistä on joko otettu pois tai jätetty ottamatta eräitä myynnin osia. Ilmeisesti talousvaliokunnan luvuissa ei ole huomioitu veikkauksen suurta osuutta kioskien myynnistä. Mielestäni veikkausmyynti ei ole päivittäistavaramyyntiä eikä siten ole verrattavissa kauppojen myyntiin.

Eräiden tietojen mukaan veikkauksen ym. pelien osuus kioskien kokonaismyynnistä olisi jopa 65 prosenttia. Sen sijaan Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksessa, johon myös ed. J. Kukkonen täällä viittasi aiemmin, kioskien myynti on noin 750 miljoonaa markkaa eli 1,7 prosenttia päivittäistavarakaupan myynnistä. Se on aika paljon erilainen tutkimustulos kuin talousvaliokunnan mietinnössä on esitetty.

Huoltamoista noin 150 huoltoasemalla oli vuonna 96 elintarvikkeiden myyntioikeus. Täl-

laisia hyvin erilaisia tietoja samoista asioista on meidän kansanedustajien käytettävissä. Nyt pitäisi johonkin näistä uskoa.

Ed. Aura myönsi täällä aiemmin, että kioskien myynnistä suuri osa on tupakka- ja veikkausmyyntiä. Tämän takia kioskimyynti on koettu kaupan keskusliikkeiden kannalta suureksi uhaksi, siis tupakan ja veikkausmyynnin, joita kioskimyynti suurelta osaltaan on? Kioskimyyntiähän on pidetty tärkeimpänä perusteena aukioloaikojen lisäämiselle sen jälkeen, kun työllisyysperusteet eivät enää olleetkaan todellisia perusteita.

Mielestäni päätöksenteon pohjana tulee olla aina asialliset ja tosiasioihin perustuvat perustelut. Jos tulkintoja ja näkemyksiä esitetään, olisi kohtuullista, että niitä ei verhoiltais tutkimusnimikkeen alle, asioista kun joutuvat päättämään myös ne kansanedustajat, jotka eivät ole olleet kuuntelemassa asiantuntijoita valiokunnassa eivätkä myöskään ole kuulleet niitä keskusteluja, joita siellä on käyty. Siis vähintään olisi, että valiokunnan mietinnön ja hallituksen esitysten perustelut olisivat asiallisia. Minusta tämä liikeaikalaki on ollut aika kuvaava esimerkki siitä, miten kyseenalaistettuja nämä perustelut eri tahoilta ovat olleet, ja sen vuoksi on ollut aika vaikea suhteuttaa omaa käsitystään näihin perusteluihin.

Lopuksi totean, että en halua olla antamassa hallitukselle epäluottamuslausetta, vaikka henkilökohtaisesti en voi kaikkea hyväksyä tässä kompromississa.

Ed. Hä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Talousvaliokunnan mietintöä haluaisin puolustaa ed. Huotarin äskeisen puheenvuoron ansiosta.

Talousvaliokunta on käyttänyt niitä tilastoja, joita Kaupan Keskusliitto on vakiintuneesti käyttänyt kuvaamaan myynnin kehitystä, myynnin pinta-alojen kehitystä, kauppaliikkeiden määrää jne. Ed. Huotari käyttää niitä tilastoja, joita liiketyöntekijät ovat käyttäneet. Liiketyöntekijät ovat arvostelleet Kaupan Keskusliiton tapaa tilastoida, mutta kun hän itse vaati johdonmukaisuutta tilastoihin ja perusteisiin, niin mielestäni tämä on ollut se johdonmukainen, vakiintunut tapa, jolla näitä asioita on esitetty. Nämä on tehnyt kyseenalaisiksi nimenomaan sellainen taho, joka on ylipäänsäkin vastustanut liikkeen aukiolon muuttamista. Minusta kannattaa tässä nyt rehellisesti todeta se, että näiden tilastojen takana, joita ed. Huotari esitti, on erilainen

näkemyks hallituksen esitykseen, erilainen näkemys myös lopputulokseen, joka valiokunnassa on saatu.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tuli ahaa-elämys viime tingassa ed. Huotarin puheen johdosta, kun hän totesi, että hän ei ole äänestämässä epäluottamuksesta hallitukselle. Hän tarkoitti sitä, että hän ilmeisesti äänestää esityksen puolesta.

Kyllä se on, ed. Huotari, sillä tavalla, että ei tässä ole enää kysymys epäluottamuslauseista. Epäluottamuslauseesta olisi kysymys silloin, jos esitys olisi saman sisältöinen kuin hallitus eduskuntaan antoi.

Mikä tämä nyt sitten on? Koko asia on aivan nurinkurinen, kun se on nyt lieventynyt. Mutta kyllä kysymys on siitä, että epäluottamuslause oli se, kun hallitus teki jälleen samanlaisen esityksen kuin täällä oli hylätty. Tämä on nyt jotakin muuta. En tiedä oikein, mitä se on, mutta ei siihen voi vedota, että ei ole epäluottamuslauseita antamassa.

Ed. B r a x : Arvoisa rouva puhemies! Vihreillä on linja tässäkin asiassa eikä vain jokin linja. Tämä asia ja koko prosessi on ollut minusta arvokas. Pitkästä aikaa tässä talossa on mietitty arkea ja suomalaista kulttuuria. Toisaalta taas kertaalleen olemme olleet sen edessä, missä on oltu viimeiset kaksi kolme vuotta. Niin sanotun globalisoitumisen mukaan maailmassa rajat ovat nykyään madaltuneet ja paineet toimia niin kuin muissakin maissa koko Euroopassa tai merten takana ovat kasvaneet.

Globalisoituminen on totta ja se on muuttanut suomalaista yhteiskuntaa paljon. Mutta tässä keskustelussa on käynyt selville, että pelkkänä argumenttina se on huono ja että Suomessa vielä osataan pohtia oikeasti, milloin globalisoituminen on todellinen argumentti, milloin se on pelkkää silmänlumetta, tyhjää puhetta vailla katetta. Globalisoituminen on pakottanut muuttamaan monia suomalaisia tai pohjoismaisia käytäntöjä ja saattaa jatkossa tehdä sitä epämiellyttävällä tavalla, joissakin toisissa yhteyksissä uudelleenkin, mutta tässä asiassa on käynyt selväksi, että perusteet eivät olleet riittävät. Sellaista painetta maailmalta kansainvälisestä taloudesta ei oikeasti ole olemassa. Me emme olleet saavuttamassa mitään, olimme vain menettämässä. (Ed. Aittoniemi: Mitä se globalisoituminen tarkoittaa?)

Minusta on oleellista ja hyvä, että tämän talon

enemmistö onnistui todistamaan joulukuussa, että Suomessa on selvästi vielä meidän kulttuurimme liittyviä arvokkaita piirteitä, joista me osaamme keskustella ja joille me osaamme antaa arvon.

Tämä prosessi on myös opettanut, arvoisa puhemies, että tässä talossa on erittäin arvokas instrumentti nimeltä valiokuntakäsittely, joka usein unohtuu. Kun hallitus viime keväänä antoi tätä esitystä, osaltani oikeasti luulin, että omat arvoni, omat käsitykseni ovat vähemmistössä, ikään kuin ajan henki on kävellyt ylitseni. Luulin vilpittömästi, että kuulun vähemmistöön ihmisistä omine sunnuntaikäskyksineni siitä, kuinka sunnuntai on arvokasta, pyhän ja arjen vaihtelu on arvokasta. Siinä vaiheessa tyydyin, samoin kuin ryhmästäni muutammat muut, siihen, että omalta osaltamme ilmoitimme, että esitys sotii omaatuntoamme vastaan emmekä tule sitä missään tapauksessa sellaisena hyväksymään.

Niinpä olen ollut vilpittömästi hämmästynyt ja iloinen, että olin arviossani tämän talon hengestä väärässä. Eduskunta- ja valiokuntakäsittelyssä ja varsinkin käsittääkseni valiokuntakäsittelyssä nousivat sittenkin esille oleelliset asiat, arjen ja pyhän, työn ja levon, julkisen ja yksityisen rytmitys ja ehkä vielä enemmän kaupunkirakenteen uhka, paineet siitä, että marketit jyräävät ja lähikaupat kuolevat. Kaiken sen lisäksi vielä hyvin yliolkaisesti heitetyt työllisyysvaikutukset paljastuivat vähintäänkin kyseenalaisiksi, ehkä jopa perusteettomiksi lähes kaikilta osiltaan.

Toivottavasti tämä läksy opitaan tässä talossa. Valiokuntakäsittelyssä viimeistään paljastuu se, jos poliittisilla paketeilla tai peräti arvovaltaan nojaten yritetään tuoda jotakin sellaisilla perusteilla, jotka eivät ole todellisia eivätkä kestäviä. Toivottavasti nyt ainakaan uudelleen emme joudu tällaiseen prosessiin hallituksen osalta, että perustellaan jollakin, joka ei selvästikään pidä valiokunnassa.

Joulukuun jälkeen on tilanne onneksi muuttunut aika paljon. Joulukuussa tämä talo on yleensä aina hyvin väsynyt, ihmiset ovat rasittuneita ja helposti pinna palaa. Itse asiassa kun jälkepäin ajattelee, toissa joulukuun on ollut käsittämätön ilmiö, koska kaikki aikaisemmat joulukuut, joita tässä talossa olen sihteerinä tai kansanedustajana nähnyt, ovat olleet juuri samanlaisia, pinna palaa helposti yhdeltä sun toiselta. (Ed. Laakso: Ei se muilta palanut kuin pääministeriltä!) Senpä takia oli hyvä, että joulutauko tuli, jyrkät äänensävyt, uhkailu ja uhoaminen poistuivat sitä mu-

kaa kuin kerittiin levätä ja ajatella asiaa uudelleen, pohtia sitä, minkä takia valiokunnassa ja salissa enemmistö oli toista mieltä perusteluista.

Aika teki tehtävänsä ja mielestäni se tilanne, mihin helmikuussa päädyttiin neuvotteluissa hallitusryhmien välillä, oli hyvin erilainen. Kaikki olivat ottaneet lusikan kauniiseen käteen ja yrittäneet ymmärtää toisaalta sitä, että perustelut eivät olleet ehkä ainakaan riittävän monipuolisia, olivat jopa ehkä harhaan johtavia, mutta toisaalta hallituksessa riitti ymmärtämystä siihen prosessiin, missä nyt olemme, miksi olemme, kuinka jotkut asiat olisi hallituksen pelisääntöjen mukaan pitänyt ajoissa huomata, ja siitä silloin kantavat vastuun kaikki hallituspuolueet eivät käyneet ne, jotka tässä asiassa nyt ovat joutuneet antamaan todella paljon periksi.

Niin kuin alussa sanoin, olen vilpittömästi iloinen ja tyytyväinen tästä prosessista. Lopullinen iloni johtuu siitä, että lopputulokseen voin olla todella tyytyväinen. (Ed. Ala-Nissilä: Onko ed. Braxilla kesällä toinen vakaumus kuin talvella?)

Toinen varapuhemies (koputtaa):
Ed. Braxilla on puheenvuoro!

Puhuja: Kiitos, puhemies! (Ed. Laakso: Vakaumus muuttuu sen mukaan, onko luottamuskysymys vai ei!) — Saanko puhua loppuun, ed. Laakso? (Ed. Gustafsson: Ei meitä tarvitse kuunnella, puhukaa vain!)

Toinen varapuhemies (koputtaa):
Ed. Braxilla on puheenvuoro!

Puhuja: Kiitos! (Ed. Hämäläinen: Jos hän nyt lopulta käyttää sen!) — Kyllä se käytetään.

Kun tehtiin kompromissi, niin luulin suoraan, että siitä tulee joka tapauksessa sellainen, joka ei tyydytä ketään ja jossa joka tapauksessa pyhän ja arjen vuorottelu rikotaan sillä tavalla, että sitä ei voi niellä, että se on selvästi sen pyhän ja arjen eron vastaista, mikä itselleni on tärkeää. Mutta kun päädyttiinkin vain siihen, että kesän osalta laajennetaan, se oli mielestäni todella suuri vastaantulo hallituksen siltä ryhmittymältä, joka olisi halunnut kaikki sunnuntait vapaiksi. Minun on annettava täysi kunnioitus niille ihmisille, jotka pystyivät niin paljon vastaan tulemaan. He selvästi tulivat reippaasti yli puolen välin ja paljon pitemmällekin.

Sen takia aion äänestää esityksen puolesta, koska sunnuntait kesällä eivät ensinnäkään uhkaa vakituisia työntekijöitä sillä tavalla kuin sun-

nuntait ympäri vuoden ja koska toiseksi meillä kaikilla hallituspuolueiden kansanedustajilla, myös minulla, on vastuu siitä, että hieman aikaisemmassa vaiheessa prosessia olisimme käyneet vielä suuremman taistelun asiasta. Oma virhearvioni tapahtui siinä, kun luulin olevani vähemmistössä viime keväänä. Onneksi se virhearvio osoittautui vääräksi ja onneksi hallituksessa löytyi kypsyttää tehdä näinkin viisas päätös.

Olin vilpittömästi iloinen, jos tätäkään esitystä ei enää olisi, mutta en katso, että tällä esityksellä uhataan sitä, mikä on minulle tärkeää, pyhän ja arjen vuorottelua, sitä että arjella on oma aikansa ja pyhällä oma aikansa.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Brax puhui pinnan palamisesta. Pinna alkoi palaa joulukuussa, kun asiaa käsiteltiin. Haluan tuoda yrittäjäpariskunnan terveiset, miten heillä pinna paloi, kun joulukuussa tehtiin töitä kaikki sunnuntait. Totta kai se on arvokas asia pienyrittäjälle, että kauppa käy, mutta huokaisivat viimeisen sunnuntain jälkeen, että on se hyvä, että tämä sunnuntaiyönteke vähäksi aikaa loppuu. Pienet yrittäjät eivät jaksa ympäri vuoden tehdä töitä eivätkä varmasti kesäaikaanakaan haluaisi sunnuntaitaan uhrata kaupan vahtimisessa, jota se tulee hyvin monilla paikkakunnilla olemaan, koska kesällä ihmiset ovat lomalla, eivät kaupanteossa.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Arvostan kyllä valiokunnan työtä suuresti, mutta ei asiaan kannattaisi paljon valiokuntaa sekoittaa sikäli, että ei valiokunta päättänyt miten tässä tehdään, vaan kokoomuksen, sosialidemokraattien ja jossain määrin tietysti myös vasemmiston ryhmien vetäjät, ja valiokunta teki niiden määräysten mukaisesti. Siitä tässä on kysymys. Tämä on ihan normaali systeemi. Eivät keskustalaiset ja kristilliset edustajat valiokunnassa olleet kompromissin mukana, eivätkä varmaan olleet muutkaan, mutta korkealta suunnalta sana kävi, että näin tehdään ja sillä siisti.

Mikä tästä asiasta sitten syntyi? Tästä syntyi surkea ja häpeällinen räpäle, josta ei kannattaisi eduskunnassa juuri mitään puhua. Tuntui aika tietyllä tavalla ällöttävältä, kun ed. Brax näin kauniisti kiitteli syntyneitä kompromissia. Tämä on surkein, mitä voi yhteiskunnassa olla, ja minusta alkuperäinen hallituksen esitys olisi ollut parempi kuin tällainen surkea räpäle, kuin tämän kompromissin tulos on. Näin minä asian

näen. Saahan sitä toki kehua kuka haluaa, mutta en minä näe tässä mitään kehumista.

Ed. A l a r a n t a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toisin kuin ed. Aittoniemestä minusta oli mieluisaa kuunnella ed. Braxin puhetta, vaikka olenkin lopputuloksesta hänen kanssaan eri mieltä. Oli mieluisaa todeta, että arvoisa puhemies puolusti ed. Braxin oikeutta käyttää puheenvuoronsa eräitten isojen edustajien välihuutojen lomassa. Totta kai täällä täytyy edustajilla olla tällainen oikeus.

Mutta se, miksi pyysin vastauspuheenvuoroa, liittyy aiheeseen, johon ed. Aittoniemi edellä viittasi, kun ed. Brax kovasti korosti valiokuntatyön arvoa tässä yhteydessä. Itselläni oli joskus, kun oma ryhmäni oli hallituspuolueen eduskuntaryhmä, tapana puhua rumasti Valinta Kääriäisestä, kun kerran kesälomalla sellaisen pienen kaupan maakunnasta löysin. Tässähän on kysymys aivan samasta asiasta. Ei siis siitä, mikä nyt virallisesti valiokunnan mietinnössä todetaan muun muassa sivulla 3, että valiokunnan valitsema malli tai että talousvaliokunnan mietinnössään ehdottama aukioloratkaisu jne. Minusta olisi kyllä rehellisempää, että sekä mietinnössä että puheenvuoroissa todettaisiin, että ratkaisu on tapahtunut eräässä valintaliikkeessä. Jos kokoomuksen ryhmäpuheenjohtajalla olisi vähän helpommin lausuttava nimi, niin sitä valintamymälää voisi nimittää jollakin nimellä, mutta jääköön nimittämättä. Kaikki me edustajat tiedämme, että valiokunta ei ole tätä ratkaisua aidosti ja rehellisesti tehnyt, vaan käytävältä on valiokunnalle saneltu tällainen ratkaisu, ja siinä mielessä minusta valiokuntatyötä ei voi kovin paljon tässä kohdin arvostaa.

Ed. L a i t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Jos jotain positiivista tästä viimeisestä näytelmästä hakee, sitä on ehkä se, että hallituspuolueiden eduskuntaryhmät ottivat tämän asian nyt vakavasti ja ottivat sen hanksaansa sillä tavalla, että hallitus pidettiin tämän asian käsittelystä nyt ulkona.

Ed. Brax puhui tavattoman kauniisti. Lähes kyyneleet tuli silmiin, kun hän puhui arjen ja työn vaikutuksesta, arjen ja pyhän vuorovaikutuksesta. Toisaalta tässä on nyt todettava se, että nykyinen laki tuli voimaan 94. Silloin kokoomukselle ja keskustalle, jotka olivat hallituspuolueita, annettiin pikkusormi liikeikalain muutoksen osalta. Nyt tämä hallitus aikoo ottaa seuraavan sormen. Tässä tulee käymään sillä tavalla, että pik-

kuhiljaa murennetaan, murennetaan ja murennetaan tavoitteena se, että mennään vapaisiin liikeaikoihin. Varmaankin seuraavassa eduskunnassa tätä asiaa käsitellään jälleen kerran uudelleen.

Minusta nyt on korkea aika tehdä stoppi eikä hyväksyä valiokunnan mietintöä, ei tällaisenaan missään tapauksessa. Olisi tehty sitten niin, että pääkaupunkiseudulle olisi kesäkuukausina annettu kauppojen aukioloaikoihin mahdollisuus. Ei muilla haja-asutusalueilla eikä muissa kaupungeissa ole tarvetta kesäkuukausina pitää sunnuntaisin kauppia auki. Minä en näe tässä kovinkaan paljon, juuri mitään positiivista. Sen takia en henkilökohtaisesti voi hyväksyä tätä lakia.

Ed. R ä s ä n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Brax todellakin hyvin selkeästi ja vakuuttavasti toi esiin sen, miten vahvat perustelut oli ja on vastustaa hallituksen liikeaikaesitystä. Hän myös mielestäni hyvin korosti oikeutusta toimia omantunnon ja vakaumuksen puolesta, kuten esimerkiksi edustajat J. Kukkonen ja Gustafsson aikovat täällä jatkossakin tehdä.

Sen vuoksi hämmästelen sitä, että ed. Brax oli niin iloinen ja tyytyväinen tähän kompromissiin, jossa joka tapauksessa hämärretään pyhän ja arjen, työn ja levon eroa kesän osalta. Miksei ed. Brax esimerkiksi ole huolissaan siitä, miten jotkut pienyritykset, perheyrittäjät joutuvat luopumaan viimeisistäkin vapaapäivistä Suomen lyhyen kesän ajalta? Kyllä itse näkisin, että vapaat sunnuntait ovat aivan erityisen kallisarvoisia kesäaikaan. Mielestäni ed. Braxin puheessa olikin aika syvä sisäinen ristiriita. Hänen puheensa alkuosasta ja perusteluista voisi hyvin johdonmukaisesti vetää aivan toisenlaiset johtopäätökset.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Mielestäni ed. Brax väittäessään, että vihreiden kannan muutos johtui lakiesityksen sisällön muutoksesta, ei, jos puhemies sallii sanoa, pysynyt aivan totuudessa. Yhtä väärin mielestäni on väittää, että valiokunta päätti lakiesityksen sisällön muutoksesta. Eihän näin tapahtunut, kuten täällä jo useissa puheenvuoroissa on todettu.

Itse väitän, että ei vain vihreiden, vaan myös vasemmistoliiton ja monien kansanedustajien ja myös demarien monien kansanedustajien käännös tässä asiassa ei suinkaan johtunut lakiesityksen sisällön muutoksesta. Ehkä tämä sisällössä myönteiseen suuntaan tapahtunut eteneminen vaikutti ja helpotti tällaisen käännöksen tekemis-

tä, mutta kyllähän käännös tapahtui jo samana iltana, jolloin pääministeri Lipponen ilmoitti, että tästä asiasta tehdään luottamuslausekysymys, esimerkiksi vihreiden eduskuntaryhmässä. Eli vihreille ja vasemmistoliitolle, ainakin nyt näille kahdelle ryhmälle hallituspaikka on tärkeämpi kysymys kuin esimerkiksi tämän lakiesityksen sisältö. Mielestäni se pitää avoimesti tunnustaa eikä hakea sellaisia keinotekoisia perusteita, jotka ehkä rauhoittavat edustajan omaa omaatuntoa, mutta eivät kuitenkaan pidä yhtä elävän elämän kanssa.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minustakin ed. Braxin puheenvuoro oli ristiriitainen liittyen vihreän eduskuntaryhmän kannan muutokseen ja myös hänen henkilökohtaisen kantansa muutokseen. Kun sanoitte, että ette hyväksy vakaumuksellisista syistä liikkeiden sunnuntaiaukioloaikaa, miten se voi sitten olla niin, että kun kesä alkaa, niin laitetaan vakaumus kesälomalle kesäkuuksi, heinäkuuksi, elokuuksi ja otetaan taas vakaumus käyttöön syyskuussa, jolloin laki siihen velvoittaa? Ei se näin voi olla. Jos vakaumuksellisesti katsoo, että kauppojen aukioloaika ei ole paikallaan, niin kyllä sen täytyy koskea niin kesää kuin talveakin.

Ed. B r a x (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos monista vastauspuheenvuoroista.

Ihan ensimmäisenä ed. Aittoniemelle. On kylä suomalainen yhteiskunta hänen mielestään erittäin loistavassa jamassa, jos tämä on surkeinta, mitä yhteiskunnassa voi olla. On uskomatonta, jos asioita paisutellaan tällä tavalla.

Mutta erittäin oleellisen asian olette ymmärtänyt väärin. Olen huonosti selittänyt, mitä tarkoitin valiokuntakäsittelyllä. Tarkoitin sitä ensimmäistä vaihetta ennen joulua. Tiedän aivan varmasti tässä talossa olevan ainakin 10–11 kansanedustajaa, jotka alun perin hyväksyivät sunnuntain vapaat aukioloajat, mutta jotka, kun he saivat sen materiaalin, mitä valiokunnassa varsinkin työllisyysvaikutuksista ja kaupunkirakenteesta esitettiin, tulivat kannalleni, ja se oli minulle hyvin oleellista. Ihan vilpittömästi luulin, että olen selvässä vähemmistössä. Olen omin silmin nähnyt, että valiokunta-asiantuntijat auttoivat siinä, että sanoileni sain pontta ja tässä talossa muodostui enemmistö, joka oli kanssani samaa mieltä. Tarkoitin sitä. En suinkaan alkuunkaan kiistä sitä, mitä on sa-

nottu poliittisesta kaupasta ja siitä, missä se päätös tapahtui. Sitä tarkoitin, että vääristä hallituksen perusteluista jäätiin kiinni ennen joulua valiokunnan asiantuntijoiden ansiosta, ja siitä pidän yhä kiinni.

Täällä pelättiin, että tällä murennetaan nyt ja tämä on vain seuraava askel ja sitä seuraa toinen taikka että kesällä vakaumukseni on lomalla. Se juuri tässä kompromississa mielestäni on niin hyvää, että en usko, että kesällä niitä paineita on. Aivan niin kuin täällä sanottiin, ei maalla, enkä usko, että Helsingissäkään juurikaan kaupat tulevat pitämään kesäisin auki. Meillä on Helsingin keskustassa poikkeuslupa ollut voimassa monta kesää, eivätkä kauppiaat ole nähneet mitään järkeä pitää liikettä auki. Silloin ei ole kysyntää. Tosiasiallisesti silloin minun vakaumukseni, joka on kiinni pyhän ja arjen vuorottelusta, ei ole uhattuna. Siitä on kysymys.

Ed. K a l l i s : Arvoisa rouva puhemies! Minäkin haluan hieman kommentoida ed. Braxin puheenvuoroa. Olisin tietenkin voinut tehdä sen pyytämällä vastauspuheenvuoron, ja silloin ed. Brax olisi voinut siihen vastata, mutta ajan säästämisen takia teen sen nyt kuitenkin näin.

Olin erittäin tyytyväinen ed. Braxin puheenvueroon. Ed. Brax oikeastaan perusteli, minkä takia lakiesitys on sellainen, että se pitäisi hylätä. Aivan puheenvuoronne lopussa te sanoitte, että te pidätte parempana ratkaisuna lakiesityksen hylkäämistä. En sano, että te juuri näin sanatakkasti sanoitte, mutta joka tapauksessa henki oli tämä. Näin ollen tietenkin jään ihmettelemään, että te pidätte jotakin ratkaisua parempana kuin sitä ratkaisua, jonka puolesta te kuitenkin äänestätte.

Ennen kuin lähdän puhumaan siitä, minkä takia lakiesitys pitäisi hylätä, haluan myös hieman verrata hallituksen sanoisinko henkeä siihen henkeen, joka vallitsi edellisessä hallituksessa. Olen ihmetellyt suuresti, kun kokoomus on syyttänyt vasemmistoliittoa, vihreitä ja muita hallituskumppaneita siitä, että ne eivät pysy ruodussa. Viime kaudella oli vastaavanlainen esitys. Ei puheenjohtaja Zyskiewicz kertaakaan moittinut kristillistä liittoa siitä, että me varhaisessa vaiheessa ilmoitimme, että me emme tule sitä hyväksymään. Ei pääministeri Esko Aho meitä uhannut, ei kukaan uhannut, vaan jokainen sai äänestää niin kuin parhaaksi näki tässä asiassa. Ihmettelen suuresti, minkä takia tämä kysymys on noussut niin tärkeäksi, että pitää tehdä siitä hallituskysymys ja uhata edustajia niin, että

edustajat joutuvat äänestämään vastoin sitä, mitä haluavat.

Olen myös jonkin verran ihmetellyt sitä, että monet edustajat, salissakin istuvat edustajat, ovat sanoneet, että tämä esitys on parempi kuin se esitys, jonka puolesta he äänestivät joulukuussa, ovat nyt moittineet sitä ratkaisua, minkä puolesta äänestivät joulukuussa. Herää kysymys, minkä takia äänestivät huonon ratkaisun puolesta. (Ed. R. Ojala: Ei ollut parempaa!) — Oli vaihtoehtoja, totta kai oli vaihtoehtoja. Vaihtoehto oli hylätä. Äänestystulosahan oli varsin selkeä, 84—82. Kahdesta asiasta äänestettiin.

Mutta aivan ensimmäisessä puheenvuorossa kysyttiin, onko tämä ideologinen kysymys vai ei, ja siitä jonkin verran oltiin eri mieltä. Pääministeri Lipponen oli sitä mieltä, että tämä ei ole ideologinen kysymys. Keskusta ja myös kristillinen liitto katsoivat, että tämä on hyvinkin ideologinen kysymys. Ideologia on siinä, pysytäänkö sääntelyssä vai lisätäänkö vapautta. Eikö tämä ole ideologinen kysymys, pysytäänkö sääntelyssä, lisätäänkö mahdollisesti sääntelyä vai mennäänkö vapaampaan suuntaan? Itse olen henkilökohtaisesti vapauden kannalla, mutta jos tuo vapaus tuo mukanaan kielteisiä seuraamuksia, niin tietenkin katson, että silloin pitää asettaa vapaudelle rajoja.

En lähde toistamaan, mitä kaikkea muut edustajat, hallituspuolueiden edustajat ovat todenneet, mitä tämän lakiesityksen hyväksyminen tuo mukanaan. On todettu, muun muassa ed. Brax viittasi työllisyyteen, että työllisyys huononee, kauppaakuolema kiihtyy, kaupan keskittyminen kiihtyy, suomalainen elämänmuoto muuttuu. Nämä kaikki ovat kielteisiä seuraamuksia. Jos syntyy tällaisia kielteisiä seuraamuksia, ei tietenkään tällaista lakia pidä hyväksyä.

Mutta kaikkein pahimpana pidän kuitenkin sitä seikkaa, että kansanedustajat taipuvat uhkausten edessä. On uhattu, että jos ei näin äänestetä, niin seuraamukset ovat nuo.

Kaiken huippu on se, että puhutaan kentällä, että ollaan lakiesitystä vastaan, puhutaan jopa salissa, että ollaan lakiesitystä vastaan, mutta kuitenkin äänestetään sen puolesta. Tätä minä en ymmärrä. Jos minä julkisesti menen sanomaan, että tämä on minun käsitykseni, niin kyllä minä nyt ainakin salissa äänestän sen puolesta. Olen huomannut, että Vaasan läänin monet kansanedustajat ovat sanoneet — valitettavasti täällä ei ole ruotsalaisen kansanpuolueen edustajia tällä hetkellä — ihan puheenjohtaja Norrbackista lähtien, puheenjohtaja Norrback on lehtihaastatte-

lussa sanonut, että hän on sunnuntaiaukioloja vastaan, mutta äänestää puolesta. Näin ovat muutkin edustajat sanoneet. Tältäkin paikalta on puhuttu ja sanottu, että ollaan vastaan, mutta äänestetään puolesta. En kerta kaikkiaan ymmärrä.

Sanoisin, että ne edustajat, jotka vastoin enemmistöä äänestävät lakiesitystä vastaan, ovat parlamentarismien ja demokratian ritareita. Ed. Gustafsson ja ed. Laitinen ovat demokratian ritareita, ovat parlamentarismien ritareita. He kuuntelevat sisäistä ääntä, he kuulevat, mitä mieltä kansa on, he uskaltavat myös asettua enemmistöä vastaan. Tällaisia tarvitaan, mutta ei varmastikaan tarvita sellaisia, jotka puhuvat yhtä ja tekevät toista.

Minä toivon, kun ed. Uotila heittää välihuutoja aina silloin tällöin, että hän tutustuisi siihen puheenvuoroon, jonka hän piti joulukuussa. Minä luulen, että ed. Uotila on edelleen samaa mieltä, mitä hän oli joulukuussa. Näin ollen oletan ja edellytän, että ed. Uotilakin äänestää lakiesitystä vastaan.

Ed. Bremer merkitään läsnä olevaksi.

Ed. P u h j o : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys liikkeiden aukioloaikojen väljentämisestä on olevinaan vain yksi pieni, mutta merkitykseltään ei suinkaan vähäinen työelämään vaikuttava muutos, millä käytännössä on tarkoitus saada Suomeen täysin villit markkinat niin tavaratuotannossa kuin palveluammateissakin.

Näyttää siltä, että viidakon lait ovat eräissä piireissä hyvä ja kunnioitettava tapa hoitaa asiat. Tässä unohtuu se, että viidakon lait tuottavat koko joukon ongelmia. Viidakon lakien vallitessa hallitsevia piirteitä työelämässä ovat ainakin epätyypilliset työsuhteet, epävarmuus työn säilyvyydestä, varsin suuri turvattomuus ja vaarallisuuskin yksin työskennellessä.

Edellä olevaan liittyen on aivan selvää, ettei työn suunniteltavuus ja tehokkuus eli kaupan alalle tyypillisen hyvän palvelun laatu voi olla korkealla tasolla. En ymmärrä, miksi esitystä viedään läpi, kun sekä työnantajan että työntekijän edut kärsivät aukioloaikojen väljentyessä. Tavallisen asiakkaan kannalta katsoen aukioloaikojen pidentämiselle ei ole mitään tarvetta.

Kummallisen tärkeäksi on noussut arvovaltaasia, etteivätkö kansanedustajat voisi olla eri mieltä kuin hallitus. Kun tämä lakiesitys tuodaan

uudelleen eduskunnalle prikulleen muuttamatta, osoittaa se sitä, että hallitus ja, mikä tärkeintä, mikään hallituspuolue ei hyväksy oikeaksi parlamentarismien peruseriaatetta: hallituksen on nautittava eduskunnan luottamusta.

Arvoisa puhemies! Hallitus vaatii uutena periaatteenaan koko eduskunnalta, että hallituksen kuriin on kaikkien kiltisti alistuttava. Pääministeri ei ota ollenkaan huomioon, että kansalaiset äänestäessään nykyiset edustajat eduskuntaan ovat ainakin omasta mielestään olleet täysissä sielun ja ruumiin voimissa. Nyt he kokevat, että heidän valitsemansa edustajat pannaan selkää seiniä vasten ja istutetaan kovan kurin rautaiseen pakkopaitaan.

Tehdyn tutkimuksen mukaan me kansanedustajat olemme ammattien arvostuksessa lähes sijalla 200. Meille ei ole kunniaksi, että meitä huonosti ammattiasteikossa rankattuja pannaan kuriin. Eduskunnan ja puoluelaitoksen arvovalta ei tämän lakiesityksen hyväksymisellä ainakaan parane vaan pikemminkin kokee suuren kolauksen.

Lakiesitys ei muuttunut kompromissin myötä ainakaan paremmaksi siksi, että lisääntyvät aukioloajat johtavat automaattisesti muutaman vuoden kuluttua uuteen esitykseen aukioloaikojen täydelliseksi vapauttamiseksi.

Arvoisa puhemies! Koska en ole keskustelussa huomannut tätä lakiesitystä käsiteltäessä otettavan lainkaan huomioon nuorten kehitystä ja vaahteita, loppupuheenvuoroni on sama kuin viime joulukuussa.

Olen varma, että pelossa kasvaminen ei ole hyväksi suomalaisnuorille. Ei ole hyvä, että pienestä pitäen opitaan elämään hällä väliä -tyyliin.

On toisaalta erittäin hyvä, että Suomessa voi ostaa samoja tuotteita periaatteessa kahdella eri hintatasolla: kaupoista tavalliseen hintaan ja kioskeista ja huoltamoilta jonkin verran kalliimpaan hintaan. Tällöin ainakin on mahdollisuus ajatella, mitä tekee, ja voi saada siitä taloudellista hyötyäkin. Tästä valinnan mahdollisuudesta ei ainakaan ole haittaa. Sen sijaan suurta haittaa tulee varmasti olemaan nyt esillä olevan lakiesityksen esittäjien lopullisella tavoitteella: Heidän tavoitteenaan lienee saada kansalaiset käyttäytymään tulevaisuudessa niin, että erilaisin houkutusin ostokynnyksen madaltuisi mahdollisimman alas. Tämä taas onnistuu parhaiten silloin, kun käyttäytymisen säätelijäinä ovat vain hetken mielijohteet eikä markkinoita ole sotkemassa pieninkään ripaus kansalaisten harkintakykyä.

Lakiesityksen suurena varjopuolena on, että se antaa jo pikkulapsille väärät käyttäytymismallit. Lakiesitys lyö pahasti korvalle yhtä erittäin hienoa perheen käyttäytymismallia. Lasten arvo maailman kehittymisen kannalta on toivottavaa, että he jo nuorena oppisivat näkemään, että suunnittelemalla ja pohtimalla eri vaihtoehtoja voidaan selviytyä erilaisista tilanteista parhaiten. Yksi esimerkki:

Kun viikonloppu lähestyy, on tavallista, että perheissä pohditaan, mitä viikonlopuksi hankitaan. Lasten ollessa läsnä he tietenkin tekevät havaintoja vanhempiensa valinnoista ja saavat jo tällöin alitajuntaansa mallin, että tulevaisuuteen voi vaikuttaa, jos vain viitsii käyttää älynystyröitä. Tällaisen toimintamallin iskostaminen nuorten alitajuntaan on yhteiskunnan häiriöttömän jatkuvuuden kannalta ehdottoman hyödyllistä. Viikonloppuaukioloajat poistavat ainakin tämän pienen mahdollisuuden.

Esimerkki oli pieni ja joidenkin mielestä ehkä asiaankuulumatonkin, mutta siinä piilee kuitenkin elämän jatkuvuuden kannalta suuria totuuksia. Sukupolvien ajan on jälkipolville osattu opettaa oikealla tavalla tulevaisuuteen varautumista. Nyt sen sijaan pyritään tekemään ihmisistä tässä ja nyt -ihmisiä, kuin huomispäivää ei olisikaan. Tällaisen toimintamallin lyödessä itsensä läpi laajassa mitassa se aiheuttaa yhteiskuntaan epävarmuutta ja riskin, ettei yhteiskunnan muillakaan sektoreilla viitsit kuluttaa älynystyröitä. Vapaudella itsetarkoituksena on aina kova hinta.

Arvoisa puhemies! Koska lakiesitys on nuorten kasvun kannalta suorastaan vahingollinen, on se hylättävä.

Ed. B r a x (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Kallikselle: On selvää, että mielestäni paras ratkaisu olisi tämän esityksen hylkääminen.

Joulukuussa vaihtoehdot olivat ihan selvät. Oli mielestäni täysin mahdollista ja vakaumustani selvästi vastaan oleva ehdotus vastaan hylky. Äänestin hyllyn puolesta. Nyt on tilanne toinen. Nyt on valintatilanne: tosiasiallisesti mielestäni täysin mahdollinen esitys vastaan kompromissi, joka suoraan sanoen on lähinnä kosmeettinen muutos nykytilanteeseen. Sen takia kantani ei perustu mihinkään painostukseen. Päinvastoin pääministeri on kyllä varmasti vedonnut niihin hallituspuolueen ihmisiin, jotka eivät ole hallituspuolueiden pelisääntöjen mukaisesti ajoissa varanneet äänestyskäyttäytymiselleen tilaa, mut-

ta minuun hän ei ole vedonnut, koska olen alusta asti ilmoittanut olevani tätä alkuperäistä, vakaumustani selvästi vastaan olevaa esitystä vastaan.

Tämä esitys, arvoisa puhemies, on mielestäni niin pieni, tuskin lainkaan muuttaa arjen ja pyhän vaikutusta tosiasiallisesti, että uskallan luottaa siihen, että vakaumukseni arjen ja pyhän vaihtelusta ei tule tässä vakaasti vaaraan.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minulla on aivan eri käsitys siitä, onko tämä kosmeettinen muutos voimassa olevaan lakiin vai onko se suuri. Minun mielestäni se on tavattoman suuri, nyt vapautuu 23 pyhäpäivää.

Ed. Brax, teillä on se sama hyvä vaihtoehto, jota te joulukuussa piditte parhaana ratkaisuna, ja tänäkin päivänä äsken toistitte, että paras ratkaisu olisi hylätä. Teillä on mahdollisuus äänestää sen puolesta, mitä pidätte kaikkein parhaana.

Ed. U o t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kyllä on aika kohtuutonta väittää, että ne hallituspuolueiden kansanedustajat, jotka mahdollisesti käyttäytyvät perjantain äänestyksessä eri tavalla kuin joulukuussa, tekevät sen vain painostuksen ja uhkailun edessä. Onhan nyt aivan selvää, että meillä on edessämme aivan toisenlainen esitys. Se ei ole pelkästään kosmeettisesti erilainen. Se on hyvin ratkaisevalla tavalla erilainen. Se on juuri sen mukainen, mitä vasemmistoliiton eduskuntaryhmässä käsitettiin, että jos muutoksia on aikaansaattavissa, niin paras tapa on edetä siihen suuntaan, että kesäkuukausille keskitetään niitä mahdollisia lisääntyviä sunnuntaita, ja tämän suuntaisesti kokonaisuus on muuttunut.

Ed. Puhjo totesi, että automaattisesti tämä johtaa seuraavalla eduskuntakaudella täyteen vapauteen. Se on tässä salissa istuvan eduskunnan asia myös seuraavalla vaalikaudella. Se voi tehdä vaikka sellaisen muutoksen, että myös maaseudun kauppojen sunnuntaiaukiolot lopetetaan ja lopetetaan vaikka kaikki sunnuntaiaukiolot tästä maasta, jos sillä eduskunnalla ja sen luottamusta nauttivalla hallituksella on siihen tahtoa.

Ei tämä perjantain päätös tule sitomaan seuraavan eduskunnan käsiä. Se on aika outoa parlamentarismia, jos niin tulkitaan, että se sitoisi.

Ed. P u h j o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen koko ajan sitä mieltä, että tehty kompromissi ei juurikaan parantanut lakiesitys-

tä juuri sen takia, että se johtaa jatkossa uuteen esitykseen vääjäämättä.

Ed. A. O j a l a : Arvoisa rouva puhemies! Täytyy ensin todeta, että minä haluaisin sanoa kiitoksen niille glögillä olleille edustajille, jotka mahdollistivat lain uuden käsittelyn meidän vastustajien lisäksi, sillä onhan tilanne se, että toki tämä uusi esitys on nyt mennyt huomattavasti myönteisempään suuntaan. Valitettavasti sunnuntaiaukioloa kuitenkin laajennetaan, kuten on puhuttu hyvinkin laajasti, ja se ei minun ajatusmaailmaani sovi.

Työn ja levon sekä arjen ja pyhän vaihtelulla on minusta aina ollut erittäin suuri merkitys niin ihmisten kuin koko yhteiskunnan elämän rytmittäjänä. Koen, että sunnuntaipäivän rauhoittamisella on myös erittäin laajat vaikutukset ihmisten perhe-elämään, ja sen haluan todellakin säilyttää.

Ed. Puhjo oli puheenvuorossaan huolissaan lapsista. Kannan aivan saman huolen. Tiedämme, että lasten elämä on nyt muuttunut aikaisempaa levottomammaksi ja jopa lasten psykiatrisen hoidon tarve on jatkuvasti lisääntynyt. Näin olen me tarvitsemme elämämme rauhoittamista eikä suinkaan sen levottomammaksi ja hajanaisemmaksi tekemistä, mikä mielestäni nimenomaan sunnuntain aukioloaikojen vapauttamisella saadaan aikaiseksi.

Tämän näkemykseni olen tietysti esittänyt muiden perustelujen lisäksi jo edellisellä eduskuntakaudella ja ennen joulua käydyssä keskustelussa. Minusta ne perustelut, jotka olen aikaisemmin esittänyt, ovat yhä kestäviä, ja kuten varmaan äänestä kuulette, on viisainta ääntä hieman säästää, joten en suinkaan toista niitä. Otin vain esille joitakin sellaisia kysymyksiä, joista minusta ei ole kovin paljon ainakaan minun kuulteni puhuttu.

Siitä syystä ottaisin esiin hieman historiaa, joka ehkä on jäänyt vähän taka-alalle. Jo vuonna 1987 kauppa- ja teollisuusministeriö teki kyselyn liikeikalain vapauttamisesta, mutta kannanotot olivat silloin sitä luokkaa, että katsottiin viisaimmaksi edetä pienin askelin. Poikkeuslupia ja lajivalikoimia laajennettiin sitten vuosina 89–91. Silloinen ministeri Salolainen pyrki vuoden 91 vaalien jälkeen laajaan aukiolon vapauttamiseen mutta sai tyytyä silloisen eduskunnan antamaan joulukuuhun ja kuuteen muuhun sunnuntaihin. Pää oli kuitenkin saatu auki tästä asiasta.

Poikkeusluvathan olivat myös viime kaudella ongelma. Muistan hyvin, kun lupien myöntämi-

sen siirtämisellä lääninhallitukseen pyrimme tarkentamaan myöntämisperusteita. Itse olin silloin talousvaliokunnan jäsenenä, ja kävimme tästä asiasta hyvin pitkän ja perusteellisen keskustelun. Nyt on tietysti todettava se, että valitettavasti ne lääninhallitukset, joita johtivat kokoomuksen tai keskustan mandaatilla olevat maaherrat, menettelivät juuri päinvastoin kuin valiokunnan kanta oli ollut. Poikkeuslupiahan myönnettiin ihan tolkkumasti. Tietysti tässä oli hyvä syy lain uudelleen esille ottamiselle ja tänne käsitteilyyn tuomiselle.

Pääministeri kertoi puheenvuorossaan, ettei tämä hallitus tuo tätä asiaa enää eduskuntaan uudelleen käsiteltäväksi. Uskon sen, sillä eihän tällaista farssia kukaan halua uudelleen käydä. Mutta uskon, että seuraava eduskunta saa tämän lain jälleen käsitteilyyn, sillä todellakin, vaikka nyt joissakin puheenvuoroissa aikaisemmin väitettiin, ettei varmaan näin tule tapahtumaan, minä luulen, että ne, jotka vapaita aukioloaikoja haluavat, toimivat varmasti jatkossakin oman ajatusmaailmansa läpi saamiseksi ja läpi viemiseksi. Ehkä seuraava eduskunta saa jälleen kerran käydä mielenkiintoista keskustelua kauppohen aukioloajoista.

Minä tulen äänestämään talousvaliokunnan mietinnöstä, jonka sunnuntaiaukioloaikojen laajennusta en voi hyväksyä. Täytyy todeta, kun olen mietinnön lukenut, että paljon hyvää siellä on ja paljon erittäin tärkeihin asioihin on kiinnitetty huomiota, muun muassa poikkeuslupiin ja suurmarkettien saamiseen tässä maassa, jotka ovat minusta siellä ihan erinomaisen hyviä asioita. Siinä on paljon parannusta ennen joulua olemiseen mietintöön. Mutta siitä huolimatta siellä ovat sunnuntaiaukioloaikojen laajennukset, joita en missään nimessä voi hyväksyä.

Se, että tästä asiasta tehtiin luottamuskyseminen, oli minusta täysin hätköity väärä päätös, enkä minä halua antaa missään nimessä epäluottamusta hallitukselle. Minusta se on kohtuullisen hyvin toiminut. Mutta talousvaliokunnan mietintöä en voi hyväksyä.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Mielestäni ed. A. Ojala totesi aivan oikein, että ne, jotka ovat täysin vapaiden sunnuntaiaukiolojen kannalla, eivät suinkaan ole luopuneet mielipiteestään vaan toimivat myös jatkossa tämän tavoitteen toteuttamiseksi. Kannattaa pitää mielessä pääministerin vakuuttelusta huolimatta, että 82 kansanedustajaa kannatti täysin vapaata sunnuntaiaukioloa ja syystä tai

toisesta äänestykseen ei osallistunut useita sellaisia kansanedustajia, jotka myös olivat vapaiden sunnuntaiaukiolojen kannalla. Mielestäni tämä käsittely ei todellakaan tule päättymään tähän. Olen vakuuttunut siitä ja uskon tässä mielessä pääministerin sanoja, että tällä vaalikaudella tai ainakaan tämän hallituksen aikana tämä asia ei enää nouse esille.

Totean vain sen, että niistä kansanedustajista, jotka aikaisemmin äänestivät täysin vapaiden sunnuntaiaukiolojen puolesta, en ole huomannut kenenkään, ed. Kautto, ilmoittavan, että he ovat nyt toisella kannalla. (Ed. Kautto: Miksi pitäisi?) — No sen takia, että monet teistä kuitenkin ovat sitä mieltä, että tämä on niin hyvä kompromissi ja ettei tavoite voikaan olla muu. Minä pyydän, että te ilmoittaisitte, että kannatatte tätä ettekö tavoittele enää täysin vapaata sunnuntaiaukioloa. Silloin me voisimme luottaa vähän enemmän tällaisiin vakuutuksiin.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Haluan tässä yhteydessä muistuttaa, että vastauspuheenvuoron tulee sisältää oikaisuja tai väittämiä edelliseen puheenvuoroon.

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En oikaise mutta väitän. Ed. A. Ojala puheenvuorossaan totesi, että ne, jotka olivat syystä tai toisesta poissa, ehkä glögilä, myönteisellä tavalla vaikuttivat lainsäädäntöprosessiin. Kiitos pitäisi silloin kohdentaa eduskunnan kirjastoon, joka siis osallistui aktiivisesti lainsäädäntötyöhön. Mutta tähän liittyy se väite, arvoisa puhemies, että kuitenkin sitten saatiin sellainen uuden mallinen neljäs käsittely, jota kuitenkin meidän valtiopäiväjärjestyksemme ei tunne, ja tässä on mielestäni kielteinen puoli tässä asiassa. Tämän myönteisyyden myönnän, jonka ed. Ojala totesi.

Ed. A l a r a n t a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. A. Ojala käytti mielestäni sävyisän, rauhallisen ja hyvin asiallisen puheenvuoron, johon monilta osin on helppo yhtyä. Kun hän viittasi puheenvuorossaan pääministeri Lipposen esiintymiseen tässä salissa aikaisemmin tänään, haluaisin ainakin nyt pöytäkirjaan ja ed. Ojalallekin muistuttaa, että pääministeri Lipponen käytti tänään tässä istunnossa tämän kaltaisesta puheenvuorosta sanaa "lärväily".

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Tiusaselle toteaisin, että

olen ihan samaa mieltä neljännestä käsittelystä. Kuten puheenvuorossani totesin, minusta siinä tehtiin väärä, hätiköity päätös, kun tästä asiasta tehtiin hallituskysymys. Tämä asia olisi voitu hoitaa ihan muullakin tavalla eikä suinkaan tehdä siitä hallituskysymystä. Muulta osuudelta ei ole kommentoitavaa.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Puheeni aluksi haluaisin ed. A. Ojalan innoittamana todeta, että minä näen kulttuurin muutoksessa merkittävämpänä kuitenkin tv:n, keskiälän, uusitsekkyuden ja yleisen piittaamattomuuden kuin sunnuntaikauppojen mahdollisen aukiolon perheitä hajottavana asiana.

Liikkeiden aukioloa koskeva lakiesitys on edennyt kolmanteen ja ratkaisevaan käsittelyynsä. Käsittelyä ja keskustelua ovat minusta raikastaneet niin yhteiskuntaeettiset kuin ajankäytömme kulttuuriset kannanotot sekä poliittisia menettelytapoja koskevat debatit. Poliittiseen kulttuuriin olennaisesti kuuluva oppositio, jonka tehtävä tässä näytelmässä on edeskäyjiensä johdolla vastustaa asioita, joita edellisellä kaudella ovat olleet eteenpäin viemässä, herättää tietysti tällaisessa uudessa edustajassa suunnattomasti hämmästyä ja kummastusta.

Olen nähnyt pääministeri Lipposen menettelyn tässä asiassa hyvien menettelytapojen palauttamisen osoituksena ja siten ymmärrettävänä. Jos ei ole luottamusta, ei voi olla myöskään yhteistyötä. Luottamus on herkkä asia, sen voi kaikissa suhteissa menettää vain kerran, ja viisas johtaja toimii aina kaukonäköisesti.

Nyt päätöksenteon pohjana oleva talousvaliokunnan esitys syntyi edellistä kertaa suppeamman kuulemisen pohjalta, koska valiokunta pyrki kuulemaan vain sellaisia tahoja, jotka voivat tuoda substanssiin jotakin lisävalaistusta. Lakiesitystä saattoi luonnehtia siten hankalaksi, että selvää kuvaa vastaan tai puolesta ei syntynyt. Puolesta esityksiä oli kuitenkin selvästi enemmän.

Pidän valiokuntakäsittelyn lopputulemana syntynyttä mietintöä parempana kuin pohjana ollutta hallituksen esitystä. Täydellinen ja hyvä se ei ole. Minulle henkilökohteisesti olisi riittänyt yrittäjäjärjestön ehdottama muutaman pyhän lisäys, jotka olisivat asettautuneet kesään tapahtumakalenterien mukaan.

Omalta kohdaltani suoritin taas samanlainen gallupin alueeni yrittäjähdistysten kesken kuin edellisellä keväänä ja syksynä. Silloinen kysely ei herättänyt mielenkiintoa. Ehkäpä julkinen mie-

lenkiintokaan ei asiaan ollut silloin suuri. Palauteprosentti yhdistys- ja yritysgalluppiini jäi viiden paikkeille.

Asian poikkeuksellisen käsittelyn saaman julkisuuden vuoksi oli nyt suorittamallani yritys- ja yhdistysgallupilla merkittävästi parempi tulos. Vastausprosentti oli liki kymmenkertainen. Kyselyssäni oli neljä vaihtoehtoa, joista yksi oli hallituksen esitys, yksi yrittäjien malli, yksi oli malli Korhonen ja neljäs vaihtoehto oli tällä hetkellä käsittelyssä olevan mietinnön kaltainen.

Malli Korhonen ja malli neljä saivat eniten ääniä. Tarkistusgallupissa malli neljäkin oli hyväksyttävissä pitkän murinan kera. Vastustusta se sai erityisesti kioskiyrittäjien taholta. Jos malli Korhonen kiinnostaa, pyhäluvut siinä olivat yrittäjien ja malli neljän välistä, niitä oli hieman vähemmän.

Jokainen asianosainen tarkasteli vaihtoehtojen vaikutuksia omista lähtökohdistaan, haitoista ja eduista lähtien. Ne liikkeenharjoittajat, jotka olivat selvästi profiloituneet tavaravalikoimansa suhteen ja joiden sijainti oli merkittävän edullinen tai asiakaskunta vakiintunut tai jokin näiden yhdistelmä, pitivät jo nyt liikettään sunnuntaisin kiinni myös joulukuussa. Heille tämä ehdotus oli täysin yhdenmukainen.

Lähiökaupat sekä hypermarkettien lähivaikutuspiirissä sijaitsevat tavaraprofiililtaan selkiytymättömät tai niitä muistuttavat pienet ja keskikokoiset liikkeet kokivat lakiehdotuksen edelleenkin uhkaavimpana. On selvää, että hypermarket, josta voi ostaa edullisesti kaikkea oleellista ja useimmiten muuten ulkomaista tuotetta, uhkaa valikoimaltaan suppeampaa, hintatasoltaan kalliimpaa, vähän vanhahtavaa liikettä.

Se, tarvitaanko näitä hypermarketteja, on minusta miettimisen arvoinen. Siihen antanee tulevaisuudessa vastauksen ed. Soininvaaran johtama markettyöryhmä. Maankäyttöä ohjaava kaavoitus on ollut erinomainen ase liiketoiminnan ohjaamisessa, ja sitä se on varmasti tulevaisuudessakin. Vastuuta se antaa nimenomaan kunnallisille päätöksentekijöille.

Minulle kauppojen aukioloa koskeva laki on erityisesti elinkeinon vapaata harjoittamista koskeva laki, joka vaikuttaa yrittäjiin ja heidän toimeentuloonsa. Tiedän ja ymmärrän pienyrittäjiä ja heidän jaksamistaan koskevat uhat. Ne ovat toisille suuremmat kuin toisille. Ymmärrän ja tiedän senkin, että suuret hypermarketit varmasti jossakin aikajuoksussa nielevät osan näistä pienliikkeistä, jotka ovat profiililtaan selkiytymättömiä.

Minut on kasvatettu kunnioittamaan pyhäpäivää ja varmasti tunnen viikoittaista ahdistusta joka ikinen kerta, kun polkaisen tuonne maailmalle sunnuntaisiin töihin. Asenteet vain yhteiskunnassa murtuvat ja muuttuvat. Niistä tunnen itsekin usein surua ja kaihoa. Mikäpä olisikaan se 50-luvun maisema, jossa isoäiti itsestäänselvyytenä laittoi minut soittamaan kauppiaan ovikelloa ja hakemaan harva se pyhä suolaa, maitoa, jauhoja, milloin mitäkin, mikä oli päässyt loppumaan. Se oli sen ajan maailman tapa.

Kaupan suurmittakaavainen keskittyminen murtaa myös kaupunki- ja kuntarakenteita. Minulle tässä päätöksentekoprosessissa tärkeitä asioita ovat pien- ja perheyrittysten hyvinvointi sekä kaupan palvelujen tasapuolinen jakautuminen sekä niiden toiminnan mahdollistaminen. Toinen merkittävä asia on terve kaupunki- ja yhdyskuntarakenne kaiken kaltaisine tasapuolisine palveluineen. Näitä kaikkia me voimme edesauttaa erityisesti kaavoitustoimenpitein.

Arvoisa puhemies! Itse en ole koskaan ollut markkettiasiakas enkä sunnuntaishoppailija, eikä minusta sellaista tule koskaan periaatesyistä, koska minä uskon oikeuteen ja mahdollisuuteen tehdä valintoja. Haluan kuitenkin korostaa, että liikettä, jossa ei ole asiakkaita, ei varmastikaan yrittäjä pidä auki. Eri asia on se, jos on ketjuja, joissa annetaan uhkauksia, että liike on pidettävä auki. Tämä on tietysti ketjujen yrittäjien ja ketjun välinen asia, johon me emme varmaan-kaan pysty puuttumaan.

Lopuksi. Me olemme kulttuurimme tuote. Eräs osa tätä on ajankäyttömme, jolla olemme rytmittäneet elämäämme seitsemänpäiväiseksi jo varmaankin pakana-ajalta. Se on kunnioitettava ja arvokas perinne, joka on ollut myös kansakuntaa yhdistävä tekijä ja sinänsä hyväksyttävä peruste. Tulevaisuuden yhteiskunta kuitenkin pirstoutuu ja arvoperustamme eriytyvät, siitä voimme lukea päivittäin lehdistä.

Kesäistä aukioloa on perusteltu tapahtumilla, matkailulla, lomalaisilla ja epäoikeudenmukaisesta poikkeuslakikäytännöstä irtipääsemisellä. Moni yrittäjä gallupissani näki kesäaukiolossa hyviä puolia. Moni totesi pitävänsä kauppansa kaikesta huolimatta kiinni. Uhkia tunsivat kioskiyrittäjät. Uhat ja vastukset eivät varmasti tälläkään lainsäädännöllä muutu merkittävästi, tuskin vähenevät, ne vain siirtyvät eri paikkoihin vaanimaan. Jonkun menetys on toisen menestys.

Arvoisa puhemies! Uskon ja luotan, että yrittäjissä ja yrittämisessä asuu se viisaus, että huvia vuoksi ei kukaan liikettään pidä auki. Pelot ja

uhat muuttuvat käytännön toimenpiteiksi. Oman kulttuurisen ajankäyttömme parhaita varjijoita olemme me itse. Kukaan ei meitä voi pakkottaa kauppaan, ja niin kuin moni iäkäs soittaja totesi pitkän keskustelun saatteeksi, että itse asiassa minähän voinkin tehdä sunnuntaikauppalakon.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. R. Korhonen puhui lakosta. Se on tietysti aika omituinen vertaus siinä mielessä, kun olen kuullut monesti kokoomuksen riveistä puhetta, että lakot pitäisi lopettaa, tosin vähän toisessa tarkoituksessa, ne pitäisi kieltää. Alkupuheenvuorossaan ed. Korhonen totesi, että luottamusta ei menetetä kuin kerran ja silloinhan, niin kuin joissakin puheenvuoroissa on aikaisemmin todettu, hallitushan toi saman esityksen uudelleen ja samassa muodossa. Nyt sitten kun tätä on aika paljon muutettu, esityksestä yli puolet aukiolosunnuntaista on poistunut, niin onko tulkittava niinpäin, että hallituksella olisi enää vain osa luottamuksesta tallella? Se väkisinkin tulee mieleen.

Toiseksi keskittymisilmiö, mikä tässä tulee tapahtumaan, josta ed. Korhonenkin koki huolta pienyrittäjien edustajana. Sehän on väistämätön tosiasia ja minusta eduskunnan tulisi huolehtia siitä, ettemme ainakaan nopeuttaisi keskittymisilmiötä. Sehän on vahvojen etu, eikä missään tapauksessa sitä pitäisi edesauttaa, koska rahan valta joka tapauksessa tulee aina etsimään konstit ja keskittämään ja kasaamaan pääomiaan. Tämä edesauttaa sitä. Tämä on esiaskel jatkuvaan vapauttamiseen, niin kuin mietinnössä todetaan, että tämä on välivaihe, jolla haetaan kokemuksia.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mikäli ed. Lahtela jo kiitettävän kuuntelemisensa lisäksi kuunteli sen kohdan, missä totesin, että keskittymistä voidaan estää kunnallisella kaavoitustoiminnalla. Sitä on käytetty etupäässä tällä hetkellä etujen kähmimiseen ja vääränsortisen tonttipolitiikan välineenä, mutta sillä todella voidaan ohjata merkittävästi palvelujen saatavuutta ja palvelujen keskittymistä. Siihen pitäisi viisauden asua kunnissa ja kunnanvaltuustoissa.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Aikaisemmissa puheenvuoroissa moitittiin talousvaliokuntaa siitä, että se on ottanut kunnian kompromissista, jota se ei ole ollut tekemässä tai

että se ei ole riittävän selkeästi neuvotteluprosessia tuonut mietinnössään esiin. Sen vuoksi vielä muutamalla sanalla haluan palata talousvaliokunnan mietintöön ja toivon, että nekin, jotka käyttivät siitä arvostelevia puheenvuoroja, malttavat lukea sen läpi. He ehkä löytävät vastauksen sieltä itsekkin, mutta siltä varalta, etteivät löydä, haluan muutamien kohdan heille osoittaa.

Tänne on hyvin huolellisesti kirjattu nimenomaan se varsin poikkeuksellisen laaja neuvotteluprosessi, joka kompromissiesityksen taustalla on. Talousvaliokunta mietinnössään ensinnäkin viittaa hallituksen uuteen esitykseen ja toteaa: "Esitys on edelleen herättänyt hyvin ristiriitaisia tunteita, minkä vuoksi eduskunnassa on pidetty parhaana pyrkiä löytämään ratkaisu aukiolokysymyksiin uudelta pohjalta." Puhutaan nimenomaan eduskunnasta laajalti kaikkine niine taustavaikuttajineen, jotka ovat meidän kanssamme keskusteluita tästä käyneet.

Sen jälkeen mietinnössä edelleen todetaan: "Talousvaliokunta ehdottaa eduskunnassa käytyihin keskusteluihin viitaten, että sunnuntaiaukioloja vapautetaan hallituksen esitystä varovaisemmin kokemusten kartuttamiseksi." Tämän laajemmin ei ole minusta tarpeen myöskään mietinnössä kerrata niitä tavattoman monimuotoisia keskusteluja, joita viimeisenkin hallituksen esityksen yhteydessä on käyty. Siitä on puhuttu eduskuntaryhmissä, eduskuntaryhmien kesken, eduskuntaryhmien ryhmäjohtajien kesken, valiokuntaryhmissä, valiokuntaryhmien välillä, siitä on varmasti puhuttu kaikkialla eduskunnassa käytäviltä kuppilaa, kuppilasta saunaan, ja kaikesta tästä prosessista on ollut seurauksena se, että on päästy mahdollisimman laajaa hyväksyntää nauttivaan kompromissiin.

Viime kädessä kompromissi kaikkien keskustelujen perusteella hiottiin hallituspuolueiden eduskuntaryhmien puheenjohtajien johdolla. Mukana oli myös talousvaliokunnan edustajat hallituspuolueiden kaikista talousvaliokuntaryhmistä, joten talousvaliokunta myös heidän välityksellään oli vaikuttamassa hallituspuolueiden puheenjohtajienkin väliseen keskusteluun. Se on ollut tietysti tarpeenkin, koska heillä ei ole ollut mahdollisuutta kuulla kaikkea asiantuntijajoukkoa, jota valiokunnassa on kuultu. Eli monipuoliseen vuorovaikutukseen on perustunut sen kompromissin synty, joka meillä nyt on käsillä ja ratkaisun pohjana.

Ratkaisutapaa ja tätä prosessia on nimenomaan haluttu kuvata myös mietinnössä aivan yhtä rehellisesti kuin viime syksynä edellisessä

mietinnössä kuvattiin sitä, että tarkimmankaan ja laajimmankaan asiantuntijakuulemisen perusteella ei voitu saavuttaa mitään yhtenäistä näkemystä vaan että lähestymiskulmasta ja puhujasta riippuen vastaukset kysymyksiin olivat erilaisia. Tämän ristiriitaisen lähestymistavan puitteissa edelleenkin elämme, mutta on hyvin onnellista, että eduskunnassa on syntynyt asiasta kompromissi. On syntynyt kompromissi, johon talousvaliokunnan enemmistö on voinut yhtyä, ottaa sen omakseen, kirjoittaa siitä mietinnön, jonka eduskuntaryhmien enemmistö on voinut ottaa omakseen. Uskon, että sitä kautta ryhmät tulevat myös äänestämään tämän puolesta ja samalla osoittamaan luottamuksensa istuvalle hallitukselle.

Kun hallitus on asiasta tehnyt luottamusksymyksen eduskunnalle, on sen keskeisenä kysymyksenä edelleenkin ollut sama, joka oli alun alkaenkin: Voiko eduskunnan hallituspuolueiden enemmistön yhteisiin päätöksiin luottaa, voiko siihen luottaa, että tällä enemmistöllä sopien syntyy kestäviä ratkaisuja?

Tämä edellinen talousvaliokunnan mietinnön käsittely osoitti, että viime hetkellä enemmistöt horjuivat ja sen vuoksi oli tietysti syytä tästä asiasta uudelleen keskustella, vaikka olen aivan samaa mieltä kuin useimmat muutkin puhujat. Tämä liikeaikalaki sinänsä ei minusta ole niin suuri kysymys, että sen ympärillä olisi kannattanut muuten näin suurta keskustelua käydäkään. Minusta se on hyvin pragmaattinen ja ennen kaikkea kaupan kilpailuolosuhteisiin vaikuttava ratkaisu, valitaan tässä mikä tahansa. Nyt olen ymmärtänyt, että enemmistö on valinnut ratkaisun, jolla mahdollisimman vähän pyritään näitä tämänhetkisiä kilpailuolosuhteita muuttamaan.

Mutta kun kaikissa puheenvuoroissa edelleenkin tässä uudenkin esityksen käsittelyssä on tuotu huoli pienkaupan menestymisestä ja pelätty pienkaupan tulevaisuuden puolesta, pelätty sen häviävän näille hypermarketeille tai suurmyymälöille pitkän päälle kilpailussa, niin haluaisin tähän vielä muutamien ajatuksen heittää enemmänkin tulevaisuuteen pohdittavaksi ja vaikka yrittäjille terveiseksi ja kannustukseksi.

Minusta on aivan selvää, että sille asiakaskunnalle, joka haluaa asioida suurmyymälässä, jossa on tarjolla kyymenten erilaista vaippamerkkiä, parikymmentä erilaista pesuainemerkkiä, paneeroituja mustekalarenkaita lihatiskissä ja karde-mummalla maustettua kahvia, se pienmyymälä ei voi tarjota sellaista valikoimaa, jossa tämänkaltaisen asiakas tulee tyytyväiseksi. Minusta on aivan selvää, että aukioloajoilla ei tällaista asia-

kaskunnan tarpeiden eroa eikä tätä kilpailueroa nimenomaan pystytty kuroma kiinni.

Sen vuoksi minusta sen sijaan, että se pienmyymälä vaikeröisi heikon asemansa vuoksi ja, niin kuin ed. R. Korhonen totesi, jatkaisi vähän vanhentuneissa puitteissa, sen toimimista edesauttaisi, jos se ainakin voisi lähestyä omaa myyntivalikoimaansa ja koko myymäläideologiaansa uudesta näkökulmasta pyrkien etsimään myymälälle omia vahvuuksia.

Minä voisin kuvitella, että ainakin kaupungeissa ja maaseudun taajamissa asukas pohja on jo niin suuri, että voisi löytyä erityinen asiakas-kunta niille myymälöille, jotka avaavat ennen kuin muut ihmiset lähtevät työhön, jolloin nämä voivat saada tuoretta, sinä yönä paistettua leipää mukaansa. Voi olla, että olisi muutenkin kysyntää niille myymälöille, jotka pitävät korkeatasoisia leipätiskiä sen sijaan, että suurissa myymälöissä joudutaan paljolti turvautumaan näihin muovipussissa nahistuneisiin leipiin.

Voi olla, että olisi kysyntää niille pienmyymälöille, joilla on korkeatasoinen lihatiski, jotka tekevät hyvinvalmistettuja puolivalmiita tuotteita niille emännille, jotka tulevat kotiin pitkän työpäivän jälkeen, joilla on tarve nopeasti valmistaa perheelleen illallinen, sen sijaan että he joutuvat suurmyymälöiden lihatiskeista valitsemaan näissä muoviasiastioissa lionneita, samassa marinadissa lionneita tuotteita, joiden alkuperästä he eivät myöskään voi olla täysin vakuuttuneita.

Jos pienmyymälät pyrkisivät omalla tavallaan erikoistumaan, hakemaan kukin omia vahvuuksiaan, omaa erityistä asiakaspiiriään, niin minä luulen, että juuri tällä tavalla näiden pienmyymälöiden tulevaisuus voisi olla parhaiten turvattu. Minusta kannattaisi ottaa oppia suomalaisesta maataloudesta, joka nyt tälle vaikealle rakennemuutoksen rajalle lopulta tultuaan on oivaltaanut, että senkin pitää erikoistua. Minä olen Maaseudun Tulevaisuuden huolellinen lukija ja olen nähnyt, että viikoittain siellä esitellään tiloja, jotka ovat valinneet oman erikoisen suuntansa, löytäneet oman erityisen selviytymismallinsa ja näitä malleja on ollut uskomattoman paljon luomutiloista yrittätiloihin, matkailusta kintaidentekijöihin, linnunpöntöntekijöihin, erilaisia malleja saada maatilalle sivutuloa.

Samaan luovuuteen minusta pitäisi nyt kannustaa kauppiaita, yrittäjiä, nimenomaan niitä pienkauppiaita, joita me tarvitsemme, jotta lähioissa kaupat säilyvät, jotta haja-asutusalueella kaupat säilyvät, jotta me emme yksistään jää

niiden kaukana asuinalueilta olevien automarkettien varaan. Erikoistukaa, arvoisat kauppiaat, ja kilpailkaa meistä asiakkaista hyvällä laadulla, eräänlaisella käsityöllä ja käsintehdyllä tuotteella, suomalaisuudella, hyvän alkuperän ilmoittamisella ja ennen kaikkea hyvällä ammattitaidolla, jota tiedän kaupan piirissä olevan.

Voi olla, että pienkaupan yrittäjäkunta on tällä hetkellä suurelta osalta varsin iäkäs. Niin on ainakin tässä eduskunnan keskustelussa annettu ymmärtää: Iäkkäät kauppiaat eivät jaksakaan enää pitää sunnuntaisin auki. Mutta toivoisi, että he saisivat seuraajia nuorista kauppiaista, jotka jaksaisivat ehkä aloittaa uudelta pohjalta uusilla ideoilla ja käydä asiakkaidensa kanssa keskustelua, pyrkiä sellaiseen vuorovaikutukseen, jossa voidaan löytää uusia ratkaisuja, jotka toisaalta takaavat kauppiaille elannon ja ennen kaikkea meille asiakkaille mahdollisuuden edelleenkin asioida kukin omassa lähikaupassamme, omassa lähiössämme ja omassa kivijalkakaupassamme täällä kaupungissa, jos sellaisia vielä on. Toivotavasti löytyy sellaisia uusia yrittäjiä, jotka kykenevät uusilla ajatuksilla myös murtautumaan uudelleen tähän kaupan verkostoon ja saamaan oman osuutensa siitä.

Ed. A l a r a n t a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En halua kiistellä arvostamani ed. Hämäläisen kanssa tästä talousvaliokunnan mietinnöstä. Mutta kun aikaisemmassa puheenvuorossani viittasin siihen, että se ei ole minun mielestäni aivan rehellinen, niin joudun nyt hie-man kommentoimaan lausuntoani siitä, että prosessia olisi kuvattu kuitenkin tässä mietinnössä rehellisesti. Totta kai on varmaan paikkansa pitävää, että "eduskunnassa" on näitä keskusteluja käyty, mutta me keskustalaisetkin olemme tätä "eduskuntaa", meilläkin on kansan antama valtakirja, ja sillä tavalla se kohta on ainakin puolittain osatotuus, että nämä ratkaisut olisivat syntyneet "eduskunnassa". Me luimme ed. Hämäläisen kanssa tämän mietinnön eri sivuja. Te luitte sivua 2 ja minä luin sivua 3, jossa kovasti korostettiin sitä, että valiokunta oli nämä ratkaisut tehnyt.

Joka tapauksessa minusta tätä prosessia voi kuvata eräällä kuuluisalla lauseella, jolla 1945 Saksassa Hitlerin vastaisesta toiminnasta teloitettu kuuluisa teologi Dietrich Bohnhoefer eräissä vankilasta lähettämässään kirjeessä totesi omasta elämäntilanteestaan näin: "Joidenkin valta edellyttää kaikkien muiden tyhmistämistä."

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hämäläinen hätäpäissään heittäytyi jo maajussin ystäväksi ja Maaseudun Tulevaisuuden kestotilaaajaksi, jos oikein ymmärsin tässä asian.

Siitä huolimatta tilanne on, rouva puhemies, se, että hallitus esitti luottamuslauseäänestyksen pohjaksi alkuperäisen hallituksen esityksen. Kun hallitusryhmissä nähtiin, että läpimeno ei ole mahdollista, vaan hallitus kaatuu, niin siinä vaiheessa sitten edustajat Zyskiewicz, Tuomioja ja Helle keskenään kabinetissa sopivat, että näin tätä asiaa muutetaan. Muodon vuoksi kai myös ed. Hämäläinen valiokunnan puheenjohtajana kutsuttiin, mutta tällä tavalla tapahtui, niin kuin aina on tapahtunut. Ei tätä kansanedustajilta kysytty, ei sitä ed. Vokkolaiseltakaan kysytty eikä ed. Uotilalta. (Ed. Uotila: Kyllä kysyttiin!) Sen jälkeen, kun päätös oli tehty, niin teille vain ilmoitettiin, mutta te ette erota enää kysymystä ja ilmoitusta, kumpi on kumpi. Mutta näin on asia ja täytyi tähän surkeaan kompromissiin sitten mennä, joka ei ole mikään luottamuslausekysymys, vaan surkea repale.

Ed. Hämäläinen loi katsetta tulevaisuuteen ja niihin kivijalkakauppoihin ja muihin, jossa tietynlaista lihaa on myytävänä, mutta kyllä minä sanoisin, että eduskunnan pitäisi tehdä semmoinen päätös, että saman eduskuntakauden aikana ei hallituksen saman sisältöistä esitystä voida ottaa käsittelyyn ja sillä siisti. Olen tehnyt asiasta toivomusaloitteen aikanaan, kyllä se varmasti menee läpi, ja eduskuntakyselynkin olen tehnyt. Niitä on niin paljon, että en enää muista, onko se sillä puolella, mutta joka tapauksessa tällainen päätös pitäisi tehdä, että saman vaalikauden aikana ei hallituksen saman sisältöistä esitystä voida ottaa käsiteltäväksi. Sehän on surkea räpäle, mitä tästä nyt on tullut, ja johtuu juuri tästä asiasta. Älkää väittäkö, ed. Vokkolainen, yhtään vastaan.

Ed. K a r j u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Henkilökohtaisesti on mahdotonta edes periaatteellisesti hyväksyä tätä liikeaikalakia. Sen vuoksi olen ollut hyvin hiljaa tässä keskustelussa, mutta nyt ed. Hämäläisen käyttämä puheenvuoro hörppäsi niin pahasti yli, että en malta olla vastaamatta.

Minä jollakin tavalla toivoisin, että tämmöinen ”pienyrittäjäystävällisyys”, mihinkä ed. Hämäläinen puheissaan ja sanoissaan sortui, ei saisi laajempaa tilaa, vaan talousvaliokunnan puheenjohtajana ed. Hämäläinen tekojen ja pää-

töksien kautta loisi edellytyksiä pienyritystojen toiminnalle. Tämän liikeaikalain toteuttaminen, jos ajatellaan pienyritystoiminnan näkökulmasta, on ehdottomasti kielteinen ratkaisu.

Jos ajatellaan marssijärjestystä — jos tämän tyyppiseen ratkaisuun hallitus haluaa edetä — se olisi toiminut pienyritysetujen mukaisesti, jos olisi tehnyt edellä sellaisia verotuksellisia päätöksiä, jotka tukisivat yrittäjävetoisia ja työvaltaisia pienyrityksiä. Tässä tilanteessa on ihan turha maalaila tällaisia kuvia, mitä ed. Hämäläinen maalaili. Minä suosittelenkin, kun pienyrittäjän tie näyttää näin helpolta, että ed. Hämäläisen kannattaisi kokeilla, miten nämä pienet yritykset toimivat.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Hämäläinen kuvasi ihan hyviä innovaatioita, uusia mahdollisuuksia, mutta minä en ainakaan näe, että ne toteutuisivat tämän lain puitteissa, mitä ollaan säätämässä. Kardemummakahvit ja mustekalarenkaat, mitä myydään, ovat semmoisia erikoisjuttuja, niitäkin tarvitaan. Mutta kuitenkin nämä pikkukauppiat ja pikkuliikkeet eivät semmoisia massoja pysty ostamaan kerralla, mitä nämä isot marketit hankkivat. Sitten siellä on toisen tyyppinen henkilöstörakenne. Siellä joutuu olemaan enemmän ihmisiä töissä. Kustannukset nousevat sieltä kautta.

Pitkällä aikavälillä nämä marketit ovat kohta semmoisia, että siellä ei välttämättä tarvitse oikeastaan ihmisiä ollenkaan, joku on vain vahtimassa, että ei viedä luvatta. Kassajärjestelmät on kehitettävissä sellaisiksi, että älykortilta lähtee rahaa, sikäli kuin työnnetään kärry ulos. Siinä ei tarvitse oikeastaan ihmisiä palkata ollenkaan, jolloin hintataso saadaan niin matalaksi, että kyllä nämä erikoiskaupat jäävät muutamien harvojen varaan, ja kestävätkö sitten pystyssä. Kyllä tämän tyyppinen tulevaisuudenkuva tulee pitkällä tähtäyksellä olemaan tässä. Jos ei ensi kesänä niin muutaman kymmenen vuoden päästä varmasti tässä ollaan.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valiokunnan puheenjohtaja loi silmiemme eteen mielenkiintoisia näkymiä näistä erikoisliikkeistä, mutta voin vakuuttaa, että erikoistuneita kauppiaita on jo olemassa ja kauppiaat tekevät parhaansa löytääkseen yhä uusia tuotteita asiakkaitten houkuttelemiseksi. Nyt on vain niin, että meillä asukas pohja on niin pieni, että tilkkeenä tarvitaan sitä tavallistakin myyntitava-

raa, jota myös marketit tällä hetkellä myyvät, eikä kaupanpito onnistu pelkästään näitten kaikkein erikoisimpien tavaroiden osalta edes pienemmissä kaupungeissa, puhumattakaan maaseudusta.

Tunnen useita erikoistavaramyymälöiden yrittäjiä, ja yhtä lailla kukkakauppias, turkisliske, alusvaateliike, kalamyymälä ja muut ovat tuoneet julki huolensa sunnuntaukiolon vapauttamisesta. He tunnustavat, että he jaksavat kuusi päivää viikossa, mutta eivät seitsemättä päivää, ja tuo seitsemäs päivä usein ei ole heille ihan täysi vapaapäivä kuitenkaan. Heille usein jää paperityönteko vielä sunnuntaipäivälle.

Ed. Hä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minulle heitettyyn haasteeseen haluan vastata, että yrittäjänä en ole kyllä valitettavasti ehtinyt elämässäni toimia. Sen sijaan siitä saakka kun kynnelle kykenin, olen ollut useissa kaupoissa myyjänä. Uskon tietäväni jotenkin siitä sekä niiltä ajoilta, jolloin voita myytiin vielä irtotavarana ja jauhotkin punnittiin kaupassa, niihin päiviin saakka, jolloin siellä on käytössä tietokoneet. Myös kaiken sen koulutuksen, jota olen kouluaikani jälkeen saanut, olen saanut tähdäten nimenomaan ymmärtämään kauppa- ja kaupankäyntiä ja niitä asioita, jotka siinä ovat ratkaisevia, ja koko elämäni olen ollut erilaisten kauppajien asiakkaana. Uskon, että minulla on kyky mahdollisimman monipuolisesti punnita tätäkin.

Kun täällä aiemmin illalla toivotettiin edustajat tervetulleiksi kauppaan kokeilemaan, minä vain yhtyä tietysti samaan toivotukseen. Olen ollut useita kertoja elämässäni työssä kaupassa ja tiedän, että se on erittäin raskasta työtä, mutta se on myös hyvin antoisaa, ainakin oli silloin, kun se oli vielä myös samalla keskustelua asiakkaiden kanssa eikä pelkästään kassapääteen kanssa, niin kuin valitettavan usein nykyään on.

Ed. K a l l i s: Arvoisa rouva puhemies! Pyydin puheenvuoron ed. Uotilan vastauspuheenvuoron jälkeen. Ed. Uotila totesi, että niiden kansanedustajien, jotka joulukuussa äänestivät lakiesitystä vastaan, ei välttämättä tarvitse enää äänestää vastaan. Tämä on minusta kyllä aika hämmästyttävää. Olen ymmärtänyt, että kyllä vuoden, kahden, kolmen, neljän, viiden kuluttua mielipiteet voivat muuttua. Mieleeni tulee vasemmistoliiton puheenvuorot vuonna 94, jolloin silloinen kansanedustaja, nykyinen ministeri Andersson piti voimassa olevaa lakia liian liberaalina ja samaan yhtyivät muun muassa ministeri

Jaakonsaari, silloinen kansanedustaja, ja monet monet muut tämän päivän ministerit.

Nyt, kahden kolmen vuoden kuluttua, mielipiteet ovat muuttuneet. Ymmärrän sen osittain; kolmessa vuodessa maailma voi muuttua niin, että kannattaa miettiä, olinko kolme vuotta sitten oikeassa. Mutta että joulukuussa ollaan jotenkin mieltä ja vahvasti ja puhutaan sen puolesta ja vajaa kaksi kuukautta myöhemmin on käsitys täysin muuttunut! Ed. Uotila, en kyllä tätä oikein ymmärrä.

Ed. T i u s a n e n: Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti. Lakiesityksen elinkaarihan on ehkä pitempi kuin tällä hetkellä näyttääkään. Viittasin tähän, kun pääministeri oli paikalla. Kysymys jäi silloin retoriseksi: Onko tässä taustalla kuitenkin aikaisemman kauppa- ja teollisuusministerin tekemä sopimus ja sen täytäntöönpano, ikään kuin jonkinlainen velvoite, joka uudenkin hallituksen aikana päätöksentekoa ja esittelyä hallitsee, tätä kovapäistä käsittelyä, johon liittyy tämä neljäskin käsittely? Halusin tämän vielä tuoda esille ikään kuin tämän asian elinkaaren loppupäässä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

2) Hallituksen esitys laiksi kansanterveyslain muuttamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys 233/1996 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 1/1997 vp
Toivomusaloite 177/1996 vp

Toinen varapuhemies: Ensin salitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteesta.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta yhtyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys laeiksi kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja yleissopimuksen soveltamisesta annetun lain ja rikoslain muuttamisesta sekä rikoslain muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 243/1996 vp
Lakivaliokunnan mietintö 1/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 1. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 9 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
toisen lakiehdotuksen 1 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

kolmannen lakiehdotuksen 11 luvun 7 a § ja luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys laiksi patenttilain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 254/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 1/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 1.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys laiksi lelujen turvallisuudesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 253/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 3/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Hallituksen esitys laiksi vapaaehtoisista huutokaupoista annetun asetuksen ja lähempiä määräyksiä huutokaupantoinittajan-ammatin harjoittamisesta kaupungissa sisältävän julistuksen kumoamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 259/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 4/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelu:

Ed. Aittomies: Rouva puhemies! Tässä kumotaan vapaaehtoisista huutokaupoista annettu asetus ja myös samalla sellainen hyvin mielenkiintoinen asiakirja kuin asetukseen liittyvä julistus, joka koskee huutokaupasta annettuja määräyksiä kaupungissa. Julistus on aika harvinaisen sana näin lainsäädännössä. En ihan sen takia halunnut puheenvuoroa käyttää, mutta jo vuosia sitten, kun kirpputorit Suomessa yleistyivät, niin useissakin eri muodoissa olen kantanut huoleni siitä, että nämä ovat pienen veronkierron keskipisteitä, ja niin kuin olemme varmasti huomanneet, niin myös veroministeriö jo ajat sitten Viinasen aikana kiinnitti kirpputorien veronkiertosysteemiin huomiota ja niitä ryhdyttiin valvomaan.

Nyt kun vapaaehtoiset huutokaupat menettävät kaiken valvontansa ja niistä ei tarvitse pitää myöskään huutokauppatapahtumiin liittyvää kirjanpitoa, uskallan väittää, että myös näistä huutokaupoista muodostuu tapahtumia, joissa myydään hankittua tavaraa ostohintaa kalliimpaan hintaan. Hankitaan veronalaista tuloa, mutta koskaan ei näitä aseteta verotuksen piiriin.

Siinä mielessä, niin kuin aina sanotaan, että halusin pöytäkirjaan lausua, niin minä myös haluan nyt pöytäkirjaan lausua sen varoituksen sanan, että kun mennään huutokaupoissa pari, kolme vuotta eteenpäin, huomataan varsin hyvin, että on törmätty tällaiseen ongelmaan. Näistä tulee veronkierron paikkoja ja silloin verohallitus on tiukasti mukana, mutta hyvä kun silloin. Aika näyttää, mutta tällaista epäilen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Lakialoite laiksi vuodelta 1998 suoritettavasta sairausvakuutusmaksusta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 1/1997 vp (Pentti Tiusanen /vas ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Tiusanen: Arvoisa rouva puhemies! Eläketulojen ylimääräinen sairausvakuutusmaksu on ikäsyrrintää. Tämän ovat todenneet muun muassa kaikki maassamme toimivat eläkeläisjärjestöt ja varmasti myös moni kansanedustaja.

Eläkeläiset maksavat siis kolme prosenttiyksikköä korkeampaa sairausvakuutusmaksua kuin muut tulonsaajat. Tämä on selvästi ikäsyrriva käytäntö. On myös muita tämän tyyppisiä käytäntöjä. Mainittakoon ainoastaan niin kutsuttu leikattu indeksi, mikä merkitsee yli 65-vuotiaiden kohdalla pienempää indeksikorotusta kuin alle 65-vuotiaiden kohdalla tapahtuu.

Eläkeläisten kohtelu on muutenkin ollut kylmää. Kansaneläkkeen pohjaosan leikkaaminen ja runsaan 70 000 eläkeläisen kohdalla sen kahteen kertaan suorittaminen on toistuvasti todettu vääräksi. Vastaus sosiaali- ja terveysministeriöstä on, että ilmeisen vääryyden kohteeksi joutuneet, kaksi kertaa niin sanotusti leikatuiksi tulleet ovat sellaisia, että heidän löytämisensä on vaikeaa ja että tämä jouduttaisiin tekemään ministeriön ilmoituksen mukaan niin kutsuttuna käsityönä, ei siis tietokoneajoina.

Eläkeläisjärjestöt ovat myös valittaneet menettelystä Euroopan neuvostoon.

Lakialoite, jota nyt, arvoisa puhemies, käsitellään, eli 1/97, on tarkoitettu vaihtoehtoksi sen kaltaiselle sairausvakuutusmaksun alentamiselle, jossa sairausvakuutusmaksua alennettaisiin yhdellä prosenttiyksiköllä kaikissa eläkeläistuloiluokissa. Näin alenema olisi, mikäli se tehtäisiin sairausvakuutusmaksun alentamismuodolla, jota ministeriö nyt valmistelee, esimerkiksi 4 000 markan kuukausieläkettä saavan kohdalla 40 markkaa, 15 000 markan kohdalla tulonlisäys olisi vastaavasti siis 150 markkaa.

Viime vuosien valtion säästöpäätökset kuten kuntien toteuttamat säästöpäätöksetkin ovat vaikeuttaneet nimenomaan pieni- ja keskituloisten eläkkeensaajien elämää ja toimeentuloa. Samalla lääkkeiden hintojen ja erilaisten potilasmaksujen nousun kohdistuminen luonnollisesti heidän kannettavakseen on vahvasti lisääntynyt. Nimenomaan eläkeläisväestö on se väestönosa, joka käyttää lääkkeitä ja terveyden- ja sairaanhoidon palveluja huomattavasti muuta väestöä enemmän. Tällöin erityisen raskaasti hintojen nousu kohdistuu pieni- ja keskituloisten eläkeläisten kohdalle.

Tätä kustannusten nousua ei mielestäni nykyinen indeksikäytäntö pysty myöskään asiallisesti tunnistamaan. Tämän vuoksi siis tämä lakialoite.

Korotettu sairausvakuutusmaksu tulee välittömästi poistaa kaikilta pientä ja keski suurta eläkettä saavilta. Tässä lakiesityksessä tällaista rajaa pidetään 72 000 vuosiäyrin kohdalla vuoden 98 kunnallisverotuksessa. Se merkitsee siis noin 6 000 markan kuukausieläkettä. Lisäksi kaikista eläkkeistä aina 9 000 markan kuukausieläkkeeseen asti esitetään pudotettavaksi sairausvakuutusmaksua kaksi prosenttiyksikköä. Yli 108 000 markan verotettavaa vuosi eläkettä saavien maksun esitämme säilytettäväksi toistaiseksi nykyisellään.

Käytännössä sairausvakuutusmaksun tuntuva pudotus koskettaa 94:ää prosenttia kaikista eläkkeensaajista. Suurta eläkettä saavien korotettu kansaneläkemaksu on luonnollisesti myös epäoikeudenmukainen. Heidän on kuitenkin helpompaa selviytyä kiristetyistä verotuksesta. Heidän asiaansa on syytä palata valtiontalouden tilan parannuttua. Yli 10 000 markan eläketuloa kuukaudessa saavia eläkeläisiä maassamme on kaikista eläkeläisistä noin kuusi prosenttia.

Meidän onkin, arvoisa puhemies, aika tunnistaa ja tunnustaa varsin monen pienituloisen eläkeläisen kokema taloudellinen hätä. Sen vuoksi,

arvoisa puhemies, toivon, että kun sosiaali- ja terveysvaliokunta käsittelee eläkeläisten korotettua sairausvakuutusmaksua ja sen alentamista, niin tämä lakialoite otettaisiin vakavasti siellä harkintaan nimenomaan sen vuoksi, että sosiaalinen oikeudenmukaisuus toteutuisi. Se aito, jokapäiväinen taloudellinen hätä, joka on pieni- ja keskituloisilla eläkeläisillä nimenomaan pientä eläkettä saavien elämässä, on tällä hetkellä tosiaasia.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kauniisti puhuttu, mutta varsin populistinen ja epäuskottava puheenvuoro. Olisin toivonut, että täällä olisi ollut paikalla vasemmistoliiton ryhmäpuheenjohtaja Helle, joka olisi lämpimin sanoin yhtynyt alaisensa ed. Tiusasen näkemyksiin. Näin ollen olisi voitu olettaa, että kun yksi hallitusryhmä ajaa tällaista asiaa eteenpäin, niin tällaisessa asiassa olisi ollut eteenpäin menon mahdollisuuksia.

Kuitenkin tämä ed. Tiusasen huutavan ääni korvesta osoittaa sen, että tässä eduskunnassa ei ole enää, niin kuin aikamani annoin tänä päivänä myös pääministeri Lipposen ymmärtää, ketään muita kuin keskusta ja kristillinen liitto tässä salissa, jotka välittävät köyhän ja nimenomaan eläkeläisen asioista. Ennen niistä välitti myös vasemmistoliitto, mutta tänään vain yksittäisissä lakialoitteissa, jotka saa heittää tuleen ja joilla ei ole mitään merkitystä, jotka ovat populistisia. Vasemmistoliiton ryhmä on junttautunut yhteen hallituspolitiikkaan sosialidemokraattien ja kokoomuksen kanssa ja siitä nähdään silloin, mikä on tulos: köyhät kyykkyy. Yksi lakialoite ei pääskyä kesäksi tee.

Ed. L a i t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Tiusasen puheenvuoro oli erittäin hyvä enkä näe, että se oli millään tavalla populistinen. Se heijasteli koko vasemmiston ajattelutapaa, mutta olisi odottanut, että ed. Tiusanen olisi hivenen käsitellyt sitä aikakautta, jolloin säädettiin kela-maksut, ylimääräinen kela-maksu, ylimääräinen sairausvakuutusmaksu eli korkeampi sairausvakuutusmaksu eläkeläisille kuin palkansaajille, indeksitarkistukset jäädytettiin, nostettiin lääkekorvausten omavastuuosuuksia, tuli terveyskeskusmaksut jnp. Luettelo on hyvin pitkä. Ed. Tiusanen, viime vaalikaudella Esko Ahon hallituksen aikana kaikki nämä lait säädettiin. Siinä on teille, ed. Aittoniemi, sitä keskustalaista oikeudenmukaisuutta ja vähempiosaisten puolustamista.

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Varmasti ed. Aittoniemellä on kokemusta huutavan äänestä korvessa varsin paljon, myös omaa kokemusta toimia sellaisena. Niin kuin ed. Laitinen varsin hyvin totesi, nämä korotukset, jotka ovat vaikuttaneet nimenomaan pienituloisten eläkeläisten elämään, tehtiin edellisen hallituksen aikana. Se on syytä tietysti mainita. Mutta sanoisin niin, että aivan samalla tavalla kuin me olemme nähneet sosiaali- ja terveysministeriön liikahtaneen ja ministeri Mönkäreén esiintyneen myönteisesti tässä asiassa eli tämän 1 prosenttiyksikön veran, niin aivan samalla tavalla uskomme täällä vasemmalla kaiken kaikkiaan, että yritys ja nämä lakialoitteet, puheenvuorot ja toimiminen vievät tätä asiaa aina vähä vähältä parempaan suuntaan eli päästäisiin kokonaan pois tästä 3 prosenttiyksikön ylimääräisestä sairausvakuutusmaksusta.

Ed. S. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Ed. Tiusasen esitys on epätarkoituksenmukainen lakialoite, jossa eläkeläisten enemmistön tuella yritetään tuhota hyvä asia eli tasapuolinen sairausvakuutusmaksun alennus. Ed. Tiusanen karkottaa maasta juuri sen eläkeläisjoukon, joka maksaa tuloistaan enemmän veroja kuin vastaavan summan ansaitsevat palkansaajat. Juuri nämä ns. tuottavat eläkeläiset siirtyvät Espanjaan yli puoleksi vuodeksi välttämällä kokonaan verojen maksun Suomeen. Espanjan kela-kortilla he sitten saavat täältä täyden EU-palvelun piipahtaessaan kotimaahan.

Eläkeläisten kolme polttavinta ongelmaa ovat vääräksi todettu yli 60-vuotiaiden taitettu indeksi, josta ed. Tiusanenkin oikein mainitsi, samoin kuin kansaneläkkeen perusosan leikkaus, joka pitäisi pysäyttää, ja kolmanneksi sairausvakuutusmaksun 1 pennin lasku tasapuolisesti kaikilta eläkeläisiltä. Ed. Tiusasen esittämä erottelu kohdistuisi tarpeettomasti vain pieneen joukkoon. Siitä ei olisi edes mitään verohyötyä valtiolle.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Minun käsitykseni mukaan ed. Tiusasen aloite on ihan hyvä siinä mielessä, että kyllä eläkeläiset ovat joutuneet kokemaan epäoikeudenmukaisuutta. Ed. Laitinen jo aikaisemmin totesi Ahon hallituksen aikaiset temppuilut ja köyhimpien ja heikoimpien ihmisten kurjistamisen. Olisi toivonut oikeudenmukaisuutta niin, että olisi jätetty köyhimmät pieneläkeläiset leikkausten ulkopuo-

lelle ja että olisi indeksitarkistuksia edes jollakin tavalla tehty. Mutta ne eivät toteutuneet. Se on sitä mennyttä aikaa.

Ed. Tiusasen aloite on ihan hyvä siinä mielessä, että tässä sosiaalinen ajattelu lähtee siitä, että katsotaan, ketkä tulevat toimeen, ja heille ei enää anneta helpotusta. Toisaalta tässä on se ongelma, josta on jo kauan keskusteltu, kun pohjaosaa leikataan. On ihan hyvä, että se saataisiin jäihin, niin kuin ed. S. Kanerva totesi, mutta en tiedä onnistuuko se. Kun sitä leikataan, niin on luvattu, että käteen jäävä ostovoima, käteen jäävä osuus ei keneltäkään pienene. Nythän eri tavoin se onkin hoidettu niin, että kenenkään käteen jäävä osuus ei ole pienentynyt, vaan pohjaosan leikkaus jatkuu tulevaisuuteen usean vuoden ajan. Todellisuudessa kuitenkin käy niin, että reaalin ostovoima, jolla ostetaan lenkkimakkaroita ja kahvipaketteja, kapenee näiltä ihmisiltä ja kulutusmahdollisuudet sitä kautta pienenevät ja elämisen taso laskee. Siinä mielessä tämä pienille kohdistaminen olisi erittäin hyvä asia. Toivottavasti hallitus ottaa vakavasti ed. Tiusasen aloitteen.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ahon hallituksen aikana rangaistiin kaikkein eniten niitä, joilla olivat tulot yli 80 000 markkaa. Ottakaa huomioon se. Lipposen hallituksen aikana on viety kaikki vähäosaisilta, jopa jätetty veroalennusten ulkopuolelle, ja se tiedetään tarkalleen kaikilla tilastoilla. Nyt täällä ed. Laitinen puhuu siitä, että on taitettu indeksi palautettu. Kyllä, samoin kuin on myös alennettu sairausvakuutusmaksua, mutta olette vieneet kansaneläkkeen pohjaosan mennessänne. Indeksien käyttöön ottaminen ja sairaus- ja eläkevakuutusmaksujen lievät alennukset ovat pyrkineet vain korvaamaan kansaneläkkeen pohjaosan poistamista, mutta se ei ole korvannut sitä kaikille, vaan moni on menettänyt käteen jäävässä tulossa.

On turha tällaisia asioita tuoda esille, ed. Laitinen, kyllä te tiedätte, mitä tässä tapahtui. Kansaneläkkeen pohjaosa meni, indeksi palasi takaisin, joku onneton 0,5 prosenttia, sekin taitettuna ja ikärasismien mukaisena vanhemmille ihmisille taitettuna ja vähän nuoremille täysikäisena. Näitä on turha, hyvät ystävät, selitellä.

Ed. Tiisanen: Arvoisa rouva puhemies! Toivoisin, että ed. S. Kanerva, jonka tiedän kantavan huolta myös eläkeläisten tilanteesta, voisi yhtyä siihen ajatteluun, että 1 prosenttiyksikön

vähentäminen on liian vähän. Koska siellä on 3 prosenttiyksikköä ylimääräistä sairausvakuutusmaksua, pitäisi päästä siihen, että nimenomaan kaikkein pienituloisimmilta eläkkeensaajilta voitaisiin poistaa ne kaikki 3 prosenttiyksikköä, koska he maksavat vielä raskasta veroa pienistä tuloistaan.

Kaikki kunnia niille, jotka maksavat suurista tuloistaan veroja, mutta esimerkiksi yli 10 000 markkaa eläketuloa kuukaudessa saavia suomalaisia on kaikista eläkkeensaajista vain noin 6 prosenttia, ja yli 15 000 markkaa saavia on 1,5 prosenttia. Kun sosiaali- ja terveysministeriössä on nyt lähdetty ministerin ajamana kuitenkin vähentämään 1 prosenttiyksiköllä, niin meidän tulisi kyllä parlamentista pystyä tuomaan painetta ministeriötä kohtaan siten, että he olisivat valmiit suurempaan vähennykseen. Tämä on meidän tehtävämme.

Todellakin, ed. S. Kanerva, joka saa 6 250 markkaa eläketuloa kuukaudessa tai yli sen, maksaa enemmän veroja kuin palkansaaja.

Aivan lopuksi ed. Aittoniemelle vielä: Tämä hallitushan on poistanut kansaneläkemaksun, mutta se ei ole vielä päässyt sairausvakuutusmaksun alentamiseen.

Ed. Laitinen: Arvoisa puhemies! Kyllä hän se sillä tavalla on, ed. Aittoniemi, että viime vaalikaudella tehtiin ne toimenpiteet, mitä edellä luettelini. Lipposen hallitus on pyrkinyt näitä siten korjaamaan. On tietysti valitettavaa, ettei kaikkia näitä rasitteita, mitä eläkeläisille edellisen hallituksen aikana kohdistettiin, voida kerralla poistaa. Mutta tie on valittu ja sitä pitkin kuljetaan. Ylimääräinen kelamaksu on poistettu, indeksitarkistukset ovat tulleet.

Tosin teidän kanssanne, ed. Aittoniemi, olen siitä samaa mieltä, että indeksitarkistus erilaisena alle 65- ja yli 65-vuotiaille eläkeläisille on epäoikeudenmukainen, sen pitäisi tulla saman suuruisena kaikille. Tavoitteena on, ed. Aittoniemi, että ylimääräinen savamaksu eläkeläisiltä poistetaan siten, että se tulee samalle tasolle kuin palkansaajillekin, tämän vaalikauden aikana. Tähän tämän hallituksen vasemmisto pyrkii. Olemme tietysti hyvin tyytyväisiä, että saamme hivenen tukea oikealta. Uskon, että ed. Seppo Kanerva ja kumppanit ovat valmiita tukemaan ehdotuksiamme hallituksessa. Sen sijaan en usko, että kovin paljon tukea keskustalta tulee, koska keskusta oli päähallituspuolueena viime eduskuntakaudella säättämässä näitä lakeja.

Ed. S. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Tulin tänä aamuna Tukholmasta. Meillä oli siellä laivaneuvottelu, jossa oli helsinkiläisten eläkeläisyhdistysten neuvottelukunta. Vasemmiston, demarien, keskustan, kristillisten, kokoomuksen ja ruotsalaisten kutakin lähellä olevasta eläkejärjestöstä kaksi edustajaa. Minä oli kokoomuksen edustaja, teiltä oli Yrjö Tirri. Edesmennyt Jorma Sunell olisi ollut, mutta hän on ehtinyt vaihtaa hiippakuntaa.

Me viemme eteenpäin vain sellaisia asioita, joista olemme yksimielisiä. Meiltä tulee sieltä yksimielinen julkilausuma: Penni pois, taitettu indeksi pois ja eläkeleikkaus pysäytettävä. Jos haluamme viedä asioita eteenpäin, niin viedään niitä asioita, joista olemme kaikki samaa mieltä, mutta jos lähdetään ed. Tiusasen mukaan vetämään ja sooloilemaan suuntaan tai toiseen, niin lapsi menee pesuveden mukana.

Ed. S a a r n i o : Arvoisa rouva puhemies! Olen pikkuisen yllättynyt ed. S. Kanervan reaktiosta ed. Tiusasen ehdotukseen. Nimittäin kylä minusta tämäkin sopii siihen samaan porukkaan, missä eläkeläisjärjestöjen yhteisesiintymienkin on mukana. Minusta on tärkeää keskustella epäkohdista, joita eläkejärjestelmässä tällä hetkellä on. Henkilökohtaisesti olen ollut pahoillani jo pitemmän aikaa siitä, että se saumaton yhteistyö, joka aikoinaan oli, jossa keskustakin oli mukana ja jolla kansaneläkejärjestelmää pyrittiin kehittämään, pysähtyi nimenomaan viime hallituskaudella. Kansaneläkejärjestelmän neljäs osauudistus jäi kokonaan toteuttamatta.

Mutta eihän siitä pääse mihinkään, etteikö myös nykyisen hallituksen toiminna ole paljon kritisoinnin varaa. Olen samaa mieltä kuin ed. Seppo Kanerva, että kansaneläkkeen perusosaan puuttuminen on kyllä tietynlainen linjaveto, josta pitäisi keskustella vielä uudemman kerran, ja todellakin pysäyttää kehitys nyt siinä vaiheessa, kun se on vielä pysäytettävissä.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Seppo Kanervan kannanottoa siitä, että ainoastaan 1 sairausvakuutusprosenttiyksikkö pois, ei ole mielestäni kyllä sellainen linja, joka vain voisi olla hyväksyttävä. Miksi emme aja kaikkien ylimääräisten sairausvakuutuspenneiden poistamista, joita on kolme? Että vain se yksi, tuntuu vähän kesken jääneeltä asialta. Miksei kaikkia kolmea ylimääräistä prosenttiyksikköä pois verotuksesta?

Edustajat Saarnio ja Seppo Kanerva kiinnittivät huomiota hyvin tärkeään asiaan, eli kansaneläkkeen pohjaosan poistamiseen, johon itsekkin alussa viittasin. Se on kyllä sellainen asia, johon pitäisi pystyä tuomaan toisen tyyppistä lähestymistapaa kuin mihin tähän saakka nykyhallitus on pystynyt. Eduskunnan yhteistyö voisi olla ainakin teoriassa se väline, jolla tämä saataisiin aikaan. Se, että pohjaosa on kertaalleen jo poistettu ja poistetaan toiseen kertaan noin 70 000:ltä suomalaiselta, on varsinainen huippu asiassa.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ihan vihoviimeisen kerran esitän ed. Laitiselle kysymyksen: Mihin katosivat viime veroallessa eläkeläisten veroalennukset ja mihin katosi kansaneläkeläisiltä pohjaosa? Siinä on teille aika tavalla vastattavaa. Enempää ei tarvitse sanoakaan. Se on markoissa paljon enemmän kuin yksi prosentti jostakin savamaksusta.

Ed. S. K a n e r v a : Ed. Tiusasen kanssa olen kyllä ihan samaa mieltä, että pannaan vain kaikki kolme penniä pois, mutta kun yhden pennin poistaminen maksaa 400 miljoonaa, niin kolme penniä on 1,2 miljardia. Siihen ei kyllä tänä vuonna ole mahdollisuuksia.

Ed. P u h j o : Arvoisa puhemies! Nämä kaikki kolme ylimääräistä penniä sairausvakuutusmaksuissa ovat kyllä periaatteessa liikaa ja väärin. Tämän vuoden budjettikirjasta näkyy kuinka paljon ihminen on eläkeläisenä, yli 75-vuotiaana laskettu kalliimmaksi kuin normaali työikäinen ihminen. Sitten väitetään, että täytyy olla korkeampi sairausvakuutusmaksu sen takia, koska kustannukset myöhemmin ovat isompia, mutta ei ole otettu lainkaan huomioon sitä, että nyt, kun tosisairaajat ihmiset ovat pitkäaikaissotilaina sairaalassa, heiltä menee omantyyppinen maksunsa. Monta kertaa tämä hoitomaksu on kalliimpi kuin itse asiassa hoitopäivän hinta on. Olisi aika aiheellista ylipäätään selvittää, kuinka paljon pitkäaikaissotilaat maksavat enemmän kuin hoitopäivän hinta. Sinänsä kaikista heistä ei kustannuksia yhteiskunnalle tavallaan ole ollenkaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 17.58.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen
